

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач випускової кафедри

_____ С. Мізюк
“ _____ ” _____ 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТР
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 051 «ЕКОНОМІКА»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»

Тема: «Міграційна криза та її наслідки для країн Європи»

Виконавець: Бойко Станіслав Іванович

Керівник: к.е.н., доцент Сімахова Анастасія Олексіївна

Нормоконтролер: ст. викл. Шуляр Н. М.

КИЇВ 2020

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та бізнес-адміністрування

Кафедра міжнародної економіки

Спеціальність: 051 «Економіка»

Освітньо-професійна програма: «Міжнародна економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач випускової кафедри

_____ С. Мізюк

«_____» _____ 2020 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Бойка Станіслава Івановича

(П.І.Б. випускника)

1. Тема роботи «Міграційна криза та її наслідки для країн Європи» затверджена наказом в.о. ректора від 21.10.2020 р. № 2102/ст.
2. Термін виконання роботи: з 05.10.2020 р. по 13.12.2020 р.
3. Вихідні дані роботи: статистичні дані, нормативно-правова база, електронні інформаційні джерела, матеріали періодичних видань.
4. Зміст пояснювальної записки: вступ; теоретичні основи процесу міжнародної міграції; аналіз чинників та наслідків міграції у країнах європейського союзу; напрями подолання міграційної кризи в країнах Європи; висновки.
5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: рівневі типи міграційних систем та їх характеристика; ефекти впливу міжнародної міграції в економіці країни-реципієнта; ефекти впливу міжнародної міграції на економіку країни-донора; динаміка кількості міжнародних мігрантів у країнах ЄС за 2015- 2019 рр.; регіональний розподіл міжнародних емігрантів у світі у 2015 р.; регіональний розподіл міжнародних іммігрантів у світі у 2019 р.; динаміка

кількості іммігрантів в країни ЄС за 2015- 2019 рр.; середній рівень заробітної плати країнах Європи, євро; середній рівень безробіття в країнах ЄС; кількість надходжень грошових переказів мігрантів до країн ЄС; динаміка грошових переказів мігрантів з країн ЄС; співвідношення (у %) кількості мігрантів до загальної чисельності населення (за прогнозами ООН); прогноз кількості міжнародних мігрантів (відсортовано за загальною кількістю нових мігрантів до 2050 року) (у мільйонах).

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Підпис керівника
1.	Видача завдання	05.10.2020	
2.	Збір та обробка статистичної інформації	06.10.2019-24.10.2020	
3.	Вивчення стану проблем, опрацювання джерел	25.10.2020-04.11.2020	
4.	Написання теоретичної частини	05.11.2020-17.11.2020	
5.	Написання аналітичної частини	18.11.2020-24.10.2020	
6.	Написання практичної частини	25.11.2020-04.12.2020	
7.	Написання вступу та висновків	05.12.2020-10.12.2020	
8.	Оформлення пояснювальної записки, графічного матеріалу, підготовка доповіді	11.12.2020	
9.	Проходження нормоконтролю, перевірка на плагіат, передзахист, оформлення документів до захисту, рецензування роботи, подання роботи на кафедру	12.12.2020-13.12.2020	

7. Дата видачі завдання: «7» жовтня 2020 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Сімахова А.О.
(підпис керівника) (П.І.Б.)

Завдання прийняв до виконання _____ Бойко С.І.
(підпис випускника) (П.І.Б.)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Міграційна криза та її наслідки для країн Європи» 145 с., 4 рис., 9 табл., 149 літературних джерела.

МІГРАЦІЯ, ПРОЦЕС МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ, ЕФЕКТИ ВПЛИВУ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ, КРАЇНА-ДОНОР, КРАЇНА-РЕЦІПІЄНТ, НАПРЯМИ ПОДОЛАННЯ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Об'єктом дослідження є особливості міграційної кризи в Європі, а предметом – напрямки міграційної політики країн Європи.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження особливостей функціонування міграційної кризи в Європі.

Для реалізації мети й завдань дослідження було застосовано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема: аналіз і синтез; абстрактно-логічний; порівняльно-економічний аналіз; статистичний; графічний.

Інформаційною базою дослідження слугували закони та постанови європейських країн, нормативні акти різних міністерств і відомств, статистичні дані, монографії, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних вчених за темою дослідження, а також ресурси інформаційної мережі Internet та результати власних досліджень.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОЦЕСУ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ	9
1.1. Сутність міжнародної міграції в глобальній економічній системі.....	9
1.2. Причини виникнення та етапи розвитку міжнародної міграції.....	17
1.3. Ефекти впливу міжнародної міграції на країни.....	32
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЧИННИКІВ ТА НАСЛІДКІВ МІГРАЦІЇ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	39
2.1. Оцінка динаміки міжнародної міграції в країнах Європи.....	39
2.2. Обґрунтування чинників міграційних процесів в європейських країнах.....	46
2.3. Соціально-економічні наслідки міграційної кризи в Європі.....	57
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПОДОЛАННЯ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ	75
3.1. Механізм регулювання міграційних процесів в європейських країнах.....	75
3.2. Перспективи вирішення міграційної кризи в Європі.....	81
3.3. Соціально-економічний інструментарій подолання негативних наслідків міжнародної міграції в Європі.....	92
ВИСНОВКИ	125
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	130

ВСТУП

Актуальність теми: сучасні європейські держави переживають чергову хвилю міграції, яка несе з собою зміну демографічної ситуації в країнах ЄС, а також проблему інтеграції мігрантів у відповідні суспільства. Сьогодні країни Європи зіткнулася з величезним припливом мігрантів з охоплених конфліктами країн Близького Сходу, Африки та Азії. Безперечно, що глобалізація розчиняє національно-культурні особливості сучасних європейських держав, стримує національне будівництво. Практика показує, що сучасні глобалізаційні процеси загострюють міжнаціональні відносини, а також посилюють страх перед іммігрантами, в багатьох європейських країнах активізувались процеси протистояння титульної нації та груп іммігрантів, відбувається відновлення національної ідентичності та національної солідарності окремих етнічних груп.

Актуальність роботи зумовлена і тим, що неефективна міграційна політика у багатьох європейських державах призвела до загострення міжетнічних та соціальних проблем. Практика показує, що вже традиційними стали у країнах Європи закриті національні групи, представники яких здійснюють масові бунти, що мають етнічний чи релігійний характер, також помітно зростає організована етнічна злочинність. Через це серед корінного населення поширюються радикальнонаціоналістичні настрої, адже протягом минулого десятиріччя націоналістичні партії отримують все більшу підтримку у багатьох європейських державах, зокрема, у Франції, Австрії, Швейцарії, Бельгії, Нідерландах. Активізація таких політичних сил зумовлена проблемами міграції, часто актуалізується етноцентрична риторика європейських політиків, критика теорії мультикультуралізму.

Проблема міграції привертає увагу вітчизняних науковців, зокрема, це дослідження В. О. Іващенко, В. В. Коваленка, В. І. Кривенка, О. В. Кузьменка, В. М. Куц, О. А. Малиновської, В. О. Новік, А. М. Черняк, а також зарубіжних

учених: М. Вейнера, Р. Вольвенда, Р. Епплярда, С. Колінсона, С. Спенсера, І. Рів'єра, М. Пуглі, Р. Плендера, Дж. Солта, Р. Хавсмана.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження особливостей функціонування міграційної кризи в Європі.

Для досягнення поставленої мети в роботі необхідно вирішити наступні завдання:

- дослідити поняття, особливості та ознаки міграційної кризи;
- розглянути причини виникнення та етапи розвитку міграційної кризи;
- проаналізувати чинники та наслідки міграційної кризи для країн Європи;
- розглянути механізм регулювання міграційних процесів в європейських країнах;
- проаналізувати перспективи вирішення та соціально-економічний інструментарій подолання негативних наслідків міжнародної міграції в Європі.

Об'єктом дослідження є особливості міграційної кризи в Європі.

Предметом дослідження є напрямки міграційної політики країн Європи.

Для досягнення мети роботи було використано такі методи дослідження як: синтез, дослідження, метод економічного аналізу, порівняльно-економічний аналіз, графічний метод, абстрактно-логічний, статистичний.

Практична значимість роботи полягає у тому, що було розглянуто міграційну кризу в Європі. Проведений аналіз та сформульовані в дослідженні висновки відображають перспективи вирішення міграційної криза, інструментарій подолання негативних наслідків міжнародної міграції в Європі та можуть бути використані в подальших теоретичних дослідженнях.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОЦЕСУ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ

1.1. Сутність міжнародної міграції в глобальній економічній системі

Новий історичний етап глобалізації викликав онтологічні зміни МЕМ. У загальному вигляді міжнародна міграція населення розглядається як процес руху (переміщення) населення між країнами різних типів незалежно від характеру і цілей. Відповідно до мігрантів (від лат. *migrantis* – той, що переселяється) відносять усіх осіб, що мігрують. Критичний аналіз існуючих визначень понять «міжнародна трудова міграція» і «міжнародна міграція робочої сили» (І. Іванюка, В. Іонцева [1], Л. Руденко [2], М. Колосниціної та І. Суворової [3] та ін.), а також низки закономірностей розвитку глобальних міграційних процесів дозволив встановити необхідність визначення дефініції «міжнародна економічна міграція», яка має більш широкий контекст. Нові акценти в дослідженні МЕМ, зумовлені глобалізацією, змушують переглядати сучасні уявлення про міжнародні міграційні потоки та посилювати їх економічний аналіз.

У широкому значенні під МЕМ слід розуміти добровільний рух (переселення) людей, що виникає під впливом економічних чинників (мотивів, міркувань) і спрямований на реалізацію відповідних інтересів. При цьому слід розглядати максимально широкий спектр суб'єктів МЕМ (у тому числі об'єднаних у групи, наприклад, сімейна міграція), що диференціюються за економічними інтересами, а також брати до уваги сутнісні особливості легальної та нелегальної міграції.

У вузькому значенні міжнародну економічну міграцію слід розуміти як переважно зворотні та легальні переміщення людей, пов'язані зі вступом у трудові відносини і реалізацією підприємницької спроможності або

особливого статусу за кордоном. При цьому трудові та підприємницькі міграційні потоки можуть розглядатися роздільно з урахуванням різноманіття їх форм і каналів. До мігрантів із особливим статусом відносяться особи, що досягли великих успіхів у творчості, спорті й ін. та бажають реалізувати свої здобутки в інших країнах. Певні економічні аспекти має сімейна і гуманітарна міграція.

В умовах глобалізації міграційні потоки лібералізуються й стають більш диверсифікованими. Тому і у широкому, і у вузькому значеннях чинник часу, за яким міграцію поділяють на безповоротну, постійну (довгострокову) та короткострокову (у тому числі сезонну, маятникову, епізодичну), не є визначальним. Проте для вирішення завдань конкретного дослідження цей чинник може враховуватися стосовно певних видів міграційних потоків (наприклад, тимчасових і постійних).

Для уточнення сутності МЕМ слід брати до уваги такі її головні характеристики, як: адаптивний характер; мобільність (гнучкість); екзистенціальний аспект; просторовий аспект. Характерні риси МЕМ як економічного явища тісно пов'язані з його характеристиками як процесу, зумовленого глобалізацією. Основними серед них є: стихійність, хаотичність і стохастичність. Вони пояснюються формуванням глобального простору, побудованого на ліберальних принципах, у межах якого здійснюються трансакції та мобільність робочої сили. «Пом'якшення» умов міграції знижує ступінь контролю за міграційними процесами. Мігранти натомість одержують більший вибір векторів руху. Тому масова МЕМ не є впорядкованою і має високий рівень залежності від суб'єктивних чинників. З огляду на це виникають природні зони (центри, регіони) концентрації міграційних потоків, а однією з найважливіших характеристик МЕМ стає «тяжіння» мігрантів. В умовах глобалізації виникають такі зони, які притягають людей з різних регіонів (частин глобального простору). Такі зони називають глобальними міграційними центрами.

Сучасна МЕМ – це складний, динамічний, розтягнутий у часі процес, що складається з комплексу субпроцесів. Конкретний міграційний потік містить серію мікроциклів, як-от: виїзд, пошук роботи/реєстрація підприємства, облаштування, повернення, возз'єднання мігрантів із родинами та ін. Тому слід виділяти структурні характеристики МЕМ. Складність міжнародної економічної міграції також зумовлена її поширенням на різні види ресурсів, якими володіють люди, що переміщуються в результаті міграції. У межах міжнародної трудової міграції розглядається рух тільки трудових ресурсів. Проте структура ресурсів, що переміщуються разом з людьми, є складнішою. У зв'язку з цим, досліджуючи МЕМ, доцільно використовувати концепцію вітальних ресурсів (час, знання, енергія, гроші).

Окрім цього, МЕМ як глобальне економічне явище має тісний системний зв'язок з іншими економічними закономірностями і явищами. Причому для МЕМ може застосовуватися така характеристика, як аффінітивність (від лат. *affinitas* – тісний зв'язок, спорідненість), тобто ступінь «легкості», з якою МЕМ взаємодіє з іншими явищами. З низкою явищ спостерігається синергетична взаємодія. Зокрема це стосується зміни кон'юнктури економічної активності й циклів розвитку економіки, зв'язок МЕМ з якими виявляється у комплементарності та ампліфікації. Ампліфікація (від лат. *amplifikatio* – поширення, збільшення) визначається як посилення дії параметрів у складній системі взаємодії МЕМ з іншими глобальними процесами і явищами, коли незначна зміна в міграційних потоках викликає сильний ефект у інших сферах, або навпаки. Однак це унеможливорює певну об'єктивну автономність (відносну відособленість) сфери МЕМ.

Більш широкий характер МЕМ (порівняно з міжнародною трудовою міграцією) вимагає відповідного підходу до розгляду міграційних зв'язків (відносин) країн, міграційних потоків (у тому числі еміграційних, пов'язаних із виїздом з країни, та імміграційних, пов'язаних із в'їздом до країни), а також перегляду поняття «міграційна система». Традиційно міграційна система розуміється як сукупність міграційних зв'язків між окремими країнами [2].

При цьому міграційні потоки, що утворюються людьми, розглядаються нерозривно з певними фінансовими (трансферти) та матеріальними (товари, активи) потоками. Усі ці потоки регулюються й доповнюються спеціальними інститутами, які упорядковують міграційні потоки, а за необхідності забезпечують стабільність і збалансованість їх параметрів. У цьому контексті варто розглядати рівень розвитку міграційної системи, що характеризується кількісними показниками міграційних потоків та їх динамікою, різноманіттям, складністю структури, а також «віком» (періодом історичної еволюції), який характеризує тривалість існування центрів (регіонів) міграції (тяжіння мігрантів) із традиціями, моделями, каналами, векторами та ін., що сформувалися.

Сучасна панорама міжнародних міграційних потоків, що існують у глобальному просторі, дозволяє виділити за структурними і просторовими ознаками декілька рівневих типів міграційних систем (див. рис. 1.1).

Кожному типу міграційних систем відповідають певний вид ринку праці, інституційні механізми набору робочої сили та реєстрації підприємців, визначені моделі міграційних потоків.

Основними характеристиками глобальної міграційної системи є: ієрархічність – складається із систем нижчого порядку; тісний зв'язок із зовнішнім середовищем – система залежить від тенденцій розвитку загального середовища глобального простору й сама утворює зовнішнє середовище для багатьох процесів і явищ; безперервність еволюції – система, генеруючи зміни, одночасно адаптується до змін зовнішнього середовища, еволюціонує, змінюючи склад своїх елементів, трансформуючи якісні параметри відповідно до вимог навколишнього світу; складність – містить безліч компонентів, що взаємопов'язані та взаємодіють між собою і змінюються не тільки спільно, а й автономно; інтегрованість – складний компонентний характер системи, заснований на інтеграції, яка зумовлює наявність коопераційних та синергетичних ефектів при взаємодії її компонентів; безповоротність розвитку – зважаючи на об'єктивність глобалізації і безперервність процесу

трансформації системи, її повернення в колишній стан є практично неможливим; флюктуативність – можливість системи за певних умов швидко переходити в інший стан, конфігурація якого невідома, що створює деяку невизначеність.

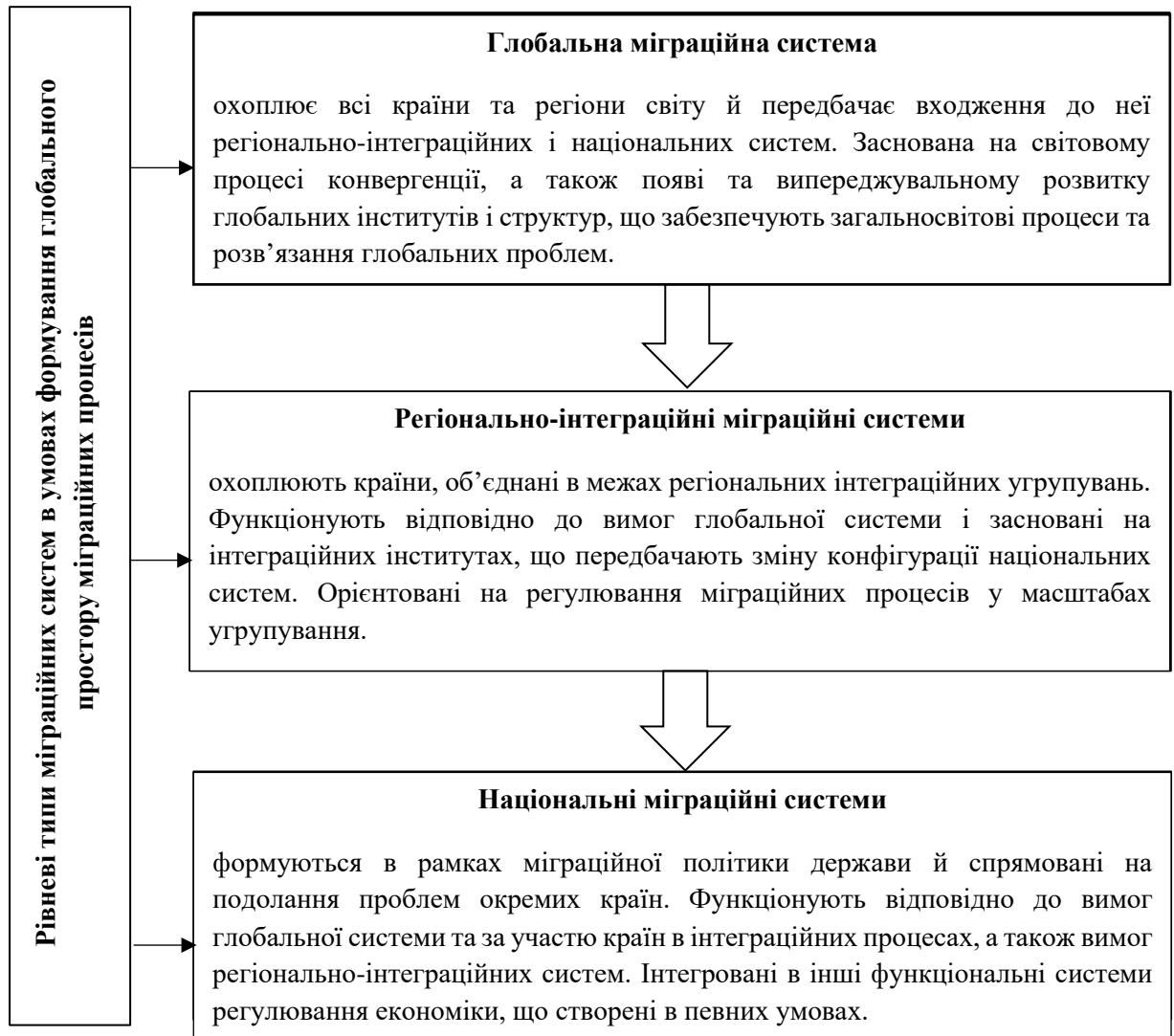

Рис. 1.1 Рівневі типи міграційних систем та їх характеристика

Джерело: складено автором

На основі рівневої стратифікації міграційних систем (або систем MEM) повинні змінитися підходи до типології країн світу за особливостями їх участі у глобальних процесах MEM. Традиційний поділ на донорів, реципієнтів і країни, для яких характерні еміграційні та імміграційні процеси, доповнюється поділом країн за позиціями у глобальних потоках людей.

В умовах глобалізації функції міжнародної економічної міграції у світовій економіці розширюються. Сьогодні можна виділити такі функції МЕМ: 1) прискорювальна – передбачає прискорення економічних процесів і, головне, розвитку певних національних і світової економіки; 2) розподільна – передбачає розподіл вітальних ресурсів між країнами, інтеграційними угрупованнями, регіонами світу та ін.; 3) селективна – передбачає певний вибір країн (національних економік) з погляду поточного стану і перспектив розвитку; 4) консолідує – передбачає зміцнення цілісності глобального простору на основі розвитку міграційно-економічних та соціальних зв'язків між країнами; 5) уніфікуюча – передбачає уніфікацію (гармонізацію) національних інститутів і культур у результаті переселення великих мас населення, що дістають можливість впливати на внутрішнє середовище країн; б) потোকостворююча – передбачає вплив на переміщення економічних ресурсів (чинників виробництва) з утворенням нових соціальних, інформаційних, фінансових, матеріальних потоків.

На сучасному етапі міжнародна міграція населення «...стала глобальним процесом, що охопив практично усі континенти і країни, усі соціальні прошарки» [4, с. 52]. Глобальна економіка – якісно новий етап розвитку світової економіки, яка поступово перетворюється на цілісний глобальний організм, утворений гігантською виробничо-збутовою, глобальною фінансовою та планетарною інформаційною мережею. Можна погодитися з авторами роботи (М. Оберг, Ф. Моллер і П. Валленстін), що в умовах глобалізації світ формувався не тільки як інформаційне суспільство і глобальна економіка, а й як «планета мігрантів» [5, с. 67–69]. Це докорінно перебудовує соціально-економічну, суспільно-політичну, етнокультурну та демографічну структури світової спільноти. Як відзначає Н. Іванов: «Глобалізаційні процеси різко посилити міжнародні зв'язки і залежність між країнами та окремими соціумами в економічній, інформаційній, політичній, екологічній, міграційній і багатьох інших сферах» [6, с. 3]. Глобалізація, що передбачає швидкий та широкомасштабний обмін товарами, послугами,

інформацією, капіталами і людськими ресурсами, як явище розвивалася протягом багатьох сторіч. До сучасного моменту її значущість настільки зросла, що вона почала впливати на сутність та зміст усіх сфер і форм міжнародних відносин. Це характерно й для МЕМ. Об'єктивність, безповоротність та неоднозначність впливу глобалізації змушує розглядати її як сукупність умов для всіх загальносвітових процесів і явищ.

Світогосподарська система перманентно трансформується. Це зокрема визначено зміною етапів економічної глобалізації [7, с. 15], яка охоплює міжнародну мобільність населення і сприяє консолідації ринків праці (у межах процесу формування світового ринку). Глобалізація, що супроводжується більш значними міграційними потоками людей, змінює власне якість МЕМ. По-перше, глобалізація, прискорюючись, динамізує рух (перерозподіл) усіх мобільних чинників виробництва. За необхідних економічних передумов це дозволяє досягнути нового кількісного рівня. Під впливом глобалізації у сфері руху факторів виробництва виникає нове явище – супермобільність (надмобільність), яке розкриває нову якість міжнародного руху переміщень і його значущість. По-друге, глобалізація, в основі якої лежить утворення загальносвітових мереж (інформаційних, виробничих тощо), створює нові канали (схеми) міждержавних переміщень населення. Зокрема подальший розвиток міжнародних компаній формує інтернальні механізми переміщення робочої сили. По-третє, глобалізація (у її сучасному вигляді), що в цілому зберігає різноманітність світу, сприяє підвищенню гнучкості світового ринку, що зумовлює лібералізацію (і водночас деяку хаотичність) руху чинників, поширення знань, технологій тощо. По-четверте, глобалізація, яка сприяє поглибленню міжнародного поділу праці та створює симбіоз суперництва і співробітництва, опосередковує подальшу диференціацію міграційних потоків, що нерозривно пов'язано з цими основоположними закономірностями розвитку світового господарства. У результаті виникають нові типи і моделі організації міграційних потоків, спричинені розвитком глобальної системи виробництва. По-п'яте, глобалізація є наслідком

різнопланової лібералізації міжнародних зв'язків і одночасно причиною подальшої «демократизації комунікацій» [5, с. 68]. Тому (а також через низку інших причин) відстань перестала бути домінантною характеристикою у структурі чинників мобільності населення, змінилися просторові й часові властивості цього явища. По-шосте, глобалізація, трансформуючи природу світового господарства, сприяє виникненню процесів і явищ, що мають загальносвітовий характер. Зокрема глобалізація стимулює перетворення структури світових потоків факторів виробництва завдяки появі їх нових видів та форм. Окрім цього, підвищення ступеня цілісності світового господарства і його розвиток як єдиного «організму» змушує розглядати глобальні явища, у тому числі це стосується МЕМ (наприклад, глобальна міграція чи глобальні міграційні потоки), світового ринку праці (наприклад, глобальне безробіття), демографічних процесів, а також руху інших чинників виробництва (насамперед міжнародних інвестицій). Підтвердження факту виникнення нових видів глобальних міграційних потоків, що мають особливу (глобальну) природу, міститься в роботі Е. Кириченка [8], який розглядає такі явища, як перехід до глобального «руху розуму», глобальний «кругообіг» розуму [8, с. 3]. Н. Преображенська, аналізуючи форми міграції, відзначає перехід до нової форми – «глобалміграції», – для якої характерне переміщення населення у глобальному просторі на невизначений термін і послаблення прив'язки до національно-державного статусу осіб, що переміщуються [9, с. 85–87].

Отже, сучасна міграція загалом і МЕМ зокрема є проявом цивілізаційного розвитку світу як цілісного утворення, створює сферу відносин між окремими країнами та є однією з особливостей сучасної економічної та соціальної глобалізації. Міжнародна міграція розглядається одночасно як чинник (рушійна сила) і результат глобалізації [10, с. 202], сфера розвитку процесів глобальної мобільності. Проблематика МЕМ є універсальною, має значення для всіх без винятку країн, оскільки їх входження у світову спільноту тісно пов'язано з виникненням міграційних потоків.

1.2. Причини виникнення та етапи розвитку міжнародної міграції

Для глибокого аналізу міграційних процесів ми звертаємось до факторів та змін, що відбулися у світовій економіці, під впливом яких сформувались міжнародні міграційні тенденції. В.Л. Іноземцев зазначає, що міграція населення відбувалася протягом історії людства, і виділяє два типи міграційних процесів [11]:

- 1) міграція населення як наслідок розвинених соціальних систем;
- 2) міграція населення як наслідок еволюції кочових племен та народностей, соціальні системи яких були недостатньо розвиненими.

Важливість першого типу міграції зберігала свої позиції протягом століть, тоді як роль другого зменшувалась з розвитком цивілізації та вдосконаленням соціальних систем. У своїх дослідженнях В. Л. Іноземцев зазначає колосальну роль європейських країн у розвитку міграційних процесів у світі, а також відзначає першорядне значення матеріальних потреб людства в міграції [11; 12, с. 29].

XVII-XVIII століття були ознаменовані напливом іммігрантів до Європи, і деякі країни зацікавились цим і свідомо проводили політику їх залучення. Історики пов'язують масову міграцію європейців до Америки з релігійними та політичними причинами міграції, але до 19 століття і до цього дня на перший план вийшли економічні мотиви переміщення населення

Д. Массей виділяє чотири історичних періоди в розвитку міжнародної міграції [13, с. 1]:

– період меркантилізму (приблизно з 1500 по 1800) - коли мігранти виїжджали з європейських країн до Америки, Африки, Азії, Океанії. Д. Массі зазначає, що точну кількість міжнародних мігрантів у той період неможливо оцінити, але можна сказати, що їх потоки були досить значними, тому європейці змогли встановити домінування в деяких частинах світу. У той час на міжнародну міграцію впливав процес колонізації та економічного зростання;

– промисловий період (початок ХІХ ст.) приблизно до 20-х років ХХ ст. Європейськими країнами з переважним фактором виробництва робочої сили були переважно країни еміграції, найбільша кількість мігрантів залишила Британські острови, Італію, Австро-Угорщину, Німеччину, Іспанію [13, с.36]. Д. Массі вважає, що "масова міграція зіграла важливу роль у соціальній, економічній та демографічній трансформації Європи". Факторами, що впливають на міжнародну міграцію, були структурна трансформація європейських країн у процесі їх індустріалізації та включення до торгових відносин, а також велика різниця в доходах на душу населення між Європою та Новим Світом [13, с.2]; низькі тарифи, відкриті кордони для товарів і капіталу та ліберальна міграційна політика країн перебування сприяли мобільності населення. У цей період найбільша кількість мігрантів залишила Британські острови, Італію, Австро-Угорщину, Німеччину, Іспанію [13, с. 2-36];

– період обмеженої міграції (протягом 20-40-х рр. ХХ ст.) був пов'язаний з Першою світовою війною, Великою депресією та Другою світовою війною [13, с. 3]. Двадцять років ХХ століття супроводжувались самодержавними настроями як в Європі, так і в Америці, що виявлялось у вигляді обмеження руху товарів, капіталу та робочої сили. У 30-х роках майже вся міжнародна міграція була зупинена, за винятком невеликої частки зворотної міграції. У 1940-х роках міграція майже не була пов'язана з пошуком економічних вигод, переважна більшість мігрантів - біженці та шукачі притулку;

– період постіндустріальної міграції (з середини 1960-х) пов'язаний із перетворенням міграції на глобальне явище, коли різко зросла кількість і різноманітність країн походження та приймаючих країн [13, с. 4-5]. Естафету домінуючих країн походження мігрантів перехопили країни, що розвиваються, країни третього світу. Основні потоки мігрантів переходили від індустріального до постіндустріального суспільства.

Масова міграція протягом ХІХ - початку ХХ століть також пов'язана з розвитком глобалізації, точніше з її першою хвилею, яка розпочалася приблизно в 1870-х роках і тривала до Першої світової війни. На той час близько 60% емігрантів з Європи виїжджали до США. Однак дослідники відзначають неможливість визначити точну кількість міжнародних мігрантів [11; 13]. За різними оцінками, під час першої хвилі глобалізації близько 50 - 60 мільйонів людей мігрували з промислово розвинених європейських країн - Великобританії, Німеччини, скандинавських країн, а пізніше з початку 1880-х рр. з Південної та Східної Європи, а також Росії, яка мала надлишок робочої сили, до Нового Світу - в Північній та Південній Америці, Канаді, Австралія та Нова Зеландія [14, с. 3; 15, с. 4], що вимагало великої кількості трудових ресурсів. Деякі країни (наприклад, Аргентина) цілеспрямовано проводили політику залучення робітників-мігрантів у зв'язку з економічним зростанням [16]. Також відомо, що мігранти залишили Індію та Китай, щоб оселитися в менш густонаселених країнах, таких як Шрі-Ланка, Бірма, Таїланд, Філіппіни та В'єтнам.

Різкий спад глобалізації після 1914 р. Був обумовлений економічними наслідками війни, високою інфляцією, економічною депресією та політичною нестабільністю. На початку 20-х років уряд США намагався зменшити потік мігрантів з Європи, запровадивши більш жорсткі заходи міграційної політики, які перенаправляли ці потоки на Аргентину та Бразилію [14, с. 1-3; 15, с. 4].

Друга хвиля глобалізації (приблизно з 1950 по 1980 рр.) Призвела до переміщення людей з менш розвинених країн (Афганістан, Пакистан, Індія, В'єтнам, Марокко, Єгипет, Туреччина та ін.) До більш розвинених країн Заходу та Сходу. Європа, США, Канада, Японія та ін.). Більшість мігрантів були низькокваліфікованими працівниками, зайнятими на програмах тимчасової зайнятості. На початку 1980-х міграція поширилася на азіатські країни: Корею, Тайвань, Гонконг, Сінгапур, Малайзію та Таїланд.

Під час другої та початку третьої хвилі глобалізації поряд із традиційними імміграційними країнами - США, Канадою та Австралією,

деякими європейськими країнами (Німеччина, Франція та ін.), А також Саудівською Аравією, Індією та колишнім СРСР , почав активно приймати мігрантів. За цей період у світі відбулося різке збільшення кількості мігрантів - у 1970 р. Було 82 млн. Чоловік, у 1980 р. Вже 99 млн., А протягом наступних 10 років кількість міжнародних мігрантів зросла на 56 млн. Осіб [17].

Роль міграційних процесів у формуванні трудових ресурсів у європейських країнах слід розглядати окремо. Хижацький ЕК [18, с. 69-71] викладає чотири етапи міграції, що відбулися на європейському континенті в контексті історичного розвитку та які вплинули на європейські ринки праці. Автор пов'язує перший етап масової імміграції до країн Західної Європи із закінченням Другої світової війни і, відповідно, з політичною ситуацією в світі загалом, і в цих країнах зокрема. Основними мігрантами були біженці та внутрішньо переміщені особи. Серед основних причин другої хвилі масової міграції (1960 - 1973 рр.) На європейському континенті Predators ЕК зазначає економічну причину: збільшення попиту на імпорту робочу силу полягає в основному в низькій кваліфікації.

Додамо, що з другої половини ХХ ст. Ситуація з міграцією в Європі різко змінилася: швидкий розвиток економік європейських країн (Великобританії, Франції, Німеччини, Данії, Бельгії, Швейцарії, Люксембургу, Нідерландів та Північної Європи) вимагав великої кількості робітників, але ця потреба не можуть бути задоволені на національному рівні. , це призвело до залучення робочої сили з Іспанії, Португалії, Італії, Греції, Югославії, Туреччини, Північної Африки. Таким чином, із середини ХХ ст. Західноєвропейські країни стали господарями, і основним напрямком руху населення в Європі був потік з Півдня на Північ. Активне використання робочої сили дозволило імміграційним країнам відбудовувати та розвивати галузі, а також підтримувати відносно низьку заробітну плату та не покращувати умови праці, проте іноземні працівники працювали у важких умовах, а їхнє перебування регулювалось суворою міграційною політикою. Протягом 60-х років міграційна політика Західної Європи змінилася: із

поліпшенням економічної ситуації в більшості європейських країн та зміною політичного середовища спростився візовий режим, а членам сімей робітників-мігрантів було дозволено перебувати в країнах перебування [19, с. 338].

Третій етап масової міграції (середина 970-х - кінець 1980-х) у Західній Європі Гіжний Е.К., як і інші автори, пов'язує з кількох причин. По-перше, це початок енергетичної кризи в 1973 р. По-друге, це зменшення попиту на робочу силу внаслідок зниження вартості робочої сили, що було пов'язано з інтенсивним шляхом економічного розвитку [18, с. 70].

За таких умов уряди західноєвропейських країн різко зменшили залучення робочої сили з інших країн та колоній, знову посиливши контроль за міграційною політикою та намагаючись репатріювати мігрантів, які перебували на їх території. Однак це виявилось важким завданням через воз'єднання сім'ї, яке відбувалося на той час. Вища народжуваність мігрантів, збільшення потоків біженців та шукачів притулку також сприяли збільшенню кількості мігрантів. Так, у 70-х роках потоки чистої міграції до Західної Європи складали в середньому 240 тис. Осіб щорічно [15, с. 5]. Щоб захистити національні ринки праці від напливу іноземної робочої сили, деякі західноєвропейські країни (наприклад, Німеччина) запровадили додаткові обмеження щодо використання та граничного статусу іноземних робітників. Однак така практика не відповідала реальним тенденціям міграції та потребам ринків праці [20].

До кінця 80-х рр. ХХ ст. Змінилися також напрямки міграційних потоків, при цьому переважний рух людей між європейськими країнами, переважно зі Сходу на Захід. З розвитком економік країн Південної Європи, таких як Італія, Іспанія, Португалія тощо, вони набули статусу господарів [13, с. 4]. Через драматичні політичні та економічні зміни в Центральній та Східній Європі наприкінці 1980-х - на початку 1990-х років, такі як падіння залізної завіси, активізація інтеграційних процесів, війни та етнічні конфлікти, приплив мігрантів до сучасного ЄС різкий . збільшено [15, с. 6].

Четвертий етап міграції на європейському континенті, що розпочався у 90-х роках згідно з Predator ЕК [18, с.71], був спричинений як економічними, так і політичними мотивами. Серед основних політичних причин автор називає війни в Югославії, події в Чеченській Республіці, Афганістані, Ізраїлі, Іраку, з одного боку, та політичну стабільність у Західній Європі, з іншого. Основною економічною причиною міграції автор вважає різницю в рівнях доходів країн походження та країн перебування. Також серед економічних причин масової імміграції автор називає прагнення підприємців зменшити виробничі витрати, що простіше зробити за рахунок використання дешевшої робочої сили іноземців.

Однією з особливостей ринків праці Західної Європи в 1990-х роках були більш високі витрати на робочу силу порівняно зі США, Японією та промислово розвиненими країнами Південно-Західної Азії. Ще однією особливістю ринків праці в той період можна назвати дисбаланс попиту та пропозиції робочої сили: з одного боку, на ринках було безробіття, а з іншого боку, бракувало персоналу переважно у сферах послуг, готелях, торгівля, машинобудування, хімічна промисловість, легка промисловість, банківська справа, машинобудування тощо. З метою збільшення трудового потенціалу країн-імпортерів були введені сприятливі умови для залучення та перебування необхідних категорій іммігрантів у Великобританії, Швеції, Німеччині та ін. [18, с. 71-74]

Зовнішні мігранти частково або повністю задовольнили потреби у робочій силі в таких недорогих секторах економіки, як, наприклад, виробництво одягу, домогосподарства, послуги з догляду тощо. Низька вартість такої роботи зумовлена тим, що на цих робочих місцях переважно працюють жінки-мігранти з країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою. Чоловіки-мігранти задовольняють потреби будівельників та інших. Саме іммігранти відіграли важливу роль у відбудові Західної Європи в 1950-1960-х роках. Слід також додати, що в період після Другої світової війни трудова міграція набула статусу одного з основних засобів вирішення

демографічних проблем у сфері трудових ресурсів держав-членів ЄС. В останні десятиліття мігранти допомогли заповнити нестачу робочої сили в ІТ, машинобудуванні, туризмі, навчанні, охороні здоров'я, сільському господарстві та інших секторах. Ці галузі стали залежними від іммігрантів, і це не є тимчасовим явищем [15; 13; 14].

Підписання Маастрихтського договору в 1992 році сформувало єдиний економічний та політичний простір західноєвропейських країн, створивши внутрішню безвізову зону та буферну зону навколо неї. Таким чином, легалізація мігрантів, які перебували на території ЄС, легалізована, пересування всередині Союзу спрощено, а в'їзд мігрантів з третіх країн збільшився. На думку дослідників, одним із факторів зменшення кількості мігрантів, що прибули до західноєвропейських країн у 1993-1997 рр., було посилення заходів міграційної політики в ряді країн перебування. Водночас, незважаючи на такі заходи, протягом 1990-х років чиста міграція в ЄС-25 становила в середньому 750 тис. осіб на рік [13, с. 5-6; 55].

Завдяки посиленню контролю за зовнішньою міграцією та запобіганню напливу небажаних мігрантів, країни поляризувались щодо "ЄС різних типів сусідства" (англ. "Зони різних типів сусідства") щодо ЄС [20 ; 21, с. 61-68]: "країни перебування в центрі ЄС", "країни периферії центру ЄС", "розширені країни ЄС", "країни-кандидати" (на той час Румунія, Болгарія, Хорватія), країни перетину двох країн міграційні системи Західної Європи та Євразії» (Сербія, Чорногорія, Македонія, Молдова, Україна, Білорусь). Остання група є найбільш складною з точки зору регулювання міграційних потоків в ЄС, оскільки країни-члени є постачальниками як легальних, так і нелегальних мігрантів через складну економічну та політичну ситуацію в них.

З розширенням Європейського Союзу в 2004 та 2007 роках у ЄС-15, ймовірно, зниження заробітної плати, зайнятості та економічного розвитку спровокує збільшення потоку мігрантів з ЄС-10 на західноєвропейські ринки праці. Наприклад, у 2004 р. Мінімальна заробітна плата в Литві була в 9 разів нижчою, ніж у таких країнах ЄС-15, як Люксембург, Нідерланди,

Великобританія, Франція [22, с. 204]. Безперечно, відкриття кордонів призвело до збільшення мобільності населення працездатного віку з нових держав-членів до старих; за роки розширення ЄС рівень чистої міграції в ЄС-15 значно зріс. У нових державах-членах також зросла кількість громадян за кордоном. За три роки, з початку 2004 року до початку 2007 року, кількість поляків за межами країни зросла втричі - з 180 000 до 540 000. [23; 24, с.10].

За різними прогнозами, після розширення Європейського Союзу кількість мігрантів з ЄС-10 в ЄС-15 може сягати 2-4% або навіть 7-8% населення нових країн-членів [24, стор. 6]. Однак, як показує практика, існує різниця між кількістю людей, які планують емігрувати, і тим, скільки насправді мігрує. Однак, щоб заспокоїти громадську думку, майже в усіх країнах ЄС-15 були введені обмеження щодо шукачів роботи з нових держав-членів (крім Кіпру та Мальти). Відповідно до "Договору про приєднання" до нових держав-членів було введено чотири типи міграційних режимів [25, с. 7-9]:

- обмежувальний (запроваджений Бельгією, Данією, Німеччиною, Грецією, Фінляндією, Францією, Люксембургом, Іспанією) - вимагав від іммігранта отримання дозволу на роботу, який видавався лише в тому випадку, якщо громадяни ЄС-15 не претендують на певну вакансію;

- обмежувальний з певною квотою працівників з ЄС-8 (був введений в Австрії, Італії, Нідерландах, Португалії);

- загальний доступ до ринку праці з обмеженими вигодами (запровадили Ірландія і Велика Британія);

- вільне переміщення працівників було введено тільки Швецією.

У дослідженні наголошується [25, с. 10-15], що країни, які запровадили загальний доступ до своїх ринків праці, змогли заповнити вакансії за допомогою мігрантів, і через рік після розширення Союзу було підраховано, що Великобританія отримувала фінансування від додаткової робочої сили в сумі 500 мільйонів фунтів стерлінгів.

В останні роки значення висококваліфікованої робочої сили, яка здатна підвищити продуктивність праці та позитивно впливати на конкурентоспроможність продукції, в економіці знань лише зростає. Внесок висококваліфікованих робітників став невід'ємною частиною розвитку не лише підприємств, а й економіки в цілому; згідно з дослідженнями, у Німеччині один висококваліфікований програміст створює 2,5 нових робочих місця [28, с. 5]. Ще в 2000 році Джозеф Шамі, тодішній директор Відділу народонаселення ООН, заявив, що відкриття кордонів Європи відповідало б інтересам держав-членів, оскільки європейські економіки гостро потребують додаткової робочої сили, і іммігранти можуть забезпечити ці ресурси за допомогою низькооплачуваних робочих місць. забезпечення технічної компетентності [26].

Поняття "замісної" міграції було розроблено підрозділом ООН з питань населення; згідно з концепцією підтримання стабільного населення в економічно розвинених країнах можливе завдяки міграційному припливу населення з країн, що розвиваються [27, с. 36].

Однак дисбаланс у кількості зовнішніх мігрантів, що прибувають у певну країну, та реальні потреби місцевого ринку праці можуть призвести до збільшення державних витрат (соціальна допомога безробітним мігрантам, пільги для нових мігрантів). Європейська комісія переконана, що імміграція не зможе збалансувати старіння населення Європи та вирішити проблеми ринку праці, але допоможе заповнити деякі прогалини на ринках праці. Водночас у Європі необхідно вирішувати проблеми політики зайнятості [29, с. 14].

Додатковим аргументом проти необхідності розширення імміграції є те, що Європа є однією з найбільш густонаселених територій у світі, і скорочення населення було б корисним, в тому числі з огляду на екологічні проблеми. На європейських ринках праці є високий рівень безробіття, що свідчить про те, що європейці потребують роботи, але не можуть її знайти,

оскільки іммігранти пропонують свої послуги за менші гроші, що цілком влаштовує роботодавців [30].

Серед позитивних наслідків розширення ЄС у 2004 та 2007 роках дослідники відзначають зменшення тиску на національні ринки праці країн-донорів та зменшення рівня безробіття у всіх нових країнах-членах ЄС; суттєве зниження останнього показника відбулося в Чехії, Болгарії, Литві, Латвії та Естонії. Слід також зазначити, що кваліфіковані робітники повертаються додому, підвищуючи свій професійний рівень. Країни походження отримують грошові перекази від мігрантів, які є значним джерелом доходу для населення цих країн. Потік грошових переказів значно вищий у межах ЄС-27, ніж в інших країнах, причому понад 60 відсотків грошових переказів надходять з країн-членів ЄС. Основними країнами, які отримують найбільшу частку грошових переказів від інших членів ЄС, є Румунія, Польща, Португалія та Іспанія.

Однак останніми роками кількість зовнішніх мігрантів та людей, які мігрують в межах ЄС, неухильно зростає. У 2009 р. Кількість іноземців, які проживають у ЄС-27, становила 31,9 млн. Осіб, або 6,4% населення, з яких 11,9 млн. Були громадянами іншої країни ЄС-27, а 7,2 млн. - з інших європейських країн. У 2008 році цей показник становив 30,8 млн., Або 6% населення, з яких 11,3 млн. Були жителями іншої країни ЄС-27, а 6 млн. - з інших європейських країн.

Аналізуючи етапи масової міграції на європейському континенті, на наш погляд, варто виділити ще один етап міграції (2007 - 2012 рр.), який пов'язаний з фінансово-економічною кризою. З початком світової фінансово-економічної кризи деякі країни ЄС (Великобританія, Ірландія, Чехія та ін.) Вжили додаткових заходів для захисту національних робітників, нових мігрантів та допомоги існуючим іноземним працівникам, намагаючись захистити свої громадяни від безробіття. Що стосується мігрантів з третіх країн, які проживають в ЄС, уряди сподівались, що криза заохотить їх повернутися до країн походження, навіть пропонуючи грошову компенсацію

за проїзд додому або грошові виплати (Іспанія, Чехія тощо). Але надії були зруйновані, і мігрантів повернулось додому менше, ніж очікувалося. На думку дослідників [31; 30, с. 7], з фінансово-економічної кризи, що супроводжується спадом економічного зростання, скороченням робочих місць та збільшенням кількості безробітних, особливо у будівельній, виробничій та фінансовій галузях, туризмі, іммігранти першими втрачають роботу, оскільки роботодавці частіше не скорочують громадян ЄС [32]. Безробіття серед іноземців зростає швидше, ніж серед корінних народів. На кінець 2009 року безробіття серед іноземців становило 28,3% в Іспанії та понад 15% у Бельгії, Ірландії, Фінляндії та Франції.

Останнім часом багато дослідників вважають, що кінець ХХ - початок ХХІ століття - це етап безпрецедентних масштабів міжнародної міграції завдяки їх зростанню. Однак інші дослідники називають це припущення "міфом" і критикують С. Касл та М. Дж. Міллер, оскільки кількість мігрантів у світі збільшується, але їх відсоток у світовому населенні не перевищує 2-3% за всю історію міграції. Більше століття тому, в період масової міграції до Нового Світу, частка мігрантів у світі не перевищувала 3% світового населення, тому автор називає думку про міграцію С. Каслом та М. Дж. Міллером неправильною [34, с. 1270]. Однак слід зазначити, що таких масштабів міжнародної міграції, як останні десятиліття, ще ніколи в історії не було, отже, їх "безпрецедентний" є дещо законним.

Сьогодні на міграцію впливають економічні, політичні, соціальні, демографічні, історичні, екологічні та інші фактори. Глобалізація світових економічних відносин має значний вплив на активізацію міграційного процесу; У міру розвитку бар'єри для в'їзду зменшуються, що дозволяє людям, які хочуть знайти кращу роботу, жити в країні з вищим рівнем життя або уникати проблем у власній країні, пересуватися майже безперешкодно. З розвитком глобалізації посилюється її вплив на економічне життя суспільства. Сьогодні глобалізація все частіше проявляється як на міжнародному, так і на національному рівнях, охоплюючи різні сфери та процеси. Сприяючи

відкритості національних економік, глобалізація також збільшує мобільність робочої сили та є проявом збільшення міграції; тісно переплітаючись складною системою взаємовідносин, процеси міграції та глобалізації взаємодіють між собою. Підвищення мобільності робочої сили в умовах глобалізації є об'єктивною тенденцією, яка суттєво змінила свої форми, прояви та напрямки за останні 100-150 років. Хоча більшість країн світу беруть участь у сучасній міграції, Сполучені Штати Америки залишаються одним із головних центрів [35; 16].

Основні причини виникнення та існування зовнішньої трудової міграції з боку розвинених країн:

- потреба в додатковій висококваліфікованій робочій силі. У деяких розвинених країнах збільшується потреба в освічених висококваліфікованих працівниках, які можуть працювати, наприклад, зі складною електронною технікою. При цьому відповідно збільшується кількість людей, потреба в професії яких спадає;

- потреба в додатковій дешевій (для малокваліфікованої роботи) і мобільній робочій силі, зокрема завдяки розвитку сфери послуг, що сприяє створенню додаткових робочих місць;

- порівняно висока заробітна плата [48; 49].

Виділяють такі основні причини виникнення та існування зовнішньої трудової міграції з боку країн, що розвиваються:

- велика густина населення, що може пояснюватись, зокрема, демографічним бумом у деяких країнах (наприклад в Індії, Китаї, Нігерії);

- масове безробіття, зумовлене науково-технічним прогресом (є фактором створення техніки, що потребує менше обслуговуючого персоналу), закриттям добувних галузей внаслідок вичерпності природних ресурсів, недостатньо виваженою соціальною політикою деяких держав, змінами потреби в тій чи іншій продукції, на якій спеціалізується країна. Найбільші проблеми з безробіттям виникають у густонаселених регіонах світу і в малорозвинених країнах, що нерідко збігається. Густо населеними вважаються

в основному Південна і Південно-Східна Азія, Північна і Центральна Африка, північна частина Латинської Америки. Водночас у деяких розвинених країнах настає насиченість економіки «білими комірцями», а тому вони стають безробітними;

– низький життєвий рівень і порівняно низька заробітна плата. Водночас у розвинених країнах залишається все менше бажаючих виконувати важку малокваліфіковану «чорну роботу», а тому з'являються вільні місця для її виконання;

– виробнича необхідність (для спеціалістів, які працюють у країнах, що розвиваються) [45].

Міграційний рух, зокрема інтелектуальна міграція, є невід'ємною частиною сучасної глобалізації. Вивчаючи ці проблеми, українські дослідники пропонують основні постулати світового міграційного руху: по-перше, міграція стає інтенсивнішою; по-друге, потік мігрантів досить великий, але менш мобільний, на відміну від потоку капіталу, товарів і технологій, які менш залежать від урядових та бюрократичних перешкод. Значну роль відіграють і умови ринку праці. Зокрема, незважаючи на відносно невелику частину цілеспрямованого руху науково-технічного персоналу, інтелектуальна міграція відіграє значну роль у світовому розвитку при адекватному використанні її можливостей, тому держави повинні формувати міграційну політику органічного поєднання інтересів [36; 37].

Розвиток швидкого та відносно дешевого транспорту, засобів зв'язку, міжнародна економічна інтеграція, розвиток та значення соціальних мереж спрощують процес пересування між країнами. Міжнародна міграція робочої сили, з одного боку, допомагає країнам, що розвиваються, і країнам з високою народжуваністю та швидким зростанням робочої сили збалансувати свої ринки праці. А країни перебування - щоб заповнити брак трудових ресурсів. З іншого боку, це позбавляє країни походження кращих робітників, викликає занепокоєння у місцевого населення країн перебування та змушує їхні уряди посилювати міграційну політику [19, с. 335; 32, с. 177].

Бурхливий розвиток технологій в останні десятиліття ХХ століття змінив склад працівників, у якому були зацікавлені країни перебування. Індустріальні країни збільшили приплив кваліфікованих робітників у галузі високих технологій, машинобудування, проектування, інформаційних технологій, біотехнологій, освіти та охорони здоров'я, оскільки потреби їхніх ринків праці не можуть бути задоволені на національному рівні. Одним з головних мотивів еміграції висококваліфікованих фахівців з менш розвинених країн була різниця в заробітній платі. Наприклад, у Північній Америці такі спеціалісти можуть отримувати вищу зарплату, ніж в Індії. Однак за великих потоків мігрантів важко визначити рівень їхньої освіти та те, що вони можуть принести країнам-реципієнтам, тому питання про висококваліфікований персонал слід розглядати як частину цілісного процесу міграції [38].

На початку ХХІ ст. Збільшенню кількості трудових мігрантів у світі сприяють також інтеграційні процеси, різниця у рівні життя та можливості працевлаштування за кордоном, розвиток інформаційних технологій та доступу до інформації, посилення зв'язків між країнами, збільшення кількості випускників університетів (на низькому рівні країн). заробітної плати, їх кількість щорічно зростала на 5,5%, тоді як у розвинених країнах лише на 1%) [39; 40].

Аналіз сучасних досліджень та публікацій показує, що такі довгострокові тенденції, як збільшення тривалості життя та витрати на соціальне страхування, зниження народжуваності, хронічний дефіцит робочої сили, а також економія часу та витрат на підготовку фахівців, необхідних на ринку праці, поява єдиних дипломів освіта студентів за кордоном та можливість залишатися працювати в країні перебування. Слід зазначити динамічне зростання частки студентів та аспірантів, географічною орієнтацією яких є англо-німецько-франкомовні країни, їх переміщенням сприяють відкриті кордони між європейськими країнами, домовленості між університетами та іншими. Часто після навчання деякі з них залишаються працювати у великих глобальних дослідницьких центрах. У 2000 р. Кількість

іноземних студентів у коледжах та університетах Канади становила 29 239, а в 2002 р. 36 198) [41; 42; 30].

Таким чином, розвиток міграційних процесів у європейських країнах пройшов ряд етапів і супроводжувався як різким збільшенням, так і зменшенням кількості міграційних потоків під впливом економічного зростання чи спаду. Розширення та запровадження безвізового режиму між країнами-членами ЄС мали особливий вплив на міграційний процес у Європі. Це змінило кількість мігрантів, характер та напрямок міграційних потоків у Європі. Слід зазначити, що розширення ЄС суттєво вплинуло на потік мігрантів всередині Союзу [43, с. 217-218].

В Європі мігранти стикаються з труднощами в адаптації, тому вони намагаються об'єднатися у великих містах, щоб сформувати нові етнічні групи. Якщо мігранти безперешкодно в'їжджають до європейських країн, то, на думку вчених, це може становити загрозу для міжнаціональної, культурної та релігійної складової суспільства [44, с. 64-67].

У літературі одна загальна точка зору полягає в тому, що бідність у країнах походження є важливим фактором "поштовху" для мігрантів. Зазвичай це трапляється, особливо щодо нелегальної міграції. Однак існують об'єктивні факти, які вказують на те, що не найбідніші верстви населення мігрують. Справа в тому, що міграція передбачає певні витрати на пошук інформації та переїзд до нової країни, пошук житла та інші витрати, пов'язані з поселенням. Таким чином, у більшості випадків міграція супроводжується ризиками, вимагає знання певних знань та іноземних мов, навичок та залучення до соціальних мереж. Тому деякі автори дотримуються протилежної думки, що міграція практично неможлива без певного рівня соціально-економічного розвитку, що проявляється у вищих доходах та освіті.

1.3. Ефекти впливу міжнародної міграції на країни

Щодо впливу міжнародної трудової міграції на економіку країн-донорів та країн-реципієнтів, слід зазначити, що, оскільки міграція низькокваліфікованих мігрантів є найбільш масовою, логічно було б очікувати від неї великих зовнішніх економічних ефектів.

Однак це не означає, що вивчення наслідків міжнародної трудової міграції може нехтувати міграцією робочої сили з високим рівнем інтелектуального капіталу. Така міграція по-різному впливає на економіку країни-донора та країни-отримувача (створює принципово інші зовнішні ефекти), ніж міграція низькокваліфікованої робочої сили.

Основні причини виникнення та існування зовнішньої трудової міграції з боку країн-реципієнтів:

– потреба в додатковій висококваліфікованій робочій силі. У деяких розвинених країнах збільшується потреба в освічених висококваліфікованих працівниках, які можуть працювати, наприклад, зі складною електронною технікою. При цьому відповідно збільшується кількість людей, потреба в професії яких спадає;

– зростання конкурентоспроможності продукції за рахунок нижчої вартості праці мігрантів порівняно з місцевими працівниками;

– потреба в додатковій дешевій (для малокваліфікованої роботи) і мобільній робочій силі, зокрема завдяки розвитку сфери послуг, що сприяє створенню додаткових робочих місць; – порівняно висока заробітна плата [48; 49].

Ефекти впливу міжнародної міграції робочої сили на економіку країни-реципієнта та країни-донора робочої сили подано в табл. 1 і 2.

Таблиця 1.1

Ефекти впливу міжнародної міграції в економіці країни-реципієнта

Позитивні	Негативні
<p>– збільшення робочої сили в економіці, зростання обсягів виробництва, внутрішнього ринку (за рахунок збільшення доходів);</p> <p>– додаткове надходження інтелектуального капіталу та знань в економіку;</p> <p>– згладжування структурних диспропорцій на ринку праці;</p> <p>– амортизація циклічного процесу безробіття;</p> <p>– покращення вікової структури робочої сили у короткотерміновій і довготерміновій (щодо міграції сімей) перспективах;</p> <p>– зростання конкурентоспроможності продукції за рахунок нижчої вартості праці мігрантів порівняно з місцевими працівниками;</p>	<p>– збільшення бюджетного навантаження за рахунок додаткових соціальних витрат (переважно у разі постійної міграції, міграції сімей і наявності «сильної пастки безробіття»);</p> <p>– збільшення бюджетного навантаження за рахунок «сильної» та «локальної» пасток безробіття;</p> <p>– зростання тіньового сектору економіки;</p> <p>– додаткові витрати на нейтралізацію посилення соціального напруження та криміналізації (переважно у разі нелегальної міграції).</p>

Продовження таблиці 1.1

– економія на пенсіях та інших соціальних виплатах (у разі тимчасової міграції).	
--	--

Джерело: розроблено автором за даними [46; 47]

Виділяють такі основні причини виникнення та існування зовнішньої трудової міграції з боку країн-донорів:

- велика густина населення, що може пояснюватись, зокрема, демографічним бумом у деяких країнах (наприклад в Індії, Китаї, Нігерії);
- масове безробіття, зумовлене науково-технічним прогресом (є фактором створення техніки, що потребує менше обслуговуючого персоналу), закриттям добувних галузей внаслідок вичерпності природних ресурсів, недостатньо виваженою соціальною політикою деяких держав, змінами потреби в тій чи іншій продукції, на якій спеціалізується країна. Найбільші проблеми з безробіттям виникають у густонаселених регіонах світу і в малорозвинених країнах, що нерідко збігається. Густо населеними вважаються в основному Південна і Південно-Східна Азія, Північна і Центральна Африка, північна частина Латинської Америки. Водночас у деяких розвинених країнах настає насиченість економіки «білими комірцями», а тому вони стають безробітними;
- низький життєвий рівень і порівняно низька заробітна плата. Водночас у розвинених країнах залишається все менше бажаючих виконувати важку малокваліфіковану «чорну роботу», а тому з'являються вільні місця для її виконання;
- виробнича необхідність (для спеціалістів, які працюють у країнах, що розвиваються) [45].

Таблиця 1.2

Ефекти впливу міжнародної міграції на економіку країни-донора

Позитивні	Негативні
<ul style="list-style-type: none"> – Зменшення напруги на місцевому ринку праці; – інвестиції потенційних мігрантів у освіту; – зниження рівня безробіття (і/або збільшення заробітної плати); – зниження бюджетного навантаження за рахунок виплат з безробіття та інших бюджетних витрат (освіта, охорона здоров'я); – зростання доходів населення за рахунок трансфертів мігрантів; – попит на внутрішньому ринку товарів і послуг за рахунок трансфертів; – інвестиції родин мігрантів за рахунок трансфертів; – можливість повернення кваліфікованих робітників, які здобули досвід та освіту за кордоном («безплатно»); – зниження рівня бідності. 	<ul style="list-style-type: none"> – «Відтік мізків», кваліфікованих кадрів, як наслідок – технологічне відставання; – зменшення ВВП; – можливе зростання інфляції за великої переваги зовнішніх трансфертів; – скорочення робочої сили у довготерміновій перспективі.

Джерело: розроблено автором за даними [46; 47]

Щодо впливу трудової міграції на економіку країни-донора, спектр зовнішніх ефектів, що виникають у цьому випадку, вивчався набагато менше. Одним з найбільш розглянутих наслідків міжнародної трудової міграції на економіку країни-донора є грошові перекази робітників-мігрантів на батьківщину. Для багатьох домогосподарств (особливо в країнах з низьким рівнем доходу) грошові перекази, які вони отримують, становлять третину доходу, а для деяких домогосподарств вони є основним джерелом існування. Крім офіційних, неофіційні трансфери також мають великий обсяг. Хоча точних оцінок немає, зазначається, що вони порівнянні за розміром із офіційними. На думку А. Гайдуцького, близько 250-300 млрд. Дол. Грошові перекази США міжнародних мігрантів поза офіційною статистикою, оскільки вони здійснюються різними неофіційними каналами [50].

Загальновизнано, що грошові перекази мігрантів створюють позитивний зовнішньоекономічний ефект, оскільки вони збільшують валовий національний дохід. В економіках багатьох країн, не лише бідних, але й із середнім рівнем доходів (Греція, Туреччина, Португалія), грошові перекази мігрантів є значним доповненням до національного доходу, додатковим засобом боротьби з бідністю в країнах-донорах праці. Грошові перекази мігрантів зазвичай здійснюються в іноземній валюті, що покращує платіжний баланс. Отже, переселення робітників-мігрантів створює два позитивні економічні ефекти.

Додатковий позитивний ефект грошових переказів на економіку країни-донора обумовлений у деяких випадках мультиплікативним ефектом на такі додаткові валютні надходження. Однак існування такого мультиплікативного ефекту та його розмір залежать від спрямування коштів, отриманих на батьківщині мігрантів. Наприклад, під час дослідження множення грошових переказів мексиканськими трудящими-мігрантами із США Дж. Тейлор отримав значення 2. Це означає, що кожен долар, який мексиканські робітники із США на свою батьківщину надсилають, збільшує національний дохід Мексики на два долари. Слід зазначити, що грошові

перекази не тільки зменшують рівень бідності сімей мігрантів, збільшуючи їх доходи, але і у разі розмноження позитивно впливають на всю економіку, а отже, і на населення країни-донора [51].

Негативний вплив міжнародної трудової міграції на економіку країни-реципієнта проявляється також у тому, що іммігранти вимагають певну частку суспільних благ, наданих державою своїм громадянам. Але іммігранти раніше не робили свого внеску у створення державних фондів, а отже, у разі наявності таких суспільних благ для них створюється додаткове навантаження на бюджет країни. Перш за все, цей ефект посилюється, коли сім'ї з батьками мігрують, яким буде виплачуватися пенсія в країні-отримувачі [52].

Наявність системи соціального захисту в розвинених країнах визначає ефект "місцевої пастки безробіття". «Пастка для безробіття» працює, коли безробітна людина чітко демонструє свої наміри не працювати: приховування тимчасової роботи чи іншого постійного джерела доходу; відмова від самостійного пошуку роботи; затримки з реєстрацією; виїзд за кордон більше 15 днів без згоди соціальної служби; відмова або саботаж від професійного навчання або курсів підвищення кваліфікації за напрямом служби зайнятості. Його виникнення було б неможливим без міжнародної трудової міграції. Високий рівень соціального захисту визначає попит на робочу силу, яка буде зайнята на низькопрестижних та низькооплачуваних роботах, і в той же час - велика кількість безробітних. Місцеве населення воліє отримувати соціальну допомогу, а не працевлаштування на таких роботах. Міжнародні мігранти заповнюють такі ніші на місцевому ринку праці, оскільки така заробітна плата їм вигідна. Таким чином, в економіці країни-отримувача спостерігається надлишок безробітних, які відраховуються з бюджету. Одночасно формуються споживчі настрої місцевого населення, знижується його соціально-економічна активність.

Слід враховувати динамічні аспекти міжнародної трудової міграції, особливо висококваліфіковану робочу силу. Деякі зарубіжні дослідники зазначають, що навіть якщо є потенційна можливість емігрувати в

майбутньому, молодь з країни-донора матиме стимул інвестувати в освіту. У цьому випадку міжнародна міграція висококваліфікованої робочої сили позитивно впливає на економіку країни-донора через вплив таких інвестицій на освіту та внутрішній ринок праці. На наш погляд, доцільно впровадити ефект передміграційних інвестицій в освіту. Ми вважаємо, що існує навіть певна порогова величина таких інвестицій, при якій приріст висококваліфікованих робітників на внутрішньому ринку за рахунок вдосконалення системи освіти та навчання перевищить втрати від міграції частини висококваліфікованої робочої сили за кордон. Адже розвиток системи освіти сприяє підготовці майбутніх працівників, які не планують емігрувати за кордон. Це позитивний ефект міжнародної міграції робочої сили для економіки країни-донора, навіть у випадку "відтоку мізків", як називається міжнародна міграція високоосвіченої та висококваліфікованої робочої сили [53; 54].

Однак не всі потенційні мігранти, які отримали додаткову освіту для працевлаштування за кордоном, насправді емігрують із країни. Деякі з них з тих чи інших причин залишаються у своїй країні та створюють додаткову додану вартість завдяки вищій кваліфікації, вищій, ніж вони б створили, якби не мали вищого рівня кваліфікації. Враховуючи надмірну пропозицію висококваліфікованих робітників на внутрішньому ринку, міжнародна міграція деяких з них не робить негативного впливу на економіку країни-донора. У цьому випадку «відтік мізків», звичайно, спричиняє втрату певної частки висококваліфікованих робітників, але при великій пропозиції на національному ринку праці цей негативний ефект компенсується додатковою підготовкою національної системи освіти нові покоління висококваліфікованої робочої сили.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЧИННИКІВ ТА НАСЛІДКІВ МІГРАЦІЇ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

2.1. Оцінка динаміки міжнародної міграції в країнах Європи

За даними Євростату, за останні 5 років кількість іммігрантів у країни ЄС збільшилась на 71,4%, а кількість емігрантів – на 86,73% [55]. Найбільшу міграційну кризу країни ЄС відчули у 2015-2016 рр., а вже у 2017 р. спостерігається значне скорочення міграційних потоків до них. У 2017 р. в ЄС прибуло 205 тисяч нелегальних мігрантів, що на 28% менше, аніж у 2014 р., який передував міграційній кризі. Порівняно із 2016 р. скорочення становить 63% [106].

На думку дослідників, на скорочення кількості мігрантів вплинуло посилення захисту морських кордонів країн ЄС. Водночас у 2017 р. значно активізувалось транзитне використання Іспанії, Кіпру та Греції, а також відбулось суттєве зростання міграційних потоків через Україну до країн ЄС.

Основними причинами міграційних процесів є несприятливі і небезпечні умови життя емігрантів у певній країні, що супроводжуються низьким рівнем заробітної плати, високим безробіттям і вимушеною неповною зайнятістю, високою смертністю та низькою тривалістю життя.

Найвагомішим чинником міграційних намірів є відсутність у країні, з якої мігрують, роботи, яка дозволила б забезпечити стабільний дохід, що гарантував би гідний рівень життя для працівників та їхніх родин. Одним із факторів такої зорієнтованості потоків трудових мігрантів є також висока розвиненість в економічному плані країн ЄС та відсутність жорстких бар'єрів для працевлаштування.

Найбільша кількість іммігрантів за всі роки досліджуваного періоду спостерігається у 2015 р. (4,7 млн осіб), емігрантів – у 2017 р. (3,1 млн осіб)

(табл. 2.1). Основними причинами еміграційних процесів є надлишок робочої сили через великий наплив біженців і трудових мігрантів до країн ЄС, мотивами збільшення приливу робочої сили є прагнення іммігрантів до кращого працевлаштування та отримання вищої заробітної плати, ніж на батьківщині.

Таблиця 2.1

Динаміка кількості міжнародних мігрантів у країнах ЄС за 2015- 2019 рр.

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Кількість іммігрантів (осіб)	4 659 324	4 496 256	4 396 366	4 216 826	4 018 446
Кількість емігрантів (осіб)	2 759 471	2 982 115	3 072 133	2 955 210	2 965 223

Джерело: складено автором за даними [107]

Наростання міграційних потоків із неблагополучних країн третього світу у високорозвинені держави зумовлюється не лише політичною нестабільністю у світі і воєнними конфліктами, але й економічними чинниками та бажанням осіб, що шукають притулку, покращити власні умови життя та наблизитися до європейських стандартів.

Наростання міграційних потоків із неблагополучних країн третього світу у високорозвинені держави зумовлюється не лише політичною нестабільністю у світі і воєнними конфліктами, але й економічними чинниками та бажанням осіб, що шукають притулку, покращити власні умови життя та наблизитися до європейських стандартів.

Причинами економічного характеру, що спонукають до міграції, також є: кон'юнктурне становище на національному ринку робочої сили, що може

характеризуватися високим рівнем безробіття, розбалансованістю між попитом та пропозицією на робочу силу; перевантаження на одне робоче місце, що створює напруженість у суспільстві; відсутність попиту на певні професії, які є затребуваними у країнах ЄС.

Регіональний розподіл міжнародних мігрантів (рис. 2.1) показує, що у 2015 р. найбільша кількість мігрантів з країн ЄС зосереджувалась переважно у Європі (89,64%). Це свідчить про те, що громадян влаштовують усі фактори (соціальні, політичні, економічні, екологічні) проживання і вони не планують покидати межі ЄС.

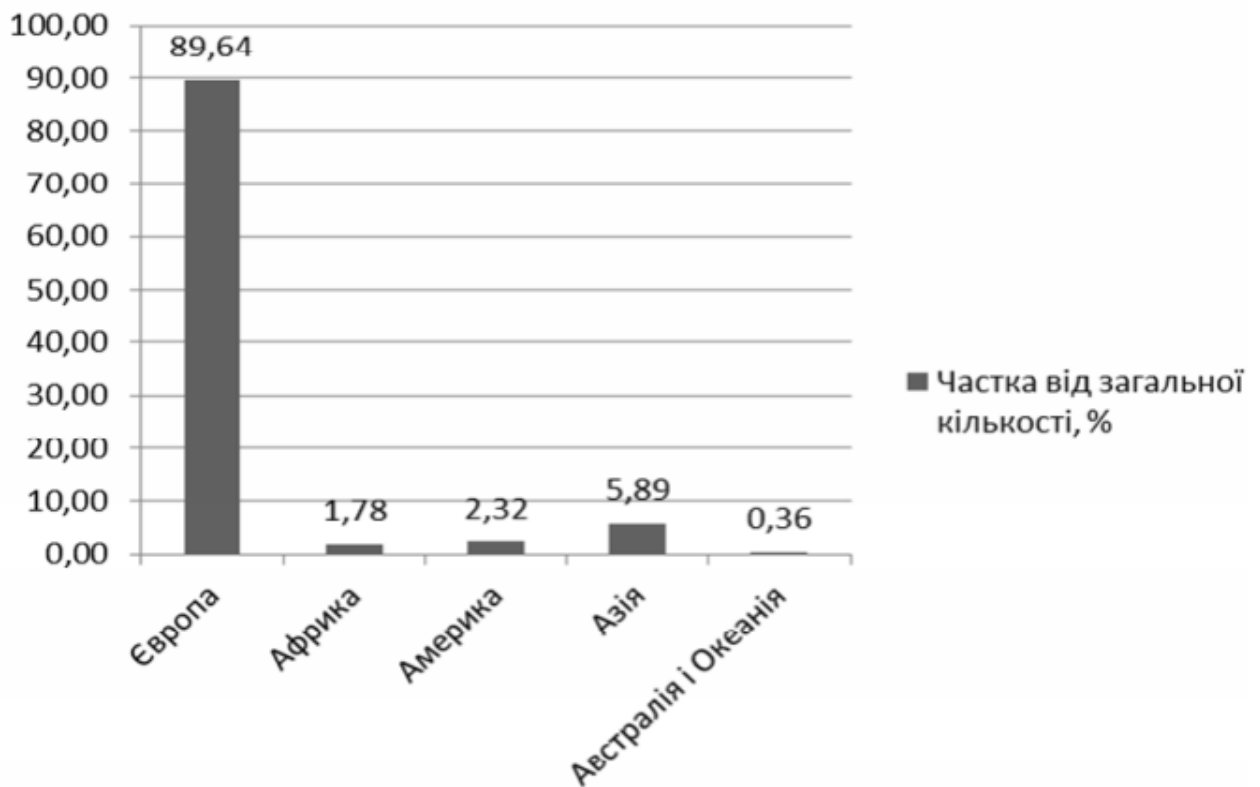

Рис. 2.1. Регіональний розподіл міжнародних емігрантів у світі у 2015 р.

Джерело: [55]

За даними 2019 р. 66% іммігрантів – вихідці з Європи, Азія займає друге місце за регіонами походження трудових мігрантів (18%) (рис. 2.2). На третьому місці знаходиться Африка, з неї приїхало у країни ЄС 11% іммігрантів.

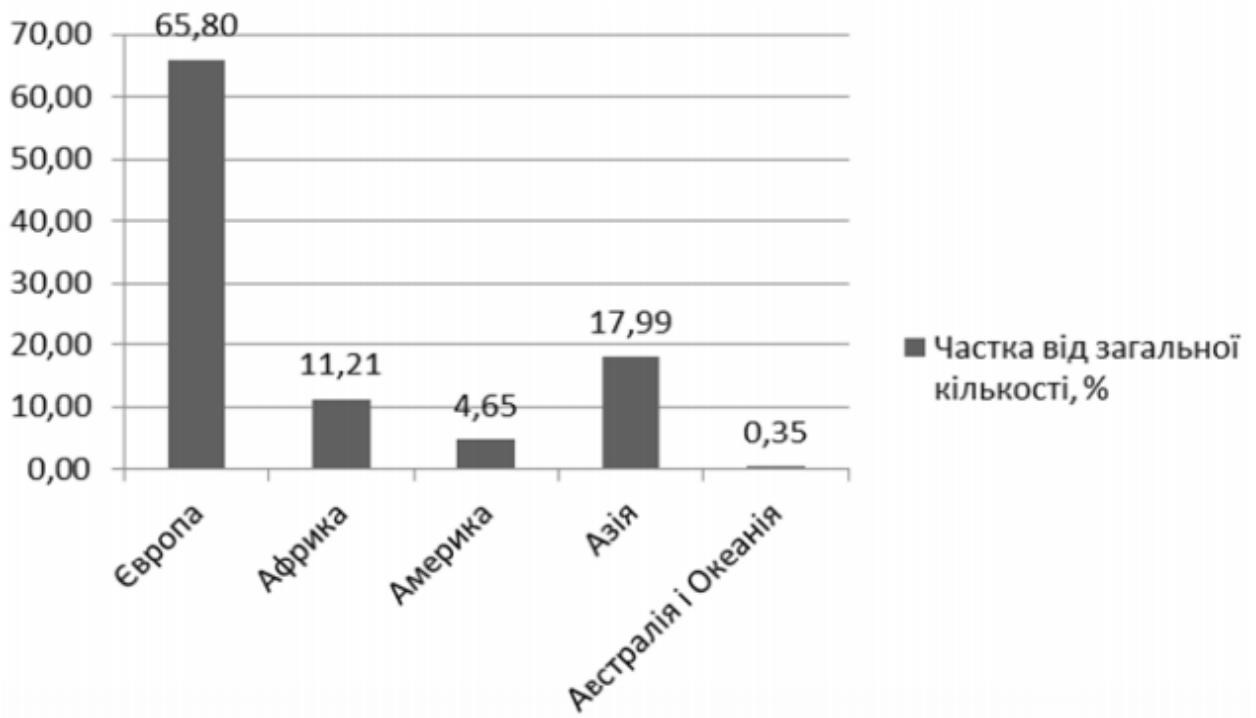

Рис. 2.2. Регіональний розподіл міжнародних іммігрантів у світі у 2019 р.

Джерело: [55]

За останні 5 років лідером із надходження мігрантів виступає Німеччина (у 2019 р. – 917 тис. осіб, або 20,86% від загальної кількості іммігрантів у країні ЄС) (табл. 2.2). Причинами цього у Німеччині стали не тільки високі темпи економічного розвитку, лояльна міграційна політика країни, можливість отримання німецької освіти, а і високий поріг прийняття біженців країною. Проте, згідно з даними БКА Німеччини (Федеральне управління кримінальної поліції ФРН), кількість новоприбулих біженців до країни скоротилася у 2019 р., порівняно з 2018 р., удвічі – з 111 тисяч до 55 тисяч осіб. Усього ж мігрантів до цієї країни за 2019 р. прибуло менше 200 тисяч осіб, тоді як у 2015 р. – 890 тисяч [108]. Також популярними країнами призначення у 2019 р. є Велика Британія (644 тис. осіб), Іспанія (532 тис. осіб), Франція (370 тис. осіб), Італія (343 тис. осіб). Дані країни приваблюють мігрантів високою заробітною платнею, можливістю самореалізації та підвищення кваліфікації, належними умовами праці для мігрантів, соціальним забезпеченням, високим економічним розвитком країни, розвитком

інфраструктури та ін. Найменша кількість мігрантів у 2019 р. приїжджає до Словаччини (7 тис. осіб), Латвії (10 тис. осіб), Хорватії (16 тис. осіб).

Таблиця 2.2

Динаміка кількості іммігрантів в країни ЄС за 2015- 2019 рр.

Країни	Од. вим	2015 р.	2017 р.	2019 р.
Австрія	осіб	166 323	131 866	111 801
	% від заг. к-сті	3,57	2,98	2,54
Велика Британія	осіб	631 452	636 046	644 209
	% від заг. к-сті	13,55	15,40	14,65
Греція	осіб	64 446	87 946	112 247
	% від заг. к-сті	1,38	1,70	2,55
Данія	осіб	78 492	70 312	68 579
	% від заг. к-сті	1,68	1,77	1,56
Іспанія	осіб	342 114	380 772	532 132
	% від заг. к-сті	7,34	8,22	12,10
Італія	осіб	280 078	307 454	343 440
	% від заг. к-сті	6,01	9,00	7,81

Продовження таблиці 2.2

Латвія	осіб	9 479	9 299	9 916
	% від заг. к-сті	0,20	0,24	0,23
Литва	осіб	22 130	22 011	20 368
	% від заг. к-сті	0,47	0,64	0,46
Німеччина	осіб	1 543 848	986 713	917 109
	% від заг. к-сті	33,13	20,27	20,86
Португалія	осіб	29 896	31 554	36 639
	% від заг. к-сті	0,64	0,51	0,83
Франція	осіб	364 221	338 752	369 964
	% від заг. к-сті	7,82	9,91	8,42
Чехія	осіб	29 602	30 124	51 847
	% від заг. к-сті	0,64	0,88	1,18
Швеція	осіб	134 240	135 845	144 489
	% від заг. к-сті	2,88	3,39	3,29

Джерело: складено автором за даними [55]

Відтак, відбувається перетворення європейських країн, які раніше були постачальниками мігрантів в інші країни Європи, в безпосередні осередки іммігрантів сьогодні. Це стало наслідком зміни міграційних потоків та розширення кола держав-постачальників робочої сили у країнах ЄС. Зокрема, Італія, Іспанія, Португалія і Греція, які раніше були основними джерелами іммігрантів в Європі, сьогодні є так званими новими європейськими країнами імміграції.

Необхідно також зазначити, що в країни ЄС переважно прибувають мігранти без відповідних професій і кваліфікації, з менталітетом, який значно відрізняється від європейського. Окрім того, мігранти із країн Азії та Північної Африки вимагають допомоги та негативно ставляться до країн ЄС, вважаючи, що саме втручання країн Європи призвело до погіршення рівня життя населення у їхніх державах.

Серед країн-донорів міжнародних мігрантів за період 2015-2019 рр. найбільшою їх кількістю відзначилась Греція (560 тис. осіб у 2019 р.), Ірландія (369 тис. осіб у 2019 р.), Чехія (360 тис. осіб у 2019 р.), Іспанія (313 тис. осіб у 2019 р.). Найменше емігрують з Фінляндії (3 тис. осіб у 2019 р.), Швеції (4 тис. осіб у 2019 р.), Німеччини (7 тис. осіб у 2019 р.) [55].

Загалом, більшість міжнародних мігрантів знаходиться у працездатному віці. У 2019 р. найбільше емігрувало з країн ЄС громадян віком від 15 до 34 років (48%) та від 35 до 64 років (35%), а іммігрантів до країн ЄС, то їх у 2019 р. найбільше було віком від 15 до 34 (72%) [55].

При цьому необхідно усвідомлювати те, що міграція має свою власну динаміку різноманітних форм у кожній країні. Основою політики приймаючих країн в ЄС є принцип «багатокультурності», який передбачає забезпечення рівних прав і свобод представників різних національних, мовних, релігійних меншин та запобіганню їх дискримінації.

Водночас імміграційна політика країн ЄС, незважаючи на деякі розбіжності та національні особливості, характеризується проведенням заходів із обмеження в'їзду в країну низькокваліфікованої робочої сили,

боротьбою з нелегальною міграцією та політикою реєміграції. Зокрема, більшість країн ЄС здійснює відсіювання небажаних іммігрантів на основі вимог щодо кваліфікації, освіти, віку, квотування, прямих і непрямих заборон на в'їзд, а також тимчасових або інших обмежень. Стимулювання реєміграції здійснюється через оплату матеріальної компенсації мігрантам, які виїжджають, професійну підготовку іммігрантів, створення нових робочих місць, надання економічної допомоги країнам масової еміграції.

В умовах жорсткої конкуренції країни ЄС привертають увагу працівників до актуальних професій. Близько 25% мігрантів, що перебувають сьогодні в ЄС, мають вищу освіту. При цьому українські трудові мігранти мають найвищий відсоток освіченості (37%) серед мігрантів, які мають завершену вищу освіту. Але під час міграції переважно відбувається декваліфікація, коли трудовий мігрант виконує низькокваліфіковану роботу [109, с.122].

Однією з найважливіших причин міжнародної трудової міграції є відмінності у рівнях заробітної плати, які дуже значні у країнах розвинутих і тих, що розвиваються. За інформацією Євростату, станом на 1 січня 2019 року найвищий рівень мінімальної заробітної плати (1999 євро на місяць) встановлений у Люксембурзі. Ще 6 країн ЄС мають середньомісячну мінімальну зарплату, яка перевищує 1,3 тис. євро (Великобританія, Нідерланди, Бельгія, Німеччина, Ірландія, Франція). Серед країн ЄС найнижчі рівні мінімальних зарплат встановлені у Болгарії (235 євро) та Румунії (275 євро), що у 6-8 разів нижче рівня найзаможніших країн Євросоюзу.

2.2. Обґрунтування чинників міграційних процесів в європейських країнах

Всі чинники «тяжіння» до Європи можна умовно розбити на чотири групи:

- історично сформовані причини, обумовлені, в першу чергу, імміграцією в Європу населення колишніх колоній;

- економічні чинники, які включають виплати та допомоги, які можуть отримати іммігранти в країнах прийому, а також компенсацій на інші потреби, забезпечуючи більш високий рівень життя, ніж в країнах результату;

- соціокультурні чинники, які полягають у возз'єднанні сімей, формуванні стійкого образу «кращого життя» в країнах Європи через соціальні мережі мігрантів і т. п. ;

- гуманітарні чинники (політика гостинності, толерантності, забезпечення прав і свобод біженців).

Історичні чинники. Деякі європейські країни почали політику залучення іммігрантів (перш за все трудових) після Другої світової війни. Пік трудової міграції до Німеччини припав на 1960-і рр., коли активно брали іммігрантів з Південної Європи (Італії, Іспанії, Греції, Португалії, Югославії), а потім з Туреччини, Марокко і Тунісу на основі двосторонніх угод. Масова імміграція турок до Німеччини, з одного боку, була обумовлена високим рівнем безробіття в Туреччині, а з іншого боку - зростаючими потребами економіки ФРН в трудових ресурсах для забезпечення необхідних темпів економічного зростання. До 1973 р число мігрантів досягло 2 млн. Чоловік, після чого їх в'їзд був істотно обмежений. Наступна хвиля Імміграції до Німеччини почалася з 1988 р, коли понад 1,4 млн. чоловік подали заяви про надання притулку. Переважно це були вихідці з країн Східної Європи, колишнього СРСР і Туреччини. На початку 2000-х рр. збільшився приплив мігрантів з Боснії та Герцеговини, Косово та інших регіонів колишньої Югославії. В результаті, в даний час на території Німеччини проживає понад 10 млн. іноземних громадян, з яких найбільш численна турецька діаспора: за результатами перепису 2011, в Німеччині проживало приблизно 4 млн. Турків, близько 1,9 млн. З яких мають німецьке громадянство. В основному імміграція відбувалася по лінії працевлаштування та возз'єднання сімей [74].

Імміграція до Великобританії і Франції була пов'язана з припливом з колишніх колоній. Франція стала полюсом тяжіння для іммігрантів з Алжиру, охопленого війною за незалежність в 1954-1962 рр. Мовна спільність дозволила іммігрантам легше адаптуватися у Франції. Треба відзначити, що Франція проводила активну політику асиміляції іммігрантів. До початку 2000-х рр. Франція стала країною з найчисленнішою мусульманською громадою, яка, за різними джерелами, налічувала від 6 до 8 млн. чоловік, в тому числі 1,5 млн. алжирців, 1 млн. марокканців, близько 350 тис. вихідців з Тунісу . В даний час до Франції спостерігається приплив іммігрантів з Алжиру, Мароко, Тунісу, Туреччини та Сенегалу [75]. Для вихідців з різних мусульманських країн характерне компактне розселення і концентрація в певних галузях економіки.

У Великобританії до початку 2000-х рр. проживало близько 2 млн. мусульман, в основному вихідців з Індії (частка мусульман в загальній числінощі населення Індії становить близько 13%) і країн африканського континенту. Активне формування мусульманської громади в Великобританії почалося ще після закінчення Другої світової війни, і до 1960-1970-их рр. Великобританія стала дотримуватися політики обмеження міграції з країн Британської Співдружності. До початку 2000-х рр. лідируючі позиції з точки зору міграційних потоків в Великобританію утримують Індія, Пакистан і Бангладеш.

Таким чином, до початку 2010-х рр. на території трьох країн - найбільших реципієнтів мігрантів в Європі - проживали досить великі за чисельністю мусульманські громади, що сформувалися за попередні півстоліття. Ці громади неоднорідні як по країнам походження мігрантів, так і за ступенем інтегрованості їх в європейське співтовариство.

Економічні чинники. Країни ЄС з високим рівнем розвитку соціальної сфери є дуже привабливими для іммігрантів розмірами допомоги і соціальним забезпеченням. У більшості країн шукачі притулку не мають права працювати, чекаючи статусу біженця, і отримують грошові виплати від держави. По-

перше, це разова (одноразова) допомога (наприклад, в Бельгії воно досягає 800 євро). По-друге, щомісячна допомога. Розмір допомоги визначається на рівні країни, а також в залежності від складу сім'ї мігранта. Якщо сім'я має кілька дітей, то розмір допомоги збільшується на кожную дитину або на певну кількість членів сім'ї. Наприклад, у Франції крім допомоги 202 євро на кожного наступного члена сім'ї платиться 100 євро в місяць. У Великобританії на кожную дитину додатково виплачується 20-30 євро в місяць в залежності від віку дитини. Наявність великої кількості дітей служить стимулюючим фактором міграції в ЄС для деяких груп мігрантів. По-третє, це компенсація харчування, житла, освіти та інших соціальних благ. У багатьох країнах ЄС в центрах тимчасового розміщення люди забезпечуються харчуванням, одягом, мають можливість вивчати мову, діти мають доступ до освіти.

Соціальні виплати найбільш значні у Франції, Великобританії, Швеції, Німеччини та Бельгії. Саме в ці держави і спрямовується в даний час основний потік іммігрантів. Якщо раніше люди, рятуючись від війни і розрухи, бігли «світ за очі», то сьогодні біженці прямують не просто в країни, де спокійно, а туди, де високий рівень життя і великі соціальні допомоги.

Соціокультурні фактори. Ця група факторів включає в себе можливості в більшості приймаючих країн для возз'єднання сімей. Зокрема, подібної політики дотримувалася і продовжує притримувати Німеччина. Проживаючи в Європі мігранти через родинні зв'язки і соціальні мережі сформували стійкий образ «кращого життя» в країнах Європи, підштовхуючи тим самим своїх родичів і співвітчизників до міграції. До цієї ж групи факторів можна віднести спільність мови в країні походження і в приймаючому суспільстві. Так, міграція мусульман з Алжиру, Тунісу і Марокко до Франції була, крім усього іншого, обумовлена тим, що французька мова - друга за поширеністю після арабської (в Тунісі французька мова є поряд з арабським державним). Це істотно полегшуло іммігрантам адаптацію в приймаючому суспільстві.

Гуманітарні чинники. Тут, перш за все, варто згадати політику мультикультуралізму, яка проводиться на загальноєвропейському рівні, яка

націлена на забезпечення рівності прав і свобод, а також викорінення дискримінації за національною чи конфесійною приналежності. Наприклад, політика терпимості стала активно проводитися в Нідерландах з 1979 р. Це проявилось в створенні телевізійних каналів, які проводять ефіри мовами національних меншин, появі мусульманських шкіл, підготовці вчителів, які володіють мовами країн походження мігрантів (наприклад, викладання турецькою мовою). Схожих підходів, спрямованих на полегшення адаптації мігрантів в суспільстві, дотримується також Великобританія [74].

Сучасні європейські країни переживають чергову хвилю міграції, що тягне за собою зміну демографічної ситуації в ЄС, а також проблему інтеграції мігрантів у відповідні суспільства. Сьогодні європейські країни стикаються з величезним напливом мігрантів із уражених конфліктом країн Близького Сходу, Африки та Азії. Навіть у країнах, які продемонстрували високий рівень культурної толерантності та толерантності у 1990-х роках, у 2000-х роках виникли конфлікти культурної та національної непослідовності. Таким чином, для регулювання міграційних потоків, що мали місце в ЄС у 1990-х роках, держави-члени імплементували Дублінські угоди. Але, як показав час, вони все ще залишаються політичним компромісом держав-членів ЄС, а не інструментом, що дозволяє збалансувати розподіл величезної кількості мігрантів [78].

Лавина міграційних потоків із неблагополучних країн "третього світу" у високорозвинені країни була зумовлена не тільки економічними факторами, але і політичною нестабільністю у світі та військовими конфліктами із застосуванням зброї масового знищення. Безперечно, глобалізація розчиняє національні та культурні особливості сучасних європейських держав, стримує державотворення. Практика показує, що сучасні процеси глобалізації загострюють міжетнічні відносини, а також посилюють страх перед іммігрантами, у багатьох європейських країнах активізуються процеси протистояння титульної нації та груп іммігрантів, відновлення національної ідентичності та національної солідарності окремих етнічних груп.

На сьогодні провідне місце за кількістю мігрантів у світі займає Європа, близько 60 мільйонів людей [79]. Події на Близькому Сході, зокрема війна в Сирії, значно загострили ситуацію з біженцями в Європі, зокрема, деякі аналітики порівнюють ситуацію з періодом Другої світової війни. Експерти часто називають причинами поточної міграційної кризи збройні конфлікти, низький рівень життя в деяких країнах та неефективну політику ЄС у цій галузі. На сьогодні співпраця між державами-членами ЄС у сфері міграції та співпраця на міжурядовому рівні є важливими для врегулювання міграційної кризи.

Традиційно зменшення чисельності населення внаслідок масової нелегальної еміграції вказує на сукупність несприятливих та небезпечних умов життя громадян всередині своєї країни, що унеможлиблює утримання та задоволення предметів першої необхідності, а отже, збільшує кількість нелегальних мігрантів до країн з високим рівнем життя та збільшує міграцію. загалом у світовій економіці. Враховуючи різноманітність, складність та неоднозначність наслідків міжнародної трудової міграції, існує потреба розробити систему превентивних заходів для країн, які найбільше ризикують наплив нелегальних мігрантів, а також вимагати від них вжиття конкретних заходів для регулювання міграційних потоків [80].

Багато країн третього світу також переживають глибоку економічну кризу на тлі збройних конфліктів, що супроводжуються низьким ВВП, відсталою матеріальною базою в промисловому секторі та великим сільським господарством, низькими зарплатами, високим рівнем безробіття та вимушеною неповною зайнятістю. і значний рівень майнової стратифікації населення. Звичайно, більшість показників соціально-економічного розвитку таких неблагополучних країн далекі від європейських стандартів, що спонукає громадян до нелегальної міграції навіть ціною власного життя [81].

В даний час потік нелегальної міграції до ЄС зріс, особливо морським шляхом, що є основною проблемою для об'єднаної Європи. У період з 2015 по 2016 роки Міжнародна організація з міграції повідомляла, що до ЄС прибуло

до 1 мільйона людей. мігранти [82]. За словами комісара ЄС з питань внутрішніх справ та міграції Д. Аврамопулоса, "нам доводиться мати справу з однією з найскладніших криз - кризою біженців, коли тисячі людей намагаються одночасно потрапити до Європи".

Зараз міграційну політику ЄС проводять такі наднаціональні політичні інститути, як Європейська рада; Європейська комісія, яка розробляє законодавчі пропозиції; Рада Європейського Союзу, до складу якої входять міністри внутрішніх справ (Рада міністрів); Європейський парламент, який має повноваження приймати рішення щодо політики щодо біженців. Громадські організації також відіграють особливу роль у вирішенні міграційної кризи в сучасних умовах. Однак сьогодні одним із ключових питань залишається проблема невідповідності між діяльністю різних політичних інституцій ЄС та налагодження постійного спілкування та консультацій у сфері міграції між неурядовими організаціями та урядами ЄС [78].

Сьогодні Європейська рада активно працює над підготовкою нових рішень, які посилять захист зовнішніх кордонів ЄС, оскільки нещодавно на кордони ЄС прибуло понад 500 000 мігрантів. Зокрема, особливий акцент робиться на співпраці з Туреччиною при розробці спільного плану дій щодо зупинення потоку біженців з цієї країни. Європейська рада також працює над поступовим створенням інтегрованої системи управління та контролю цих кордонів з метою посилення захисту зовнішніх кордонів ЄС. Сюди входить продовження мандату агентства ЄС з контролю за зовнішніми кордонами, включаючи діяльність груп швидкого реагування у разі порушення кордону. Особливий акцент робиться на гармонізації механізму забезпечення повернення нелегальних мігрантів до країн походження, а також на створення та облаштування місць для прийому біженців, їх ідентифікації та реєстрації.

Основними країнами-реципієнтами біженців в ЄС були високорозвинені країни: Німеччина, Франція, Італія, Швеція, де було зареєстровано 91% усіх заявок [84].

Одним із варіантів вирішення проблеми з мігрантами є запропоновані Європейською комісією квоти щодо прийняття мігрантів країнами ЄС пропорційно їх населенню, економіці та рівню життя. Зокрема, найбільшу кількість мігрантів повинні прийняти Німеччина та Франція, а також країни Східної Європи та Прибалтики. Уряди Угорщини, Чехії та Словаччини, які зараз розробляють програми захисту від напливу нелегальних мігрантів, найбільш різко виступають проти біженців. Питання нових принципів інтеграції іммігрантів, механізмів інституціоналізації мігрантів, діяльності їх національних та мережевих організацій залишається відкритим [85].

Німеччина та Франція відіграють провідну роль у притулку мігрантів, хоча обидві країни демонструють різне ставлення до проблем мігрантів загалом. Донедавна імміграційна політика Французької Республіки полягала в інтеграції нових громадян у французьке суспільство на основі їх політичної рівності та спрямованості на розвиток культурної та етнічної єдності. Натомість події 2016 року у Франції показали, що модель інтеграції мігрантів у французьке суспільство вичерпала себе, і тому було прийнято закон "Про рівні можливості", який передбачав створення Національного агентства соціальної консолідації, яке займається інтеграція іммігрантів у французьке суспільство. Важливо також, що нещодавно мусульманські організації у Франції отримували фінансування з французького бюджету та від неурядових організацій, а не від спонсорів у Саудівській Аравії. У Франції у 2006 р. Було прийнято Закон про імміграцію, зокрема, введено термін "вибіркова імміграція", що ускладнило процедуру легалізації нелегальних мігрантів. Державне регулювання міграційних потоків до Франції базується на тому, що преференції надаються тим мігрантам, чиї послуги потрібні країні. Франція також визнала, що це поліетнічна країна, але існують такі регіони, як Бретань, Корсика, Ельзас, Каталонія, Бургундія, Країна Басків тощо, що мають інтенсивні міжнародні відносини.

У порівнянні з Францією, Німеччина проводить більш ліберальну політику щодо мігрантів, соціальна інтеграція є більш ефективною,

міжетнічний діалог краще налагоджений, а головний акцент робиться на культурній рівності між різними народами. Важливо також, що Німеччина має більш ефективну систему шкіл та курсів, які навчають мігрантів мові та культурі країни проживання. Проблема мігрантів також залишається складною для сучасної Італії, де міжкультурні конфлікти розвиваються не стільки, скільки міжетнічні. Внутрішньополітичне та економічне протистояння між Північчю та Півднем Італії триває вже давно [86].

Практика показує, що у випадку успішного економічного розвитку держави часто сприймають мігрантів як корисні, а часом і необхідні елементи соціально-економічного розвитку. Однак, в умовах економічного спаду, ставлення до мігрантів є негативним, і це найбільше стосується некваліфікованих робітників. Імміграційні групи одного походження та культури часто утворюють етнічні спільноти в суспільстві, які не завжди готові інтегруватися в інші національні суспільства. Вплив міграції на національну ідентичність також є значним, зокрема, такі фактори, як кількість мігрантів, які приймає країна, тривалість імміграції, етнічна ідентичність іммігрантів, соціально-економічний статус іммігрантів у приймаючих суспільствах, ставлення до імміграції, готовність іммігрантів для інтеграції в культуру, мову та цінності країни перебування [87].

З огляду на вищевикладене, країни ЄС вжили заходів щодо відновлення прикордонного контролю (8 країн-членів ЄС), що не повністю зупиняє потік мігрантів, але забезпечить їх сувору реєстрацію та контроль, що значно полегшить управління міграцією потік та розподіл біженців для отримання законного притулку. в різних європейських країнах. Адже відсутність належної реєстрації та реєстрації біженців та відсутність відбитків пальців (відбитків пальців) ускладнює процес надання медичної та соціальної допомоги нелегальним іммігрантам [78].

Також поширеною формою інтеграції мігрантів є асиміляція, коли іммігранти відмовляються від своїх мов, культур і замінюють їх мовою та культурою країни перебування. Ця модель передбачає односторонній процес

адаптації, якому має сприяти держава. Існує також така модель інтеграції, як мультикультуралізм, коли іммігранти отримують рівні права у всіх сферах соціального розвитку, національним меншинам забезпечується рівність. Зокрема, В. Кімлічка розглядає мультикультуралізм як важливий фактор інтеграції іммігрантів. Він називає освіту, професійне навчання, працевлаштування та охорону здоров'я важливими рушіями інтеграції, які є потужними рушіями інтеграції.

Результатом процесів етнічної та національної дискримінації, асиміляції є поява етнічних маргіналів. Поступова втрата етнічних коренів, культурних традицій, мови призводить до втрати національної ідентичності. Зокрема, діти з етнічно змішаних сімей та національних меншин можуть опинитися в ситуації етнічних маргіналів. Етнічні маргінали можуть проявляти себе на рівні "поділу" між культурами, етнічними групами, мовами; самосвідомість як космополіта; самоідентифікація з двома-трьома етнічними групами. До етнічних маргіналів належать люди із національно змішаних сімей, які сприймають дві традиції, дві мови, а тому повинні вибрати одну з них або синтезувати щось унікальне. Перебування в чужому середовищі будь-якої родини протягом кількох поколінь може призвести до подвійної етнічної ідентичності її членів. В іншому випадку етномаргінальний статус набувають із зміною життєвої ситуації внаслідок міграції, трансформації політичних, культурних, соціальних умов життя людини. Зазвичай такі процеси супроводжуються зміною особистісних орієнтацій в етнокультурній сфері та певною трансформацією свідомості. Граничні тенденції активно поглиблюються внаслідок інтенсифікації міграційних процесів.

Проблема нелегальних мігрантів та біженців загострює внутрішньополітичний конфлікт, зокрема, посилюються націоналістичні організації, які стверджують, що Європа вже втратила більшість своїх національних традицій і що нинішня ситуація ще більше погіршить ідентичність європейських націй. Недосконала політика інтеграції іммігрантів до європейського суспільства загострює відносини між корінними народами

європейських країн та іммігрантами, посилення антиіммігрантських настроїв та масові протести європейців проти міграційної політики національних урядів [89].

Останнім часом національні уряди деяких європейських країн все частіше застосовують дискримінаційні обмеження до певних груп мусульманського населення. Політична діяльність європейських мусульман значно активізувалась, зокрема, вони є членами Європейського парламенту, представленими в національних та місцевих радах. У ряді європейських країн, зокрема у Франції, Німеччині, Великобританії, Нідерландах та Бельгії, рівень участі мусульманського населення у політичному процесі неухильно зростає. Сучасні європейські мусульмани традиційно захищають свої інтереси через регіональні етнічні чи ісламські соціальні рухи та асоціації, а також існуючі європейські національні чи регіональні політичні партії. Серед відомих ісламських партій в Європі - Партія Відродження та Об'єднання в Іспанії, Ісламські демократи в Нідерландах, Ісламська партія в Бельгії, Альянс за мир і справедливість у Німеччині, Мусульманський союз у Франції. Французькі демократи ", у Швеції мусульманська партія" Політично-ісламський союз "тощо [90].

На думку дослідників, із зростанням кількості мігрантів з Близького Сходу вплив ісламських політичних партій на політичне життя європейських країн буде посилюватися більшою мірою на регіональному та місцевому рівнях. Радикальна мусульманська молодь продовжуватиме брати активну участь у вуличних акціях протесту, а зростання антиісламських настроїв у європейському суспільстві збільшить популярність ультраправих та націоналістичних партій в європейських країнах.

Посилення антиісламських настроїв у європейському суспільстві збільшує популярність ультраправих та націоналістичних партій у європейських країнах, зокрема, представництво таких сил на місцевому та національному рівнях, як СИРИЗА (Греція) та Французький національний фронт у Європейський парламент. Вибори до Європейського парламенту у

2018 році підтвердили популярність радикальних націоналістичних та сепаратистських партій, які загалом набрали близько 18% голосів [90, с. 31].

Загалом, на думку експертів, масштаби "міграційного вторгнення" на європейські кордони залишаться і в наступному році, але вони не матимуть вирішального негативного впливу на перспективи єдності Європейського Союзу. Однак, враховуючи шалений прибуток організаторів контрабанди, які отримують тисячі доларів за кожного "пасажира", а також геополітичні вигоди для урядів деяких країн - так званих "спонсорів" нелегальної міграції (насамперед Сирії, Туреччини та Росії), для мігрантів буде знайдено та запроваджено нові маршрути та способи доставки. У той же час спецслужби деяких країн використовуватимуть руйнівний потенціал нелегальної міграції для набуття впливу та розхитування внутрішньої політичної стабільності деяких європейських країн шляхом створення нових зон напруженості, поширення фобій та антиімігрантських настроїв, збільшення критичної маси радикальних (ісламістських) сил. [92]. Таким чином, необхідно продовжувати боротьбу з незаконною діяльністю у сфері нелегальної міграції як форми організованої злочинності.

2.3. Соціально-економічні наслідки міграційної кризи в Європі

Поточна міграційна криза завдала відчутного удару по одному з найбільш значущих компонентів сучасної європейської цивілізації - її благополуччю, яке довгий час було предметом особливої гордості європейців і викликає бажання прилучення до нього представників інших цивілізацій.

Масовий наплив мігрантів спричинив за собою загострення цілого ряду існуючих і реанімацію вже забутих в Європі негативних явищ в соціально-економічній сфері, таких як різке зниження життєвого рівня, безробіття, масові посягання на честь і гідність громадян, загрози терористичного характеру, загострення етноконфесійних протиріч і т. д.

По-перше, найбільш очевидним наслідком міграційної кризи стало різке зниження соціального статусу і рівня населення.

Це обумовлено тим, що міграційні потоки пов'язані з виділенням значних фінансових коштів. Так, за заявою голови Єврокомісії Ж.-К. Юнкера прийом біженців обійшовся ЄС в десять мільярдів євро, не рахуючи тих, засобів які були витрачені на вирішення міграційних проблем з національних бюджетів країн ЄС [75].

Значні фінансові кошти з бюджету на утримання біженців, що знаходяться на їх території, витрачають і інші країни ЄС. Так, зокрема, витрати бюджету Австрії, за даними Міністерства фінансів цієї країни, в 2016 р склали близько 1 млрд. Євро або 0,3% ВВП. У 2015 року ці витрати становили близько 0,1% ВВП [75].

У Швеції витрати на забезпечення проблем, пов'язаних з прийомом і розміщенням мігрантів, в 2016 р склали 0,9% ВВП [75]. Витрати Словенії становлять близько 770 тисяч євро в день. При цьому її загальні затрати вже склали близько 60 млн. Євро. Проте цих коштів замало, і для вирішення проблем, що нахлинули в країну мігрантів, за заявою глави МВС Словенії В. Жнідар, необхідно додаткових близько 140 млн. Євро [76].

З усіх країн Євросоюзу найбільше коштів національного бюджету, починаючи з квітня 2015 року, на вирішення міграційних питань витрачала Німеччина. Так, за розрахунками Інституту світової економіки (IfW) в Кілі, в 2017 р. на мігрантів було витрачено не менше 10 млрд. Євро, включаючи всі витрати трірівневої бюджетної системи країни: Федерального бюджету, бюджету земель і муніципалітетів [75].

По суті, це ті гроші, які були призначені для соціальних та інших програм самого Євросоюзу і були вилучені зі сфери забезпечення життєдіяльності європейських громадян, що, безумовно, відображається на життєвому рівні громадян Європейського союзу і провокує протестні настрої.

По-друге, зросла терористична загроза. В Європі поширенням країни переконання, що разом з мігрантами проникають терористи і вербувальники.

З огляду на те, що більше 50% - це молоді чоловіки з зон конфліктів, ці побоювання не позбавлені підстав. У 2016 році влада Нідерландов виявили серед шукачів притулку 50 підозрюваних в воєнних злочинах. У 2018 році вони ідентифікували 30 осіб, підозрюваних у військових злочинах. За статистичними даними в Європі зараз можуть перебувати близько 5 тис. Джихадистів, які пройшли навчання в тренувальних таборах терористів. Деякі учасники парижських терактів повернулися в Європу під виглядом біженців. Ці повідомлення формують в європейському суспільстві атмосферу страху і неприйняття до біженців, на чому активно грають опозиційні політики [110].

По-третє, це дестабілізація громадської безпеки. Беспорядки напередодні нового року в німецьких містах Кельн, Гамбург, Штутгарт, Берлін, Франкфурт-на-Майні, Нюрнбург. У країнах - Швеції, Фінляндії, Австрії, Швейцарії та ін. Біженці винні в злочинах проти жінок, крадіжці, нанесенні тілесних ушкоджень. У мережі з'являються численні ролики нападу біженців на літніх людей, жінок [110].

По-четверте, відбуваються протести проти імміграції. У Європі протягом кількох останніх років відбувається зростання антимігрантських настроїв. Багато противників міграції поміняли свої погляди під впливом несамовитих картин дітей і дорослих, які померли на шляху в Європу. У багатьох європейських містах все частіше стали проводитися демонстрації і протестні акції, як проти мігрантів, так і в їх підтримку [111].

Особливої уваги заслуговує необхідність досліджень сучасних тенденцій розвитку міжнародної трудової міграції і її впливу на національні ринки праці, що обумовлено актуальністю цих питань, які особливо загострюються в умовах глобалізації і фінансово-економічної кризи.

Перш за все, слід відзначити, що залишають країну переважно люди працездатного віку і за 2-3 роки масової еміграції із країни це не вплине на внутрішній ринок праці, але, якщо така ситуація продовжується 8-10 років і більше, то ринок країни-донора почне відчувати нестачу кадрів. Особливо дана проблема відчутна при високому рівні еміграції висококваліфікованих

кадрів, таких як вчені, програмісти, лікарі і т.д. В такому випадку, може спостерігатися дефіцит трудових ресурсів і відбуватися зниження продуктивності праці в країнах походження [56, с. 62].

Однак необхідно враховувати, що дослідники відмічають позитивний ефект впливу робочої сили у випадку, коли в країні існує високий рівень безробіття – внаслідок міграції офіційно зареєстрований рівень безробіття може понизитися. Також еміграція може сприяти соціальній стабільності і економічному розвитку [57; 58; 59]. При цьому, на наш погляд, слід врахувати той факт, що мігранти, які залишили країну, не платять прямі податки, отже надходження до бюджету країни знижуються. До того ж, підвищується навантаження на соціальне забезпечення і на працююче населення.

Дослідники наголошують, що високий рівень міграції зазвичай оптимізує розподіл такого фактору виробництва як людський капітал, що сприяє зменшенню міжрегіональних відмінностей, тим самим поліпшується ефективність ринків праці. Це припущення пояснюється тим, що завдяки міжнародній міграції поліпшується продуктивність праці у приймаючих країнах, тому що робоча сила переміщується у регіони з вищою оплатою праці і де вона є найбільш необхідною і корисною [60, с. 7]. При цьому, покращується передача і обмін знаннями у світових масштабах [59, с. 5]. В кінцевому підсумку не слід забувати і про таку характеристику ринку, як саморегуляція, яка властива і міжнародного ринку праці як складової частини глобального ринку.

Однак, російські вчені Л. Аллахвердієва і В. Габзалілова зазначають, що територіальний розподіл робочої сили може мати позитивний економічний ефект для національного і міжнародного ринків праці лише за умов переміщення надлишку робочої сили з одних регіонів до тих, в яких має місце її нестача. Водночас вони зазначають, що будь-які міграційні процеси, із застереженням на їх добровільний характер, обумовлені причинами економічного характеру [61, с. 305].

На національному ринку праці трудова імміграція може призводити до зниження загального рівня зарплати, оскільки праця мігрантів обходиться дешевше роботодавцям, ніж праця місцевого населення. У більш широкому сенсі, і роботодавці, і місцеві споживачі виграють від притоку дешевої робочої сили (особливо низькокваліфікованої), оскільки товари стають більш конкурентоспроможними завдяки нижчій ціні, створюючи виграти для виробників і споживачів [61, с. 308-309].

Таблиця 2.3

Середній рівень заробітної плати країнах Європи, євро

Країна	Рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
Чехія	975	1,027	1,126	1,243	1,263
Польща	932	928	1,003	1,076	1,108
Латвія	818	859	926	1,004	1,125
Литва	714	774	840	924	1,089
Іспанія	2,204	2,213	2,243	2,295	2,312
Бельгія	3,445	3,489	3,558	3,620	3,700
Німеччина	3,612	3,703	3,771	3,880	3,960
Хорватія	1,058	1,030	1,080	1,139	1,185
Великобританія	3,773	3,442	2,451	2,389	2,375
Швеція	3,420	3,463	3,499	3,373	3,286

Джерело: Eurostat

Більше того, у довгостроковій перспективі імміграція в певний регіон може сприяти залученню інвестицій, що пов'язано із двома чинниками: по перше, високій концентрації висококваліфікованої робочої сили, по-друге, використання дешевшої праці низькокваліфікованих працівників допомагає збільшити прибутковість бізнесу, що спонукає інвесторів до капіталовкладень, а це, в свою чергу, стимулює зростання виробництва і створює додаткові робочі місця [59, с. 309]. Слід зауважити, однак, що даний процес описується авторами статті без врахування такого важливого чинника системи економічного зростання ринкової економіки, як зростання купівельної спроможності населення, засноване на стимулюванні попиту, без якого описана модель зростання економіки видається дещо неповною. Іншими словами, міжнародна трудова міграція може стати фактором зростання економіки, але не є достатнім його умовою.

Іноземні вчені відмічають негативний вплив імміграції на зарплату в Німеччині: збільшення кількості іммігрантів на 10 % тягне зниження у зарплаті місцевого населення на менше ніж 1% і не впливає на рівень безробіття. Дагман С, Фабрі С.Ф. та ін., аналізуючи ринок праці у Великій Британії, знайшли, що збільшення кількості іммігрантів на 1 % від місцевого населення тягне за собою збільшення рівня безробіття на 0,17 – 0,22 %. В останні десятиріччя також, зі збільшенням потоків мігрантів пов'язується зростання нерівності доходів у промислово розвинутих країнах [62; 63; 64, с. 2].

Окремо варто дослідити і вплив еміграції населення на країни походження. У європейських державах XVII-XVIII століть еміграція населення частково оцінювалась негативно під впливом доводів меркантилістів, які вважали, що цей процес зменшує економічну і військову складову країни. Однак вже з середини XIX ст. ситуація з міграцією змінилась внаслідок Французької революції і зниження бар'єрів для міграції. Після Другої світової війни еміграція населення негативно сприймалась урядами, які були стурбовані втратою працездатного населення. Однак, оскільки еміграція

вважалась тимчасовим явищем, то в основному уряди не приймали активних дій щодо регулювання потоків мігрантів і забезпечення їх прав за кордоном, за виключенням деяких країн, серед яких можна назвати Італію на початку 1960-х рр. У XXI ст. еміграція має великий вплив на економічну, політичну і соціальну складову розвитку країни. Внаслідок отримання грошових переказів мігрантів країнами походження, більшість урядів особливо країн, що розвиваються, не стримують еміграцію і навіть можуть заохочувати. Однак, для багатьох емігрантів ситуація перебування за кордоном ускладнюється внаслідок причин з обох сторін – як приймаючих, так і країн походження. За кордоном мігранти змушені підкорюватись новим законам і правилам поведінки, тому уряди країн походження повинні регулювати двосторонні відносини з приймаючими країнами за допомогою дипломатичних заходів, що, однак, не завжди відбувається в необхідному обсязі [65, с. 278].

Згідно сучасних теоретичних підходів економічної теорії існує кілька каналів, по яких еміграція може впливати на ринок праці країни походження: еміграція знижує пропозицію робочої сили і робить національний ринок праці більш еластичним, тим самим збільшуючи заробітну плату та знижуючи безробіття. Пояснити такі процеси можливо тим, що частка безробітних або неактивного населення переїжджає за кордон, а також звільняються вакансії, які були зайняті нинішніми мігрантами. За умов, коли для заміщення вакантних посад необхідні працівники з певними навичками або необхідний час, щоб заповнились вакансії, залишені раніше працевлаштованими мігрантами, дефіцит робочої сили може розвинути в деяких сегментах ринку праці. Тим не менш, реальні економічні процеси на ринках праці країн Балтії демонстрували саме зниження рівня безробіття після приєднання до ЄС.

Однак необхідно зазначити, що міграція була не єдина причина для падіння безробіття в цих трьох країнах – слід брати до уваги також зростаючий внутрішній попит, активізацію торгівлі, вливання коштів з структурних фондів ЄС та кредитну експансію. Збільшення внутрішньої зайнятості і збільшення загальної частки вакантних посад період 2003 – 2007 рр.

підтверджується даними з різних джерел. Наприклад, збільшення числа вакантних посад у три рази в будівельному секторі спостерігалось в Латвії в період між 2005 і 2007; в той час як у Литві – більш ніж у десять в період між 2004 і 2007 роками, що призвело до зростання затрат праці на одиницю, викликане зростанням заробітної плати та витрат найму. За офіційними оцінками, ріст реальної заробітної плати протягом чотирьох років (2004 - 2007) склав 56% у Латвії, 47% в Литві, 41% в Естонії. Зростання реальної заробітної плати в значній мірі відбувалось разом із зростанням міграційних потоків в Литві, Естонії і особливо Латвії. Зростання заробітної плати відбулось у поєднанні зі зростанням грошових переказів мігрантів і кредитною експансією. Однак при цьому, збільшились і споживчі ціни – в 2004-2007 загальна інфляція склала 14,1% в Литві, 19,6% в Естонії і 33,2% в Латвії. Для роботодавців умови ринку праці ускладнились, внаслідок чого вони змушені були знизити стандарти найму і збільшити або запланувати збільшення заробітної плати, що призвело до підвищення зайнятості, як в цілому так і окремих груп населення, в тому числі раніше неактивних і безробітних [66].

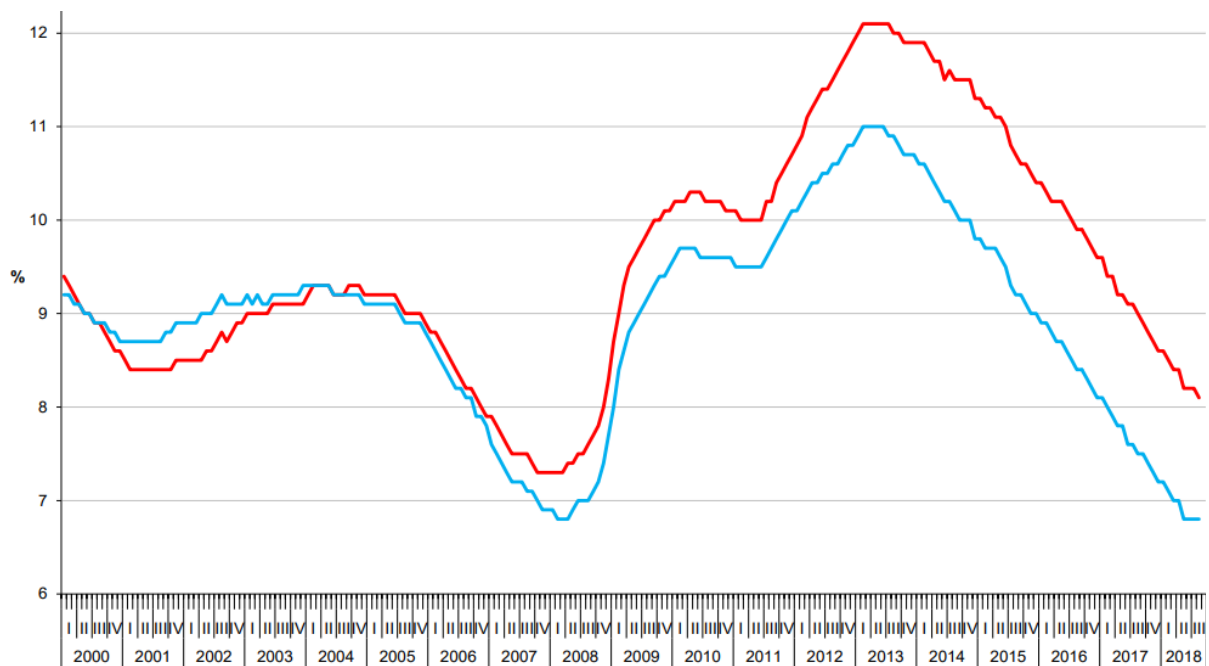

Рис. 2.3. Середній рівень безробіття в країнах ЄС

Джерело: Eurostat

Окремо варто дослідити суттєвий економічний ефект від міграції як наслідок отримання країною походження грошових переказів. Отримання грошових переказів родинами, що залишилися в країні походження, або їх використання мігрантами, що повертаються, свідчить про суттєвий економічний ефект від міграції. У дослідженнях доводиться, що близько двох третин мігрантів, що повернулися з Великобританії та Ірландії в країни Балтії використовують іноземні доходи для побутових потреб; майже 30% інвестували в житло, 19% в автомобілі, 22% в інші товари тривалого користування і 11% у сферу освіти. Дослідники доводять роль грошових переказів в поліпшенні стандартів життя в Естонії – як до, так і після вступу в ЄС.

Збільшення загальної чисельності трудових мігрантів у світі стало фактором суттєвого зростання сукупних обсягів грошових переказів із країн-імпортерів робочої сили в напрямі країн, що її постачають. Найбільше грошових переказів мігрантів надходить до Франції і Німеччини, 24,9 і 16,8 млрд доларів відповідно. При цьому 54% у Францію і 33% у Німеччину грошових коштів надходить з країн ЄС, також велика частка надходить зі Сполучених Штатів Америки, Канади, Турції, Швейцарії (табл. 2.4). Потрібно зазначити, що дана статистика є неточною, оскільки не враховані обсяги нелегальних переказів.

Таблиця 2.4

Кількість надходжень грошових переказів мігрантів до країн ЄС

Країни	2015 р.	2017 р.	2019 р.
Австрія	3 262	2 843	3 003
Бельгія	11 224	9 873	10 511
Болгарія	1 667	1 495	2 205
Велика Британія	4 805	5 003	4 392

Продовження таблиці 2.4

Греція	805	429	309
Данія	1 371	1 258	1 351
Естонія	568	456	499
Ірландія	718	603	618
Іспанія	10 641	10 281	10 630
Італія	9 436	9 606	9 809
Кіпр	376	254	362
Латвія	1 605	1 327	1 265
Литва	2 060	1 372	1 302
Люксембург	1 880	1 632	1 734
Мальта	246	226	236
Нідерланди	1 619	2 298	2 281
Німеччина	16 398	15 812	16 778
Польща	7 400	6 783	6 870
Португалія	4 455	4 378	4 461
Румунія	3 519	3 085	4 299
Словаччина	2 072	2 138	2 162
Словенія	309	377	478
Угорщина	4 599	4 459	4 638
Фінляндія	973	781	795

Продовження таблиці 2.4

Франція	24 413	24 058	24 885
Хорватія	2 174	2 104	2 484
Чехія	1 738	2 675	3 589
Швеція	4 592	3 364	2 966

Джерело: складено автором за даними [55]

Водночас провідними донорами приватних грошових переказів у 2019 році також стали Німеччина з Францією, з даних країн надіслано 22 і 13 млрд доларів відповідно (табл. 2.5). Основними реципієнтами фінансової допомоги з ЄС є Нігерія та Індія, у 2018 р. із Великої Британії в дані країни було відправлено 4,1 і 3,9 млн доларів відповідно. Порівнюючи надходження і відтік грошових переказів, можна зробити висновок, що найбільше коштів у результаті отримують такі країни, як Франція і Іспанія, а найбільше втрачають коштів Люксембург та Нідерланди. Спостерігаючи динаміку грошових переказів, можна стверджувати, що країни ЄС посідають важливе місце, оскільки дані країни складають 25% від загальносвітової кількості переказів у 2017 р. Для деяких малих країн, що розвиваються, валютні перекази становлять понад 20% ВВП, а це суттєво впливає на їхні економіки [55]. У країнах, з яких прибувають мігранти, трудова міграція може призводити до полегшення тягаря неповної зайнятості та через грошові перекази сприяти економічному зростанню і розвитку людського потенціалу.

Таблиця 2.5

Динаміка грошових переказів мігрантів з країн ЄС

Країни	2015 р.	2017 р.	2019 р.
Австрія	3 896	4 343	4 975

Продовження таблиці 2.5

Бельгія	4 488	3 760	4 589
Болгарія	162	151	199
Велика Британія	10 528	10 706	9 724
Греція	1 291	975	881
Данія	3 059	2 781	3 068
Естонія	100	94	151
Ірландія	1 958	1 564	1 600
Іспанія	334	341	330
Італія	11 566	9 443	9 355
Кіпр	742	677	756
Латвія	608	495	444
Литва	852	589	548
Люксембург	12 237	11 203	12 198
Мальта	1 108	935	1 000
Нідерланди	9 686	10 195	11 355
Німеччина	19 979	18 033	22 092
Польща	1 557	2 557	5 865
Португалія	493	235	381
Румунія	547	526	364

Продовження таблиці 2.5

Словаччина	175	240	324
Словенія	196	184	226
Угорщина	837	690	850
Фінляндія	835	927	897
Франція	13 425	12 787	13 503
Хорватія	267	275	304
Чехія	1 079	1 376	2 060
Швеція	1 623	1 242	1 672

Джерело: складено автором за даними [55]

Таким чином, до позитивних наслідків еміграції працездатного населення слід віднести можливість для країни походження зниження рівня безробіття і підвищення зайнятості, а також зростання зарплати на ринку праці. Грошові перекази мігрантів поліпшують добробут сімей, члени яких працюють за кордоном, стимулюють попит на товари, сприяють інвестуванню.

Також слід відзначити, що існують емпіричні докази як позитивного так і негативного впливу імміграції на національні ринки праці приймаючих країн, і цей вплив є різним для працівників високої і низької кваліфікації, для фірм і найманих працівників, для виробників і споживачів тощо. Цілий ряд наукових досліджень не виявив різко негативного впливу імміграції на рівень заробітної плати і безробіття на національних ринках праці. Ефект впливу на рівень зарплати в конкретному регіоні може мати місце і не тільки внаслідок міжнародної міграції – значні обсяги внутрішньої міграції населення здатні впливати на оплату праці. До того ж, ринки праці не є повністю

конкурентними – вони мають певні інституційні обмеження: на них впливають профспілки і держава, встановлюючи рівень мінімальної зарплати, існують трудові договори.[67]

Необхідно відмітити, що у довгостроковій перспективі масова еміграція має певні демографічні, соціальні та економічні наслідки для країни. До демографічних варто віднести прискорення старіння населення, оскільки виїжджають в основному люди працездатного віку. До соціальних – збільшення соціального навантаження на працююче населення. Економічні наслідки більш різноманітні і неоднозначні: з одного боку еміграція призводить до витоку працівників різної кваліфікації, що може негативно позначитися на темпах виробництва, науково-технічному прогресі, економічному іміджу країни. Тенденція еміграції молодих і кваліфікованих працівників може негативно вплинути на ринок праці, на якому відчуватиметься брак працівників, особливо тих, хто може додати свій внесок в економіку. З іншого боку – мігранти пересилають на батьківщину грошові перекази, які стають все більш важливою статтею доходу для країн еміграції, особливо враховуючи їх обсяги (аналіз впливу переказів мігрантів проведений в наступному параграфі даного розділу). Також, варто відмітити позитивний вплив еміграції на індивідуальному рівні, такий як отримання нових навичок і трудового досвіду [68, с. 87].

Таким чином, при уважному вивченні наслідків міграції для країн походження мігрантів і приймаючих країн, можливо виявити як позитивні, так і негативні наслідки для економік. Як свідчить реальна економічна ситуація, практично неможливо регулювати потоки мігрантів в країну і з неї на сто відсотків на регіональному, національному, міжнародному рівнях. У зв'язку з цим, державам, чиї економіки досить сильно втягнуті у процес міжнародної трудової міграції, необхідно враховувати як особливості національного ринку праці, так і тенденції на світовому ринку праці. Також, для того, щоб проводити виважену міграційну політику, урядам необхідно створювати

максимально умов для використання позитивних наслідків від еміграції громадян своєї країни.

В період поточної світової фінансово-економічної кризи у світі відбулось уповільнення темпів приросту міжнародних мігрантів. В приймаючих країнах трудові мігранти першими страждають від втрати роботи, що пов'язано з протестами місцевого населення проти міграційної політики урядів приймаючих країн, зокрема проти прийому на роботу іноземних громадян, як наприклад, відбулося у Великобританії на початку 2009 року. В певних випадках посилення контролю імміграційних потоків необхідно, у той же час економіки приймаючих країн залежать від притоку іноземної робочої сили і закриття кордонів для мігрантів може мати різні наслідки. Зазвичай у періоди економічної рецесії, країни, що приймають мігрантів, впроваджують більше обмежень на в'їзд іноземних працівників з метою захисту національних працівників і зниження конкуренції між ними і іноземними працівниками.

Заради контролю і оптимізації кількості мігрантів, що прагнуть оселитися в приймаючій країні, держава використовує імміграційну політику. Вона має на меті, з одного боку, попередження проникнення великої кількості осіб працездатного віку на національний ринок праці, з 72 іншого, заохочення до в'їзду трудових мігрантів саме тих кваліфікацій, рівня освіти і віку, що потребує держава. В періоди гострої необхідності у заохоченні трудових ресурсів, держава проводить відкриту політику. Навпаки, коли, національний ринок праці потребує захисту, держава встановлює квоту на в'їзд мігрантів або використовує інші заходи з метою зменшення притоку кількості іммігрантів в країну [69, с. 165].

Щоб посилити обмеження для мігрантів, приймаючі країни можуть запроваджувати різні обмеження [70, с. 317-319]:

- вимагати від потенційного іммігранта мати запрошення на роботу, особливо це стосується категорій мігрантів, на яких існує низький попит;

- країни з бальною системою приймання мігрантів (Австралія, Канада, Велика Британія) можуть підвищувати кількість балів, необхідну для в'їзду в країну;

- зменшувати квоти в'їзду кількості мігрантів;

- заохочувати зворотну міграцію в країни походження;

- штучно ускладнювати процес подовження терміну перебування на території країни і процес отримання віз на в'їзд членів родини, тощо.

Говорячи про країни Європейського Союзу, слід зазначити, що ця спільнота є потужним центром, який привертає міграційні потоки, оскільки міжнародна міграція відбувається тоді, коли існує великий контраст між рівнями економічного розвитку та темпами природного приросту країн-донорів та реципієнтів країн. Історично суттю міграційної політики було дотримання прав людини на свободу пересування, що було підкріплене багатьма європейськими правилами та угодами, укладеними міжнародними організаціями. Зокрема, формування міжнародної міграційної політики здійснювалось насамперед завдяки діяльності таких міжнародних організацій, як ООН, Міжнародна організація праці та Міжнародна організація з міграції.

З 2015 року деякі з приймаючих країн (Іспанія, Італія, Велика Британія, Чеська Республіка, Австралія) зменшили квоти і посилили інші бар'єри в'їзду мігрантів, а також запровадили програми повернення мігрантів на Батьківщину, надавши грошову допомогу, при цьому не забороняючи їм повернутися в приймаючу країну через декілька років. Південна Корея, Таїланд, Малайзія, Казахстан тимчасово заборонили видачу віз низькокваліфікованим робітникам.

Однак, дослідники відмічають, що такі заходи підвищують безробіття серед мігрантів, негативно впливають на права мігрантів і їх соціальний захист і не вирішують проблем, пов'язаних з міграцією. До того ж, більш жорсткі заходи імміграційної політики можуть збільшувати потоки нелегальних мігрантів. Слід додати, що в будь-який період, держава стикається з проблемою інтеграції іммігрантів у суспільство приймаючої країни. Часто нові

члени суспільства стикаються з проблемами в економічній, соціальній і політичній сферах – дискримінацією і маргіналізацією, з низкою проблем на ринку праці, тощо. Як зазначає І.М. Грабинський, багато країн, на ринках праці яких зросла питома вага іноземних працівників, впроваджують політику адаптації мігрантів, що є адекватною і ефективною мірою за умов зростання міграційних потоків [71].

Незважаючи на рецесію, процес глобалізації продовжується і безсумнівно призведе до збільшення чисельності міжнародних мігрантів в подальшому. За прогнозами Міжнародної організації з міграції [72], внаслідок збільшення демографічних відмінностей, змін кліматичних умов, нової політичної і економічної динаміки, технологічних революцій, і соціальних комунікацій до 2050 року кількість мігрантів у світі може скласти 405 млн. осіб. Можливо, виникнуть нові центри тяжіння мігрантів. В будьякому випадку, урядам як приймаючих країн, так і країн походження необхідно оцінити вплив кризи на міграцію і бути готовими до нових тенденцій в міжнародній міграції, беручи до уваги не тільки короткострокову перспективу. У таких умовах, приймаючим країнам потрібно провадити ефективну політику захисту прав міжнародних мігрантів комплексні заходи з кооперації з країнами походження і враховувати, що після поліпшення економічної ситуації виникне потреба в залученні іноземних працівників [70, с. 319].

Наслідки міжнародної трудової міграції у країнах ЄС пов'язані з соціально-економічними, етнічними, культурними та іншими проблемами прибуття і перебування мігрантів на території ЄС.:

- 1) Внаслідок масової міграції виникають етнічні проблеми, такі як радикалізм і навіть тероризм – з боку мігрантів, і екстремістські та неонацистські настрої – з боку місцевого населення. Іммігранти формують свої етнічні групи (клани), зберігаючи упродовж тривалого періоду традиції рідної країни, на відміну від США, де вже друге покоління, тобто діти мігрантів вважаються корінним населенням;

2) Більшість місцевого населення негативно налаштована проти іммігрантів, особливо тих, що походять з країн, які не є членами ОЕСР, з іншого культурного середовища або іншої расової приналежності; ці настрої відображаються у суспільній думці і популярній пресі. Іноземці не завжди справляються з мовним бар'єром, виглядаючи «чужинцями». Негативне сприйняття з боку місцевого населення посилюється існуючим стереотипом, що іммігранти відбирають робочі місця у корінних жителів ЄС;

3) Лише частина прибулих мігрантів знаходять роботу на ринку праці, серед них біженці, шукачі притулку, члени сімей, нелегальні мігранти, які не володіють певним рівнем освіти і навичками, що потрібні працедавцям. Це призводить до зростання рівня безробіття в європейських країнах, який удвічі вищий серед іммігрантів з третіх країн, ніж серед громадян ЄС;

4) Прагнучи заощадити кошти, підприємства використовують робочу силу нелегальних мігрантів, частково впливаючи на ріст тіньової економіки в ЄС, що, по оцінкам, коливається від 7 до 16% ВВП. Але запровадження жорстких мір регулювання в'їзду низькокваліфікованої робочої сили провокує збільшення нелегальних мігрантів в європейських країнах. Підвищення контролю і в'їзних бар'єрів не вирішує проблеми і не звертає увагу на саме причини збільшення міграції, навпаки провокує криміналізацію суспільства і порушення прав людини.

Таким чином, міжнародна трудова міграція відкриває нові можливості для соціально-економічного розвитку приймаючих країн-членів ЄС, разом з тим, провокує велику кількість проблем як на рівні суспільства, так і держави. Сучасний етап інтеграційних процесів в ЄС супроводжується стрімким розвитком зовнішніх міграційних процесів, тому впровадження єдиної міграційної політики ЄС повинно відбуватися з урахуванням проблем, що пов'язані з масовими потоками іммігрантів у європейські країни, наслідків фінансово-економічної кризи, існуючих тенденцій європейських ринків праці та реальних потреб цих ринків у робочій силі [73, с. 131].

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПОДОЛАННЯ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ

3.1. Механізм регулювання міграційних процесів в європейських країнах

Міграційна політика в загальному розумінні - це система спеціальних національних законів, а також міграційні угоди щодо регулювання міграційних потоків, обмеження припливу або відтоку біженців та нелегальних іммігрантів та стимулювання припливу економічно ефективного людського капіталу, особливо дослідників та висококваліфікованих професіоналів.

Вчені визначають, що стратегічний курс міграційної політики будь-якої держави формується під впливом чотирьох основних груп факторів:

Перша група представляє внутрішні потреби держави, охоплюючи демографічну, соціально-економічну, національну сфери, які безпосередньо пов'язані з питаннями територіальної цілісності та політичної безпеки держави.

Друга група пов'язана зі специфічним ставленням правлячої еліти до подальшого розвитку країни, яке застосовується на практиці при формуванні політико-правового режиму щодо міграції.

Третя група факторів відображає міжнародну ситуацію в цілому та політичну, соціально-економічну та військову ситуацію в прикордонних регіонах сусідніх країн.

До четвертої групи факторів належать природні та техногенні катаклізми, що спричиняють потоки вимушених мігрантів, але ця група, як правило, мало впливає на стратегію міжнародного курсу країни через тимчасовість цих явищ [149, с. 55].

Говорячи про країни Європейського Союзу, слід зазначити, що ця спільнота є потужним центром, який привертає міграційні потоки, оскільки міжнародна міграція відбувається тоді, коли існує великий контраст між рівнями економічного розвитку та темпами природного приросту країн-донорів та реципієнтів країн. Історично суттю міграційної політики було дотримання прав людини на свободу пересування, що було підкріплене багатьма європейськими правилами та угодами, укладеними міжнародними організаціями. Зокрема, формування міжнародної міграційної політики здійснювалось насамперед завдяки діяльності таких міжнародних організацій, як ООН, Міжнародна організація праці та Міжнародна організація з міграції.

Основним документом, який офіційно закріпив положення про міграцію в ЄС, є Маастрихтський договір (1992 р.). Однією з його передумов стало підписання в 1985 р. Договору про Шенгенський замок у Люксембурзі між урядами країн Бенілюксу, Федеративної Республіки Німеччина та Французької Республіки [6]. Розуміючи, що неконтрольована хвиля мігрантів може стати проблемою в майбутньому, у червні 1997 р. Європейське керівництво прийняло Амстердамський договір, основною метою якого було підготувати ЄС до потенційних проблем, які спричинять наступні хвилі розширення [93, стор. 134]. А Лісабонський договір, прийнятий у 2007 році, значно розширив повноваження інституцій ЄС у галузі міграційної політики [94].

Слід також підкреслити, що право на свободу пересування та вибору місця проживання, закріплене у Загальній декларації прав людини, прийнятій Генеральною Асамблеєю ООН у 1948 р. [95], безсумнівно, є одним із основних особистих прав людини та громадянина. Ніхто не має права заперечувати або перешкоджати особам у виборі держави, з якою вони пов'язують своє майбутнє, але приїзд до іноземної держави зобов'язує дотримуватися її законів та поважати цінності громадян, що склалися в суспільстві.

Загалом ці та інші документи, прийняті міжнародними організаціями, містять концептуальні основи міжнародної міграційної політики, основні

напрямки та механізми її реалізації, якими користуються європейські країни. Прийняття цих положень та угод ґрунтувалося на принципі «мультикультуралізму», який не вимагає асиміляції мігрантів і дозволяє існувати закриті спільноти сторонніх осіб, незалежно від традицій, історії та інших особливостей «нової батьківщини».

Однак, незважаючи на зусилля керівництва європейських країн цивілізовано регулювати міграційні потоки на основі поваги основних прав людини та принципів гуманізму та рівності, за останні роки ситуація в Європі різко погіршилася. країн Європейського Союзу. Це пов'язано як із збільшенням кількості військових конфліктів у мусульманських країнах, так і з об'єктивними причинами розвитку суспільства через нерівномірність розвитку двох світів: Заходу та Сходу. Крім того, Європа впродовж останніх десятиліть проводила хитку міграційну політику, і зараз вона отримує вигоди.

Все це призвело до того, що в даний час у сфері міграційної політики європейських країн існують такі проблеми:

1) безпрецедентне збільшення масштабів імміграції, включаючи нелегальну. Це пов'язано з тим, що керівництво європейських країн давно закрило очі на приплив нелегальної робочої сили, внаслідок чого нелегальна імміграція в останні десятиліття стала невід'ємною рисою багатьох країн, незважаючи на прийняття законів, що забороняють нелегальне перебування та працевлаштування іноземців. Загалом, нелегальна міграція серйозно охоплює як національну, так і особисту безпеку жителів Європейського Союзу;

2) перетворення європейських країн, котрі колись були постачальниками мігрантів до інших європейських країн, на прямі центри іммігрантів сьогодні, в результаті зміни міграційних потоків та розширення кола країн-постачальників робочої сили на європейській арені. Зокрема, Італія, Іспанія, Португалія та Греція, які раніше були основними джерелами іммігрантів у Європі, зараз є так званими новими європейськими імміграційними країнами;

3) поява ізольованих іммігрантських етнічних спільнот та поява полікультурного суспільства, що є потенційною основою існування прихованих конфліктів, які з часом можуть перерости в міжкультурне протистояння;

4) зростання організованої злочинності, і важливу роль відіграють ті громади, які оселилися в європейських країнах в результаті міграційних процесів. Таким чином, за короткий час в Європейському Союзі склалася добре організована злочинна мережа, що характеризується такими особливостями, як налагоджена інформаційна система, проникнення в служби прикордонного контролю в ряді країн, наявність сучасних транспортних засобів, розгортання вся фальшива індустрія тощо;

5) існування в ЄС проблеми "порочного кола", яка полягає, з одного боку, у протидії імміграційним потокам, а з іншого - у дотриманні принципів, задекларованих міжнародним правом: захист прав мігрантів, боротьба з бідністю тощо. Відповідно до європейського законодавства, ключовим питанням є посилення захисту прав людини, що ускладнює уряди вислання мігрантів або позбавлення їх права жити зі своїми сім'ями. Як відомо, з точки зору захисту прав людини, західноєвропейські країни особливо різні, що робить їх привабливими для іммігрантів. Однак саме це створює головну проблему, яка існує сьогодні в Європі, - безпрецедентний наплив мігрантів зі Сходу, які у пошуках кращого життя затопили території багатьох європейських країн.

Треба сказати, що сама структура центральних органів Європейського Союзу є бюрократичною та жорстко регламентованою. У пошуках раціональної та збалансованої політики щодо внутрішньої та зовнішньої міграції Європейська Комісія та уряди держав-членів намагалися знайти форму узгодження спільних та індивідуальних інтересів, яка найкраще відповідала б інтересам розвитку громади.

З прийняттям основних положень ЄС в редакції Амстердамського договору (1997 р.) Координація дій керівних органів та урядів Європейського

Союзу була поширена на міграцію та притулок. Однак, як показує практика, проблема регулювання міграції виявила недосконалість правової та регуляторної бази Європейського Союзу в цій галузі та стала стимулом для гострих міжурядових суперечностей [96], які не вирішують нагальних проблем, а лише спробуйте «косметично» вирішити хворобливі проблеми.

Зокрема, сьогодні європейські країни виділяють великі суми грошей на допомогу біженцям, виселяючи своїх малозабезпечених громадян, щоб надати їм притулок, примушуючи жителів бути толерантними та допомагаючи біженцям, які нехтують місцевим законодавством і зневажають встановлені культурні цінності. Ці дії призводять до посилення ісламізації в країнах Європейського Союзу з появою мігрантів, внаслідок чого можна з упевненістю говорити про слабкість Європи, незахищеність і неповноту європейського законодавства щодо біженців.

Так, у 2015 році, за різними статистичними даними, до Європи прибуло понад мільйон людей, що майже в 4 рази перевищує торішні міграційні потоки. Значна частина біженців, які оселяються в країнах ЄС, не є тими, хто зазнав політичного, расового чи соціального гноблення на своїй батьківщині. Це люди, які мігрують у пошуках сприятливих умов для свого проживання, а законодавство деяких держав настільки толерантне, що дозволяє біженцям почуватися господарями і категорично відмовляється захищати інтереси корінних народів [97].

Загалом, часто мислячі нелегальні мігранти представляють реальну небезпеку для спокійного та збалансованого європейського суспільства, починаючи від конкуренції на ринку нерухомості та ринку праці та посилюючи криміногенні ситуації, спалахи соціальної напруженості, зростаючу ксенофобію, екстремізм та тероризм. У свою чергу, це може спровокувати протистояння між корінними народами та іноземцями, яке з часом може перерости у збройний конфлікт та конфлікт у європейських країнах.

Ці та інші проблеми у галузі сучасної міграційної політики роблять питання ефективної політики міграційного законодавства в Європейському Союзі одним із найбільш актуальних на порядку денному як національного, так і наднаціонального рівнів. Зрештою, нелегальна імміграція давно стала викликом безпеці не лише окремих країн, а й ЄС в цілому. Європейці зрозуміли, що в сучасних реаліях існує нагальна потреба у боротьбі з нелегальною імміграцією, посиленні координації та вдосконаленні транскордонного співробітництва між поліцією, прикордонними та імміграційними службами. У зв'язку з цим необхідно здійснити комплекс заходів щодо регулювання міграційних процесів, спрямованих на боротьбу з нелегальною міграцією та стримування кількості біженців зі східних країн.

Слід зазначити, що в основі проблеми лежить не лише міграційна політика Європи, а й політика «країн-експортерів» нелегальних мігрантів. Війна в Сирії, конфлікти в інших східних країнах провокують додатковий приплив біженців на європейську територію. Тому існуюча проблема вимагає її врегулювання не лише в Європі, але і в країнах, де відбуваються військові сутички. Тому країнам ЄС потрібно створити коаліцію для врегулювання ситуації в Сирії з подальшою репатріацією біженців на батьківщину.

Таким чином, основні напрями міграційної політики європейських країн можна розглядати наступним чином:

- 1) встановлення обмежень на міграційний потік на європейському рівні, для чого необхідно прийняти відповідні нормативні акти;
- 2) посилення контролю за біженцями, які перетинають кордони європейських країн, особливо на півдні Європи, а також у горах та лісах;
- 3) утворення єдиної прикордонної служби, що дозволяє брати під особливий захист пункти пропуску на автомобільних дорогах, аеропортах, морських та залізничних станціях;
- 4) заохочення біженців повернутися додому та реалізація відповідних пріоритетних програм добровільного виїзду іммігрантів;

5) уніфікувати європейське законодавство та законодавство окремих країн відповідно до викликів та потреб сьогодення.

Особливий акцент слід зробити на необхідності вирішення суперечностей, що існують сьогодні між країнами Європейського Союзу. Таким чином, країни з найбільшим впливом нелегальних мігрантів наполягають на введенні жорстких санкцій проти тих країн, які не стримують своїх громадян та їх незаконний в'їзд до європейських країн. У свою чергу, інша група європейських країн переконана, що найближчим часом вони не зможуть досягти ефективного соціально-економічного прогресу без мігрантів з-за кордону, тому їх керівництво не настільки категоричне щодо нелегальних мігрантів та країн, з яких вони походять. Насправді вони наполягають на регуляторних, а не заборонних заходах для вирішення питань міграції.

Всі розглянуті проблеми та необхідні заходи щодо їх вирішення свідчать про те, що пріоритетом європейських країн має бути розробка ефективної стратегії внутрішньої безпеки, яка повинна посилити захист громадян, зокрема від організованої злочинності, тероризму та інших загроз, які почали виникати і все частіше з'являються сьогодні. через неконтрольований вплив іноземних біженців. Ця стратегія повинна бути спрямована на посилення співпраці між правоохоронними органами, прикордонниками та представниками цивільної оборони країн-членів ЄС.

Ці стратегічні заходи також повинні бути спрямовані на проведення спільної європейської міграційної політики, створення загальної системи притулку, сприяння легальній міграції та посилення боротьби з нелегальною міграцією шляхом посилення захисту південних кордонів ЄС.

3.2. Перспективи вирішення міграційної кризи в Європі

Розвинені країни активізують свої зусилля щодо створення ефективною, гуманною та безпечною європейською міграційною політики. Так, Європейській

Раді належить відігравати важливу роль у цих зусиллях, встановлюючи стратегічні пріоритети. Виходячи з цих пріоритетів, Рада ЄС визначає напрямки дій та надає мандат на переговори з третіми країнами. Він також приймає відповідне законодавство та визначає конкретні програми. В останні роки Рада ЄС та Європейська Рада вжили низку ефективних заходів для вирішення проблем міграції. Президенти Рад ЄС також активували механізми всебічного реагування на політичну кризу. Вони містять конкретні методи координації політичних заходів у відповідь на кризи шляхом об'єднання зусиль ключових суб'єктів [98, с. 104].

Починаючи з 2015 року, коли міграційна криза досягла свого піку, Європейський Союз вжив низку заходів для кращого контролю своїх зовнішніх кордонів та міграційних потоків. Як результат, кількість випадків незаконного в'їзду до ЄС зменшилась більш ніж на 90%. В останні роки найпоширеніший шлях пролягав через Центральне Середземномор'я. Так, більшість мігрантів з Африки на південь від Сахари та Північної Африки прибувають до Європи через Лівію. Це сприяло розвитку мереж контрабанди та торгівлі людьми в Лівії. Європейський Союз вжив конкретних заходів для вирішення міграційної ситуації в Лівії та боротьби з корінними причинами міграції в Африці [99, с. 8].

Всі країни з перехідною економікою застосовували одні й ті ж три ключові стратегії, рекомендовані Вашингтонським консорціумом (приватизація, лібералізація цін і торгівлі та макроекономічна стабілізація), проте темпи, масштаби і способи їх здійснення серйозно різнилися між собою. Наприклад, Польща дуже швидко провела майже повну лібералізацію цін в поєднанні з девальвацією валюти і ввела жорсткі заходи макроекономічного регулювання (які лише поступово послаблялися з 1991 року), але повільно проводила приватизацію і структурну перебудову деяких галузей (сільське господарство, вуглевидобувна промисловість, чорна металургія). Цей курс допоміг Польщі швидко подолати кризу перехідного етапу і домогтися високих темпів економічного зростання, але в той же час посилив структурні

проблеми і економічні диспропорції. Ці проблеми вирішувалися за допомогою жорсткої грошово-кредитної політики і шляхом прискорення структурних перетворень після 1998 року. Поряд з цим Польща провела чотири великих реформи (пенсійної і територіально-адміністративної систем, а також систем охорони здоров'я та освіти). Одночасна дія всіх цих факторів в комплексі з негативними зовнішніми потрясіннями призвело до значного уповільнення економічного зростання і до ескалації безробіття [100, с. 252].

Швидко провівши лібералізацію цін і торгівлі, Угорщина зосередила зусилля головним чином на структурній перебудові і приватизації підприємств, в основному застосовуючи практику їх прямого продажу. Крім того, вона використовувала відповідні економічні стимули для залучення прямих іноземних інвестицій. Проте вільна грошово-кредитна і бюджетно-фінансова політика привела до серйозних макроекономічних перекосів, що вимагало прийняття в 1995 році пакету жорстких заходів для стабілізації положення. За цим відбувся серйозний економічний спад, що супроводжувався подальшим скороченням попиту на робочу силу. Після 1997 року економічні стратегії стимулювали швидке пожвавлення економіки, яке в кінцевому рахунку призвело до певного зростання зайнятості та скорочення безробіття [101, с. 41].

На відміну від цього, Чеська Республіка обрала шлях практично повної лібералізації цін і зовнішньої торгівлі, а також різкої девальвації своєї валюти, спираючись при цьому на ваучерну приватизацію і структурну перебудову підприємств, що мають сильні зв'язки з вітчизняними державними банками. Ця політика, яка спочатку успішно стимулювала проведення структурних перетворень в економіці при відносно низьких соціальних витратах, поступово привела до наростання макроекономічних диспропорцій, величезної заборгованості і практично повного краху банківського сектора. Ухвалення в 1997 році пакету заходів жорсткої економії економічний спад, ескалацію звільнень і зростання відкритого безробіття. Пожвавлення вдалося домогтися лише в 2000 році [102, с. 549].

Ці три приклади центральноєвропейських країн, які (поряд зі Словаччиною, Словенією та Естонією) вважаються найбільш передовими на шляху економічного переходу, служать ілюстрацією тієї важливої ролі, яку відіграє економічна політика як фактор впливу на структуру і активність попиту на робочу силу, а отже, і на рівні зайнятості та безробіття. Оскільки кожна країна керувалася своїм власним підходом, внутрішньо обумовленим превалюючим в ній політичним кліматом і умовами, зробити будь-які корисні узагальнення тут досить складно. Серйозний вплив на наступні зміни в сфері економіки і на ринку праці в деяких країнах здійснила прихильність урядів курсу економічних реформ і здоровим економічним стратегіям.

Одним з основних шляхів досягнення цілей, поставлених на державному рівні в ЄС, є вдосконалення механізму соціального партнерства між органами місцевого самоврядування у сфері зайнятості, організаціями роботодавців як одним з основних факторів та засобів забезпечення та підтримання соціальної стабільності, економічний розвиток, зайнятість та зайнятість. загалом, рівень життя працездатного населення. Крім того, необхідною умовою вдосконалення ринку праці є посилення ступеня відповідальності роботодавців за використання найманої робочої сили шляхом забезпечення дотримання законодавства про працю в частині збереження якості найманої праці та легалізації трудових відносин.

Значна увага приділяється тим, хто втратив роботу. Федеральна програма передбачає гранти на перепідготовку та допомогу тим, хто втратив роботу. Передбачається, що безробіття в країні може існувати на природному рівні - 6-7% від загальної кількості працездатного населення. Однак не кожен може отримати допомогу по безробіттю: звільнений американець повинен мати певний досвід роботи і заробляти певну суму грошей (і це все ще залежить від законодавства штату). У будь-якому випадку в більшості штатів безробітний не може отримувати більше половини останньої максимальної зарплати (у випадку, якщо заробітна плата наймовірно висока, кожна держава встановлює максимальний розмір допомоги) [103, с. 72].

Механізм отримання страхування на випадок безробіття передбачає активний пошук роботи заявником, а також роботу в одному місці до звільнення не менше шести місяців. Одночасно відбувається процес поступового обмеження допомоги по безробіттю та переорієнтації державних програм допомоги на створення нових робочих місць для тих, хто вже втратив право на отримання допомоги по безробіттю. Людина, яка втратила роботу, повинна постійно доводити чиновникам, що активно шукає роботу. В іншому випадку вона буде позбавлена можливості отримувати допомогу по безробіттю.

Уряд приймає спеціальні програми, спрямовані на підтримку тих, хто був звільнений через переміщення виробництва (або його окремих процесів) за кордон. Ці програми, керовані Міністерством праці, передбачають низку заходів, включаючи матеріальну допомогу, перекваліфікацію та сприяння працевлаштуванню тих, хто втратив роботу внаслідок міжнародної конкуренції. Щоб уникнути безробіття, уряд США стимулює процес створення малих та середніх підприємств.

Методами посилення ринкової конкурентоспроможності малих підприємств є:

- преференційна кредитна політика;
- зменшення кількості регулярних перевірок;
- усунення трудомістких форм звітності тощо.

Незважаючи на те, що в ЄС повністю створена система прав у сфері праці - регулюється правилами відносин на ринку праці та захисту громадян від безробіття, визначені принципи, види, механізми соціальних трудових відносин, створено законодавство, що регулює правовідносини у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування в сучасних умовах міграційної кризи спостерігається недотримання конституційних гарантій трудових прав громадян. Це вплинуло на їхні трудові доходи, поширило бідність серед робітників, спричинило зростання безробіття та

знищення трудового потенціалу, втрату конкурентоспроможності економіки [104, с. 24].

Таким чином, на сучасному етапі механізм регулювання зайнятості повинен поєднувати щонайменше дві форми організації економічних відносин:

– шляхом прямого втручання держави (державні програми зайнятості, державне замовлення на навчання, прямі інвестиції у сферу зайнятості, пільгове оподаткування та кредитування);

– ринкові механізми, що безпосередньо впливають на структурну пропозицію та розподіл робочої сили. Державні заходи в цьому випадку повинні бути спрямовані на забезпечення відповідності між попитом і пропозицією робочої сили, що необхідно для досягнення рівноваги на ринку праці, продуктивної зайнятості, зменшення безробіття.

Для вирішення проблеми біженців в довгостроковій перспективі можна запропонувати три можливих варіанти:

1) добровільна репатріація (повернення кого-небудь або повернення чого-небудь з іншої країни на батьківщину);

2) розселення;

3) місцева інтеграція.

Що стосується добровільної репатріації, то в ООН вважають, що вона повинна ґрунтуватися «виключно на вільному і заснованому на інформації вирішенні, і тільки в тому випадку, коли гарантований державний захист прав». При дотриманні цих умов ООН надає співдію добровільному поверненню біженців на батьківщину. Зараз репатріація досягла найнижчого рівня за 30 років, і все більш вагому роль відіграє розселення біженців поза межами їх країн. Говорячи про розселення, в ООН мають на увазі переміщення біженців з країни, де вони мали притулок, до іншої держави, яка не є їхньою батьківщиною. З 2016 року число країн, які запропонували розселити у себе біженців, залишилося таким же, як і роком раніше - 27. Управління верховного комісара ООН виступає за збільшення цього числа, «особливо зважаючи на

стан нинішньої гуманітарної кризи в багатьох частинах світу». Під місцевою інтеграцією в ООН розуміють «повну інтеграцію біженців в якості членів громади, яка їх приймає за допомогою юридичних, економічних, соціальних і культурних процесів». Місцева інтеграція «накладає зобов'язання, як на біженців, так і на уряд. Надаючи відповідні права інтегрованим біженцям, уряду, одночасно зобов'язують їх жити відповідно до норм і правил приймаючої країни.

Керівництво Євросоюзу серйозно стурбоване тим, що в останні роки в Європу іммігрують в основному некваліфіковані робітники. Чинники планують ввести аналог американської Green Card з метою "відфільтрувати" фахівців низької кваліфікації. На думку Брюсселя за допомогою Blue Card буде можливим залучити до країн Євросоюзу більше число висококваліфікованих фахівців, в яких Європа так гостро потребує. За статистичними даними Єврокомісії, в найбільш гостру потребу в фахівцях відчуває Німеччина.

Дослідження показує, що близько 85 відсотків тих, хто шукає роботу в Європі, не мають достатньої освіти і не мають необхідної кваліфікацією. При цьому половина мігрантів, що приїжджають в США, мають хорошу кваліфікацію. Цю невідповідність єврокомісар з питань юстиції Франко Фраттіні вважає тривожним і виступає за зміну ідеології: ЄС повинен не сприймати мігрантів як навантаження, а, навпаки, сприяти напливу кваліфікованої робочої сили. Про це Фраттіні заявив на конференції в Португалії. Для цього Фраттіні пропонує ввести так звану Blue Card - якийсь аналог американської Green Card, яка дає іноземцям право на проживання.

За кілька днів до зустрічі міністрів юстиції і внутрішніх справ країн ЄС Фраттіні в загальних рисах змалював те, як Єврокомісія розуміє пристрій викликає багато суперечок європейської міграційної політики. Великі надії італієць покладає насамперед на швидку процедуру для студентів і співробітників, які можуть підтвердити факт прийому на роботу. Той, у кого є гарна освіта, повинен при цьому претендувати на оплату вище мінімального

розміру праці в країнах ЄС, вимагає Фраттіні. При наявності Blue Card в'їхавши в країну отримують можливість працювати в тій державі, куди вони спочатку в'їхали, від 2 до 3 років. Потім можна буде не тільки продовжити дію карти, але і переїхати в іншу країну ЄС.

На думку Єврокомісії, в кваліфікованої іноземної робочої сили потребують перш за все Німеччина, Італія та Угорщина. У найближчі 20 років ЄС будуть потрібні додатково 20 млн кваліфікованих мігрантів.

Дебати навколо міграційної політики ЄС були ініційовані рік тому міністром внутрішніх справ ФРН Вольфгангом Шойбле (ХДС). Разом зі своїм тодішнім французьким колегою Ніколя Саркозі, який в даний час є президентом Франції, Шойбле виступав за введення тимчасового дозволу на міграцію. "Циркуляційна міграція" могла б відрегулювати потік мігрантів до Європи і зупинити незаконну міграцію, в один голос стверджували Шойбле і Саркозі. За оцінками Єврокомісії, в Європі на незаконних підставах проживають від 4,5 до 8 млн іноземців. Загальна кількість всіх іноземців становить, за різними оцінками, до 18,5 млн осіб. Це відповідає практично 4% всього населення ЄС.

Шойбле форсував свої плани по "циркулярній міграції" робочої сили з Африки і східних регіонів, сусідніх з Євросоюзом, під час німецького головування в ЄС. Шойбле і Саркозі чітко сформулювали рамкові умови: дозвіл на проживання та роботу у відповідності з потребою в робочій силі терміном до 5 років, жорсткі зобов'язання щодо повернення, ніякого переїзду членів сім'ї, ніякого включення в соціальну систему.

З того моменту єврокомісар Фраттіні зайнявся пошуком нових моделей, які полегшили б економічну міграцію. Наприклад, італієць вже запропонував надавати іноземним робітникам місця в таких областях, як сільське господарство, туризм, будівництво, на термін від 6 до 8 місяців. Квоти на прийом повинні встановлюватися самими країнами ЄС - аж до "нульової квоти", тобто повної відмови. Передбачено також і тісна співпраця з тими країнами, з яких мігранти будуть прибувати: вони повинні будуть взяти на

себе зобов'язання з прийому своїх громадян назад. За це їм будуть запропоновані більш високі квоти. Той, хто буде працевлаштовувати робочих без документів, повинен буде розраховувати на великі грошові штрафи і, згідно з проектом, більше не зможе брати участь у загальному конкурсі.[145]

З 1 березня в Німеччині почне діяти новий закон про полегшення працевлаштування для кадрів з країн, що не входять до Євросоюзу. Він докорінно змінює становище іноземних фахівців з профосвіти.

Головне нововведення - влаштуватися на роботу в Німеччині тепер зможуть не тільки випускники вузів, але і представники робочих спеціальностей. Раніше шанси на працевлаштування у тих, хто закінчив технікум або коледж, були лише в тому випадку, якщо професія входила в "позитивний список" дефіцитних кадрів. Тепер це обмеження знімається і про список можна забути.

Будуть діяти дві основні умови: перше - це наявність кваліфікації, тобто повинен бути диплом вузу або диплом про профосвіту, яка тривала як мінімум два роки. Кваліфікація повинна бути підтверджена німецьким профільним відомством. Раніше для деяких професій, як лікар або вчитель, визнання диплома було обов'язковим, для інших, наприклад, для інженера або айтишника, - добровільним. Тепер же для всіх діє одне правило. Правда, в ньому є виняток: іноземні ІТ-фахівці з рівнем німецького хоча б B1 (або знаннями англійської, якщо це робоча мова) зможуть працювати, не підтверджуючи в Німеччині диплом, - їм досить мати як мінімум три роки досвіду роботи в своїй сфері (за останні сім років) і трудовий договір з зарплатою не менше 4140 євро на місяць.

Друга умова: повинна бути конкретна пропозиція про роботу або вже укладений контракт з німецьким роботодавцем. Пріоритетні перевірки (тобто чи може вакансію заповнити фахівець з Німеччини чи ЄС), попередньо проведені Федеральним агентством праці, більше не будуть доступні. Але умови працевлаштування все одно будуть контролюватися - і для німецького та іноземного спеціаліста на одній вакансії вони повинні бути однаковими. У

Федеральному агентству праці створено службу для консультування іноземців з питань зайнятості.

Тим, хто має кваліфікацію та добре володіє німецькою мовою (принаймні на рівні B1), буде дозволено жити в Німеччині без трудового договору протягом шести місяців - з метою пошуку роботи. До цього часу така можливість була доступна лише спеціалістам із вищою освітою. Важлива умова - кваліфікація повинна бути визнана в Німеччині. Той, хто шукає роботу, повинен забезпечити себе матеріально. Держава в цьому випадку не забезпечує соціальних виплат. Наявність страхового полісу та тимчасового житла - обов'язкові вимоги. Паралельно з пошуком можливостей працевлаштування буде дозволено до 10 годин на тиждень працювати у майбутнього роботодавця, так би мовити, придивлятися один до одного.

Той, хто має конкретну пропозицію про роботу, зможе отримати візу на чотири роки або на час, визначений трудовим договором. Через чотири роки ви можете подати заяву на дозвіл на проживання. Якщо спеціаліст закінчив університет або здобув професійну освіту в Німеччині, а потім працює два роки, ви можете розраховувати на дозвіл на проживання одразу після цього. У довгостроковій перспективі процедура підтвердження кваліфікації повинна тривати не більше трьох місяців. Питання про візу має бути вирішене протягом максимум чотирьох тижнів. Роботодавець може ініціювати прискорену процедуру - тоді це займе два місяці. [146]

Після пандемії коронавірусу уряд Італії вирішив тимчасово легалізувати мігрантів, які працюють у сільському господарстві або в домашньому господарстві без дозволу на проживання.

Нові правила дозволять іноземним громадянам отримати шестимісячний дозвіл на проживання, якщо вони є сільськогосподарськими або домашніми працівниками. Отримавши дозвіл на проживання, такі працівники матимуть право жити та працювати в Італії на законних підставах, маючи доступ до державних послуг, включаючи охорону здоров'я.

Запит на отримання документа може бути отриманий як від працівника, так і від роботодавця. У першому випадку іноземні громадяни, що мають дозвіл на проживання, термін дії якого закінчився 31 жовтня 2019 року, можуть подати заявку на тимчасовий дозвіл з пропискою на 6 місяців, заплативши 160 євро.

У другому випадку саме роботодавець подає клопотання про легалізацію працівника із зазначенням строку трудового договору. За кожного працівника він повинен заплатити 400 євро плюс одноразова компенсація, внески та податки.

За підрахунками видання, легалізація торкнеться близько 260 000 нелегальних мігрантів. [147]

Ми можемо виділити наступні шляхи вирішення міграційної кризи, прийняті Європою:

1. Європейська комісія запропонувала вдосконалити загальноєвропейську систему надання притулку за принципом "розподілу обов'язків", а саме запровадження квот країнами-членами щодо кількості біженців, які мають право на в'їзд кожної країни. Розподіл повинен базуватися на 4 критеріях: розмірі ВВП, чисельності населення, безробітті та кількості вже прийнятих у попередні роки біженців. Ця система допоможе зменшити тиск на країни, які є більш привабливими для мігрантів.

2. ЄС також бачить вирішення проблеми біженців у створенні таборів та центрів тимчасового тримання в третіх країнах. Європейський Союз вирішив використати Туреччину для зменшення потоку біженців, заплативши компенсацію в розмірі 3 мільярди євро та пообіцявши безвізовий режим. За оцінками ЄС, в Туреччині буде затримано 2,2 млн біженців з Близького Сходу.

3. Деякі політики пропонують створити центри біженців на Близькому Сході та в Північній Африці, щоб біженці могли подавати заявки туди, а не перетинати Середземне море, що також зменшило б кількість нелегальних мігрантів в ЄС.

4. Крім того, міграційна система пропонує зменшити потік мігрантів за допомогою гуманітарної та фінансової допомоги країнам з несприятливими економічними та політичними умовами. ЄС розуміє, що поки війна в Сирії не закінчиться, потік біженців залишатиметься на тому ж рівні.

Таким чином, запропоновані заходи можуть допомогти ЄС регулювати міграційні потоки, але не вирішити кризу. Щоб зменшити кількість мігрантів до прийняттого рівня, ми повинні звертати увагу насамперед на причини такої міграції: допомогти припинити війну в Сирії, відновити стабільність у Лівії, надати допомогу африканським країнам. Необхідно знайти політичне вирішення проблем регіону.

3.3. Соціально-економічний інструментарій подолання негативних наслідків міжнародної міграції в Європі

Наслідки міграційних процесів є складним аспектом суспільнополітичного життя країни. Вирішення негативних наслідків неможливо без трансформації законодавчої бази, комплексного підходу до вирішення проблем з корупцією, ліквідації політичної спекуляції тощо. Держава – це традиційний консервативний політичний інститут, який має повільні механізми трансформації, тому реально провести докорінні глобальні зміни в системі майже неможливо. Процеси глобалізації, складовою якої є міграційні процеси, концентрують проблеми цих процесів, активуючи їх конфліктну компоненту. Поляризація політичних поглядів на управління цими конфліктами призводить до появи двох напрямків: інтегративного та реінтегративного. Наслідками останнього є зміни у політичному просторі деяких європейських країн та посилення право-радикальних політичних партій і рухів. Однак негативні наслідки міграційних процесів можна трансформувати, використовуючи їх позитивний потенціал, що дозволить створити позитивний імідж імміграції, стабілізувати економічний, політичний та соціальний рівень,

а також виробити спільний напрямок щодо культурного розвитку. Одним із таких засобів є політика інтеграції, поява якої свідчить про налагодження певних взаємозв'язків у системі держава – громадянське суспільство – іммігранти, оскільки повністю виключити імміграційний фактор із сучасних політичних процесів є утопічним. Політика інтеграції є багатовекторним явищем політичного, оскільки позиція політичних інститутів має значний вплив на її реалізацію.

П. Штомпка у своїй роботі «Аналіз сучасного суспільства» наголошував, що суспільство схильне концентруватися на власних економічних проблемах, але може «об'єднатися з рухом на захист власної культури» [112, с. 259]. На практиці «це твердження реалізується у вигляді протистоянь «західної» та «східної» культур, наслідками якого стають міграційні конфлікти. Не останнім чинником є вплив політики мультикультуралізму, яка декілька років була досить популярною в країнах Європейського Союзу. Варто зазначити, що такі терміни як «толерантність», «мультикультуралізм», «адаптація» та «інтеграція» мають дотичні сторони, але досить різні за значенням. Наслідки міграційних процесів відображуються у діяльності політичних інститутів та мають вплив на трансформацію міграційної політики відповідно. Існують два основних напрямки розвитку державного вектору: вектор політичної інтеграції та вектор «відторгнення». Перший – це акцент на політичну соціалізацію та адаптацію іммігрантів з частковим збереженням культурної складової з відповідною роботою політичних інститутів та державного сектору. Другий – спрямований на «утримання» міграційних потоків, жорсткий контроль за міграційними процесами в рамках забезпечення національної безпеки, сприйняття лібералізації та політичної інтеграції потенційною політичною загрозою. Цей напрямок зараз активно підтримується «правими» політичними партіями та популістами в країнах ЄС, які активно лобіюють створення «жорсткої» концепції міграційної політики в Європейському парламенті та на регіональних рівнях» [112].

Виключити явища міграційних процесів із сучасного життя не є можливим, тож необхідно виробити стратегію щодо зменшення негативних наслідків міграційних процесів як в країнах-донорах, так і в країнах-реципієнтах. Не піддається сумнівам провідна роль держави у цьому процесі, але постає проблема у зменшенні соціально-політичних ризиків (особливо для реципієнтів). На думку В. Мукомеля, «основними соціально-політичними ризиками виступають: активізація діяльності ультра-правих політичних партій та популістів, негативне ставлення реципієнтного суспільства або локальних соціумів, низькі адаптивні можливості іммігрантів в межах замкненості власної групи, політична криза, наслідками якої є низька активність політичних інститутів з питань міграційних процесів, особливості політичної культури країни-реципієнта, історичні традиції, які стають причинами «анклавізації» іммігрантів» [113, с. 82–85]. Контактність влади, політичних інститутів та іммігрантів в країнах-реципієнтах є вкрай низькою, оскільки останні вбачають в цьому небезпеку щодо повернення до країни-донора.

Необхідно розуміти інтеграцію не як результат, а як динамічний послідовний політичний процес, об'єктом якого є іммігранти, а предметом – залучення їх до суспільно-політичної активності. Європейська Комісія запропонувала власне розуміння інтеграції: «Інтеграцію потрібно розуміти як двосторонній процес, що базується на загальних правах та відповідних обов'язках громадянина третьої країни та країни, що приймає, який повинен забезпечувати повну участь іммігранта» [114]. Це означає, з одного боку, відповідальність країни, що приймає, забезпечити дотримання формальних прав іммігранта таким чином, щоб він мав змогу брати участь у економічному, соціальному, культурному та громадянському житті, тоді як, з іншого боку, іммігрант повинен поважати фундаментальні норми та цінності суспільства, в якому він живе, та брати активну участь у процесі інтеграції, не втрачаючи власної ідентичності.

«Інтеграція – це варіативна складова соціалізації іммігрантів, з можливостями варіації від мультикультуралізму до асиміляції, а також політики повного / часткового виключення. Державний вибір окремого напрямку або їх варіацій залежить від декількох параметрів, оскільки міграційні потоки ставлять перед країнами-реципієнтами ряд викликів, а саме: формування нових соціальних груп, що мають власну культурну ідентичність; нові соціально-політичні практики між політичними інститутами, громадянським суспільством та іммігрантами (від сегрегації до мирних форм існування); трансформація політичних форм та програм під тиском міграційних процесів (соціальна сфера, освіта, медицина, служби безпеки, охорона праці, міграційні служби тощо)» [115].

«Найбільш істотний внесок у дослідженні політичної соціалізації був зроблений біхевіористами (Г. Лассуелл) та прихильниками системного підходу (Д. Істон, Г. Алмонд), які вбачали громадянина як пасивного учасника процесу. На противагу їм такі дослідники як М. Вебер, Г. Моска, В. Харт та ін. говорять про активну позицію індивіда в процесі політичної соціалізації. Спільним для всіх теорій є поступова соціалізація громадянина від дитинства до зрілого віку, та можливістю виконання певних політико-соціальних ролей» [116, с. 16–22]. У випадку з іммігрантами все проходить набагато складніше, оскільки вони є представниками іншого громадянського суспільства та потрапляють до країни-реципієнта будучи дорослими. «Політична соціалізація в них вже відбулася на рівні країни-донора, тому інтеграція в нові умови має відбуватися з руйнуванням старих стереотипів. Натомість під тиском зовнішніх умов (нелегальне перебування, загроза депортації, маргінальність групи, економічні фактори тощо) іммігранти схильні до об'єднання в геттоїзовані групи, що зменшує можливість їх інтеграції. Тому основним завданням держави є політичним шляхом створення відповідних умов для руйнації зв'язків в таких групах та утворенню нових відносин, що дозволять пришвидшити інтеграцію» [112].

Окрема група дослідників розглядає політичну соціалізацію та інтегративні процеси в межах акультурації на прикладі застосування соціально-культурних механізмів для формування політичних зв'язків. З точки зору психології (Дж. Беррі), можна виокремити «чотири напрямки акультурації: асиміляцію, сепарацію, маргіналізацію та інтеграцію. Теорія базується не лише на сприйнятті або несприйнятті нової культурної спільноти, а й її цінностей, традицій, поглядів. Акультурація може варіюватися в межах повної ідентифікації нової культури (асиміляція), повного несприйняття (сепарація), втрати ідентифікації (маргіналізація) та часткового зберігання ідентичності, компромісного підходу та утворення нових соціальнополітичних зв'язків на іншій підставі (економічні або політичні зв'язки), що буде говорити про інтеграцію. Успішна адаптація не є асиміляцією з чужою культурою, а результатом політичної та соціальної інтеграції в нове середовище, в якому важливим є надання нових знань та практик про звичаї, норми, стереотипи поведінки іншого суспільства» [117].

Нестача інформації як в осередку політичних інститутів, так і серед громадянського суспільства призвела до того, що європейські країни в різні періоди власного розвитку по-різному підійшли до вирішення проблем з імміграцією та до появи таких напрямків як асиміляція (національно-державна (етнонаціональна) ідентичність) та мультикультуралізм (громадянськодержавна ідентичність). На думку українського дослідника А. Солодька, «асиміляційна модель сформувалася в рамках концепції національної держави, що прагне до гомогенної культури і єдиної національно-державної ідентичності. Вона передбачає максимально можливу відмову іммігрантів від рідної культури та повну ідентифікацію з новою етнокультурною спільнотою, тобто формування індіферентної нації, з метою зменшення соціальнокультурної диференціації та рівня конфліктності в суспільстві. Однак ця модель виявилася недієздатною практично в умовах поліваріативностей національної ідентичності в країнах світу. По-перше, асиміляція – це взаємний процес, в ході якого іммігранти здійснюють власний

вплив на всі сфери життя суспільства-реципієнта. По-друге, не всі іммігрантські спільноти готові змінюватися лише під тиском державної політики без попередньої інтеграції. Результатом стає виникнення «паралельних імміграційних суспільств», які відтворюють сфери життя країни-донора, що негативно впливає на політичні інститути країни-реципієнта. Полярною до моделі асиміляції є мультикультурна модель, базовим положенням якої є реальність та необхідність міжкультурного діалогу і співіснування. Яскравими прикладами такої моделі є Великобританія та Німеччина на початку 2000-х років, але кожна зі своїми відмінностями. Великобританія мала на меті надати рівні політичні права іммігрантам та громадянському суспільству, натомість Німеччина обрала практику «невтручання», що призвело до великої кількості осіб без громадянства, що створювали власні анклави та знаходилися в соціальній та політичній ізоляції. Це була невдала спроба до вирішення проблем політичної фрагментарності суспільства, оскільки призвела до поглиблення кризи. Надання рівних політичних прав іммігрантам без належної політичної інтеграції призводить до посилення міграційного потоку та загрози національній безпеці країни-донора» [118, с. 17–20].

На думку, Ч. Кукатаса, «політичні інститути країни-реципієнта сприймають імміграцію як загрозу, акцентуючи увагу на її негативних наслідках. Тобто проблеми в імміграційній сфері, з одного боку, сек'юритизуються та сприймається лише як «виклик – відповідь», а з іншого – в політичних елітах переважає традиційно-патріархальний, а не мультикультурно-постмодерністський погляд на стосунки між представниками різних культур. В даному випадку термін «мультикультуралізм» передбачає, з одного боку, відсутність асиміляційного тиску культури країни-реципієнта на імміграційну спільноту, а з іншого – відсутність існування будь-яких соціальних та економічних привілеїв за етнічною і культурною ознакою. Відмінною реакцією країн-реципієнтів може стати політика ізоляціонізму, яку демонстрували Австрія, Угорщина, Словаччина, Великобританія в рамках боротьби з міграційною кризою. В

контексті міграційного законодавства держава може обирати тип мігрантів, яким надаються переваги при в'їзді на територію країни або обирати певну національну меншину, яка має підстави отримати громадянство та бути зареєстрованою в країні (Болгарія, Польща, Німеччина). Профспілки переважно підтримують політику ізоляціонізму, запобігаючи таким чином зменшенню заробітної плати. Політика ізоляціонізму є ефективною лише на короткий термін, оскільки дозволяє стабілізувати положення на певний період та сформуванню необхідну стратегію на більш тривалій термін. Обмеження контактів з іммігрантами не є тотальним обмеженням та консервацією ситуації в цілому» [119].

Політична асиміляція пов'язана з концепцією «соціального громадянства» (політика функціональної інтеграції), що інкорпорує іммігрантів лише до сфери зайнятості та соціального забезпечення, ігноруючи політичну складову (громадянство та політичні права). Без громадянства та за умови відсутності відповідного юридичного статусу людина фактично стає нелегальним мігрантом. Тому навіть залучення до сфери зайнятості викликає певні сумніви. «Для вирішення такої колізії держава-реципієнт створює сприятливі умови для швидкого одержання іммігрантами нового громадянства. При цьому головним критерієм ідентичності нових громадян вважаються цивільно-політичні ознаки, а не ознаки етнокультурного чи релігійного характеру. Крайнім проявом такої політики стає апартеїд, шляхи утворення якого умовно можна поділити на два: верхній (за рішенням держави обмежити імміграційну спільноту з метою мінімізації етно-культурного та релігійного впливу на місцеві культури) та нижній (без належної політики інтеграції іммігранти, що не мають змоги соціалізуватися самостійно, створюють закриті групи). Апартеїд, що утворений за допомогою «верхів» (держава), не має політичної змоги для тривалого існування, оскільки є порушенням Концепції про права людини, а також не виключає взаємне проникнення культур. «Нижній» шлях є дестабілізуючим для держави, оскільки створює подібність «держави в державі», що може призвести до

загострення внутрішньополітичної ситуації та до політичних конфліктів» [120]. Конфлікт буде покликаний намаганням апартеїду відокремитися від держави. В країнах зі слабкою політичною владою та низьким рівнем економіки це найчастіше призводить до тривалих конфліктів. Виходом з такої ситуації для окремої національної меншини є створення політичної автономії, але для іммігрантів без відповідного юридичного статусу не є можливим. Наразі в країнах Європи апартеїд не представлений серед іммігрантів. Яскравим прикладом у останні роки є апартеїд на території М'янми, до утворення якого призвели провальна міграційна політика та закон про громадянство від 1983 року, що відокремили народ рохінджа в провінції Аракан. Відмова в наданні статусу громадянина або біженця фактично перетворили рохінджа на нелегальних мігрантів, що знаходяться на обмеженій території. Слабка політична влада країни, некерована армія та формування окремих регіонів країни, економічна нестабільність, наркоторгівля – неповний перелік причин, що не дозволили владі ініціювати міграційну реформу та призвели до ескалації конфлікту всередині держави.

Одним з найбільш важливих факторів, які перешкоджають процесу інтеграції, А. Солодько вважає ставлення суспільства-реципієнта до іммігрантів. Так, на його думку, «якщо іммігрант стикається з нерівністю на ринку праці та у доступі до житла (тобто з дискримінацією) або з проявами ворожості, що ґрунтується на етнічних, расових або релігійних ознаках, то це тягне за собою самоізоляцію, відбувається його замикання у вузькому колі «своїх». Ці процеси отримали назву «геттоїзація» (ghettoisation), оскільки в деяких країнах супроводжуються появою «гетто» з високою концентрацією бідності та інших проявів соціальної маргіналізації» [118, с. 17–20]. На думку автора роботи, такі прояви є невдалою міграційною політикою в цілому та її інтегративним напрямком, або ж неврахування соціально-економічних та політичних можливостей держави при розробці програм інтеграції.

Політика мультикультуралізму нездатна вирішити міграційні протиріччя та бути напрямком державної політики. Забезпечення

соціальнополітичної стабільності, постійний моніторинг та контроль взаємовідносин мігрантів та населення-реципієнта, попередження конфліктних ситуацій є неодмінними умовами міграційної політики, а її центральним моментом стає інтеграція та політична соціалізація мігрантів. «Для вирішення практичних проблем роботи міграційної політики необхідне створення та підтримання органів державної і муніципальної влади, в функціональні обов'язки яких входить взаємодія з іммігрантами та їх об'єднаннями» [115]. Як зазначає О. С. Чесноков в рамках свого політико-культурного підходу, «теоріям мультикультуралізму і транснаціонального громадянства передуює і певною мірою протистоїть парадигма сприйняття культури як традиційного інституту, що має міцні історичні, релігійні та етнічні підстави. Згідно цій точці зору, з одного боку, у соціально-політичній діяльності реалізуються культурні установки індивідів, засвоєні ними в процесі соціалізації, з іншого боку – передбачається, що представник певного культурного «бекграунду» буде однаково проявляти і реалізовувати себе в різних соціально-політичних контекстах» [121, с. 120–124]. Іншими словами, не тільки сама людина природним чином реалізує певні моделі сприйняття і поведінки, але і суспільство-реципієнт та його політичні інститути очікують від іммігрантів реалізації саме цих конкретних моделей.

Прихильники цієї парадигми виходять з того, що «імміграція як процес і іммігранти як організовані соціальні групи серйозно трансформують ідентичність приймаючої країни, але не стільки активним втручанням у політичні, соціально-економічні та культурні процеси країни-реципієнта, скільки масовістю імміграційного припливу і високим рівнем народжуваності, що призводить до досить швидкого зростання іммігрантської діаспори щодо чисельності корінного населення. Наприклад, «у силу значної культурної дистанції по відношенню до християнських / постхристиянських суспільств або внутрішніх культурних особливостей, серед мусульманських іммігрантів і їх нащадків посилюється тенденція культурної та просторової самоізоляції. Цей факт не означає сам по собі негативної оцінки відповідних імміграційних

спільнот – навпаки, він може вказувати на їх підвищену життєздатність (в даному випадку – резистентність до асиміляції), але з точки зору суспільствареципієнта він означає додаткову проблему» [122]. Для пояснення особливостей формування міграційних потоків в певних векторах, а також кореляційні та казуальні залежності можна використати політико-культурний підхід та порівняльний аналіз, що був запропонований О. С. Чесноковим. Його сутність в тому, що «суспільства, в яких домінує громадянська політична культура, завдяки іманентно притаманній їй мультикультурності, здатна приймати та з більшим чи меншим успіхом інтегрувати в політичне співтовариство іммігрантів з традиційними і патріархальними ціннісними установками» [121, с. 20-21]. У той же час іммігранти, що несуть з собою встановлення громадянської активістської свідомості, не зможуть «влитися» у політичний процес у країнах, де домінує традиційна (підданська) політична культура, оскільки громадське вільнодумство і активність трактуються як загроза суспільній стабільності і безпеки. Г. Алмонд не виключає, що «сама культура (а точніше, різні адаптивні можливості, закладені в різних культурах) є причиною того, чому імміграційні процеси в світі спрямовані переважно з Півдня на Північ і зі Сходу на Захід, та набагато рідше – у зворотному напрямку» [123].

Політика інтеграції передбачає відсутність замикання імміграційної спільноти в ізольованих від місцевих жителів анклавів (наприклад, міграційні гетто). Один з дослідників політики інтеграції, В. Малахов, вводить термін «структурна адаптація», що має на увазі «максимальну схожість імміграційної спільноти з суспільством-реципієнтом за об'єктивними (соціальноекономічними) показниками. Культурні показники при цьому відсунені на другий план. Єдиний із значущих параметрів культурної властивості в цьому контексті – володіння мовою. Однак в рамках запропонованого підходу рівень володіння мовою також непринциповий. Передбачається, якщо індивід зміг успішно вписатися в ринок праці, він вже має необхідну мовну компетенцію» [124, с. 6–12]. «Примітно, що в публічному

та академічному використанні Сполучених Штатів замість слова «інтеграція» зазвичай використовують слово «асиміляція». Термін «інтеграція» увійшов у використання американських дослідників та політологів під дією європейських дискусій, що вважають асиміляцією повне злиття не лише з політичним життям та громадянським суспільством, а й з культурою країни-реципієнта. В американському контексті асиміляція не передбачає відмови від етнічної чи релігійної ідентичності тих, хто асимілюється, а означає функціональне залучення мігрантів та їх нащадків в чотири основні сфери суспільства – зайнятість, систему соціального захисту (welfare), житлову сферу та освіту» [125, с. 830–832].

Кожна країна в рамках міграційної політики має відмінності у впровадженні політики інтеграції, що регулюється національно-історичним розвитком цієї країни. Цю думку підтверджують В. Малахов, О. Малиновська, М. Оврамець, Ю. Римаренко, А. Солодько, О. Чесноков». Метод порівняльного аналізу дозволяє виокремити основні напрямки політики інтеграції з імміграційного контексту, які можуть бути включені в рамках основної компоненти державної політики. Політика інтеграції включає в себе законодавство з питань інтеграції; цільові групи інтеграційних заходів; обов'язки державних органів; заходи щодо інтеграції – на національному, місцевому та індивідуальному рівнях; захист прав мігрантів в різних областях; засоби для реалізації інтеграційної політики.

Загалом оцінка міграційних процесів здійснюється на декількох рівнях, а саме – наднаціональному, національному (державному), регіональному/федеральному, муніципальному (міста) та муніципальному (общини). У 2016 році Європейська Комісія ухвалила «План дій щодо інтеграції громадян третіх країн», «який надає комплексні рамки для підтримки зусиль держав-членів у розвитку та посиленні їх інтеграції, напрямки політики та описує конкретні заходи, які Комісія здійснить у цьому відношенні» [126]. Незважаючи на те, що він спрямований на всіх громадян третіх країн в ЄС, він містить заходи для вирішення конкретних проблем, з

якими стикаються біженці. ««План» включає дії в усіх сферах політики, які мають вирішальне значення для інтеграції: заходи перед від'їздом та перед приїздом, включаючи заходи з підготовки мігрантів та місцевих громад до процесу інтеграції; освіта, включаючи заходи, спрямовані на сприяння мовному навчанню, участь дітей-мігрантів у дошкільній освіті та навчанні, підготовці вчителів та громадянській освіті; зайнятість і професійне навчання, включаючи заходи, спрямовані на сприяння ранній інтеграції на ринок праці та підприємницьку діяльність мігрантів; доступ до основних послуг, таких як житло та охорона здоров'я; активна участь та соціальна інтеграція, включаючи дії для підтримки обміну з суспільством-реципієнтом, участь мігрантів у культурному житті та боротьбу з дискримінацією» [126].

Включення мігрантів на ринок праці є ключовим для забезпечення їхньої ефективної інтеграції в суспільство-реципієнт та їх позитивного впливу на економіку ЄС. Це тягне за собою повне використання їхніх навичок та реалізацію їхнього економічного потенціалу. «Іммігранти можуть сприяти усуненню недоліків у певних галузях на всіх рівнях кваліфікації. Забезпечення того, щоб мігранти вивчали мову, отримували освітні та професійні навички, а також отримували адекватну підготовку, є важливими для їхньої загальної інтеграції та позитивного економічного впливу в суспільствах, що приймають. Європейська комісія в рамках «Плану дій щодо інтеграції громадян третіх країн» також представляє інструменти для посилення координації між різними учасниками, що працюють над інтеграцією на національному, регіональному та місцевому рівнях – наприклад, через мережу європейської інтеграції, що сприяє взаємному навчанню між державами-членами, та більш стратегічний підхід до фінансування проектів ЄС щодо інтеграції» [127].

Якщо на перших двох рівнях проблем з оцінкою не виникає, оскільки державні політичні інститути профільно здійснюють оцінку міграційної ситуації та щомісячно виконують моніторинг, то на місцях ситуація ускладнюється. Економічні та демографічні наслідки можна виокремити за допомогою статистичних даних та класичних методів дослідження, а питання

політичної активності та політики інтеграції іммігрантів залишаються малодосліджуваними. «Якщо європейські країни (Німеччина, Франція, Іспанія, Італія, Австрія) є країнами-реципієнтами тривалий час та почали впроваджувати інтеграційний концепт міграційної політики з 2004 року (затвердження Радою міністрів юстиції та внутрішніх справ країн ЄС 11 пунктів інтеграції іммігрантів), то з перехідними країнами (країни Вишеградської групи, Балкани, Україна) ситуація складніша, оскільки питання інтеграції почало бути актуальним лише останні декілька років» [128].

«Політика інтеграції є невід'ємною частиною міграційної політики держави та одним з найвагоміших наслідків міграційних процесів. Інтеграційна політика держави по відношенню до біженців повинна мати конкретний і адресний характер. Особи, які приймають рішення в даній сфері, повинні усвідомлювати, що «біженців» як консолідованої цілісності не існує. Виокремлення окремих груп означає окремий напрямок інтегративної політики, що впливає на загальну концепцію та програму міграційної політики. Соціально-політичні чинники інтеграції повинні мати безумовний пріоритет над культурними для успішної міграційної політики» [115].

Німецький дослідник Фридрих Хекманн виокремлює п'ять рівнів політики інтеграції мігрантів на прикладі Федеративної Республіки Німеччина, необхідних для чіткого визначення предметної галузі такої політики та її основних акторів. Науковець виділяє «наднаціональний рівень, національний (державний), рівень федеральних земель (або регіональний), муніципальний (міста) та муніципальний (общини). Наднаціональний рівень дослідник виокремлює для Європейського Союзу в цілому, акцентуючи увагу, що після проведення саміту в Тампере (1999 р.) і наступного затвердження Гаазької (2004 р.) і потім Стокгольмської (2009 р.) програм посилилася роль політичних інститутів ЄС у формуванні політики інтеграції мігрантів, що надає безпосередній вплив на держави – члени ЄС» [129, с. 109]. Найбільш дієвими законодавчими інструментами реалізації політики ЄС є директиви, які

підлягають ратифікації на національному рівні. Наприклад, «Директиви Ради Європейського Союзу 2000/43/ЕС1 і 2000/78/ЕС2, що зобов'язують держави – члени ЄС вживати відповідні закони щодо боротьби з дискримінацією, в першу чергу за расовою ознакою. У 2008 р. на підтримку реалізації заходів щодо боротьби з дискримінацією та порушенням прав людини і громадянина, Європейський Союз заснував у Відні агентство, яке здійснює регулярний моніторинг випадків порушення заборони на дискримінацію в державах Євросоюзу і на основі експертних висновків надає консультації Європейському парламенту. Директива 2003/109/ЕС3 надала громадянам третіх країн право отримання гарантованого статусу постійного жителя через 5 років законного перебування в країні ЄС, а також гарантований вид на проживання, що є необхідною умовою для інтеграції. Прийнята в тому ж році Директива 2003/86/ЕС4 про право на возз'єднання сім'ї також має на меті підвищення ефективності інтеграції мігрантів. У 2004 р. Рада міністрів юстиції та внутрішніх справ країн ЄС затвердила 11 базових принципів інтеграції іммігрантів у ЄС, серед яких: врахування інтересів всіх іммігрантів і жителів держав-членів, повага до базових цінностей країн ЄС, працевлаштованість іммігрантів, базове знання мови та історії країни, інтеграція в освітній процес, відсутність дискримінації в доступі до державних та приватних установ, міжкультурний діалог у суспільстві, забезпечення недоторканості національного права, участь іммігрантів у розробці інтеграційної політики, політична інтеграція та оцінка результатів» [130, с. 77]. Можна зробити висновок, що загальні принципи базуються на забезпеченні прав людини та громадянина, зменшенні рівня дискримінації в суспільстві, міжкультурні зв'язки зі збереженням національної культури країни-донора та політичну інтеграцію в суспільство, тобто не лише представництво інтересів імміграційного суспільства, а й існування політичних партій, можливість брати участь у виборчому процесі тощо. Варто погодитися з Ф. Хекманном, що «на національному рівні кожна з країн ЄС багато в чому самостійно

визначає як загальні, так і спеціальні заходи регулювання процесів інтеграції» [129, с. 109].

Міграційні процеси та політика інтеграції значною мірою регулюють на рівні держави, використовуючи централізоване управління процесами. Міграційна криза 2015 року змінила напрямок міграційної політики, децентралізувавши політичні інститути для подолання негативних наслідків міграції. «Центральна роль держави як основного політичного інституту в управлінні міграційними процесами ігнорує основний факт цих процесів: міграційні потоки пов'язують регіони. Міграція – це проблема, яка вимагає короткострокових і довгострокових рішень, тому перегляд політики повинен враховувати поточну роль муніципалітетів та місцевих громад» [131].

«Пріоритетними напрямками в цьому питанні є зміцнення потенціалу муніципалітетів для включення міграційних процесів в планування муніципального розвитку та створення компетентних політичних інститутів; зміцнення спроможності муніципалітетів пристосовуватися до викликів, спричиненими поступовим і раптовим відтоком, припливом, транзитом і поверненням мігрантів-біженців або внутрішньо переміщених осіб в муніципалітети; розширення прав і можливостей окремих осіб у громадах-реципієнтах і громадах іммігрантів для спільної роботи по усуненню ризиків і забезпечення безпеки і гуманності наслідків міграційних процесів для обох суспільств; використання потенціалу розвитку емігрантського і діаспорського населення для сприяння сталому економічному, соціальному та екологічному розвитку муніципалітетів країн-реципієнтів» [132].

«Політику інтеграції слід розробляти з підходом «знизу вгору», близьким до місцевого рівня (підтримка вивчення мови, вступні заходи, доступ до зайнятості, освіти та професійної підготовки та боротьби з дискримінацією, на які всі прагнуть збільшення участі мігрантів у суспільстві). Інтеграція вимагає участі суспільства-реципієнта в розміщенні іммігрантів, поважаючи їхні права і культури та інформуючи їх про свої зобов'язання. В той же самий час, іммігранти повинні показати готовність інтегруватися і

дотримуватися правил і цінностей суспільства, в якому вони живуть. Загально визнано, що навчання і вступні програми повинні бути доступними як фінансово, так і географічно» [133].

Місцеве самоврядування має ключову роль у інтеграції мігрантів у Європі, оскільки муніципалітети беруть на себе активну роль у прийнятті новоприбулих, а також завдання довгострокової інтеграції легальних іммігрантів. Місцеві та муніципальні органи влади у співпраці з іншими державними установами та неурядовими організаціями надають широкий спектр соціальних послуг у сфері охорони здоров'я, освіти, соціального догляду, несуть відповідальність за підтримку соціальної інфраструктури міст, де проживають багато етнічних та іммігрантських громад. «Порядок денний ЄС з інтеграції громадян держав-громадян на 2011 рік особливо акцентував увагу на активній участі та незамінній ролі регіональних та місцевих органів влади у розробці та реалізації політики інтеграції мігрантів. Незважаючи на свою важливість у боротьбі з багатонаціональною різноманітністю та викликами інтеграції, багатогранна роль місцевого самоврядування у сфері інтеграції мігрантів не є ні добре зрозумілою, ні достатньо дослідженою. Насправді, вона залишилася на периферії об'ємного і швидко зростаючого регіону інтеграційних досліджень» [132].

«Політика інтеграції формується за активною участю місцевих органів влади. Місцева влада відповідає за широкий спектр послуг та заходів, що відіграють важливу роль у формуванні взаємодії між іммігрантами та суспільством-реципієнтом. Однією з найголовніших проблем є вирішення наслідків імміграції на рівні муніципалітетів, оскільки багато іммігрантів осідають у містах і стикаються з особливими проблемами інтеграції. Інтеграційна політика повинна спеціально вирішувати проблеми, пов'язані з бідними районами, гетто, іммігрантськими кварталами, щоб дозволити органам місцевого самоврядування стимулювати економічну і культурну діяльність та сприяти соціально-політичній єдності» [134].

Контракти або інші угоди між національними, регіональними та місцевими органами влади успішно впроваджуються в ряді держав-членів ЄС для підтримки розвитку міст. Залучення місцевих політичних організацій, негромадських організацій, профспілок у таких угодах є фундаментальним. Ефективна інтеграція також потребує допоміжних заходів для забезпечення соціальної інфраструктури та відродження міст, що базується на інтегрованому підході, щоб уникнути сегрегації. Однак варто наголосити: якщо заходи інтеграції стосуються переважно місцевих органів влади, тісна співпраця між різними рівнями управління є важливою для координації надання, фінансування та оцінки послуг. «Ефективна інтеграція може бути реалізована лише у партнерстві між усіма зацікавленими сторонами, такими як європейські інституції, держави-члени, національні, регіональні та місцеві актори. ЄС може забезпечити основу для моніторингу, порівняльного аналізу та обміну гарною практикою між різними рівнями управління, а також створити стимули, що сприяють апробації місцевих та регіональних моделей» [135].

««Територіальні пакти» між відповідними зацікавленими сторонами на різних рівнях повинні надавати всім учасникам необхідну гнучкість засобів для досягнення певних цілей політики, забезпечуючи при цьому можливість оптимізації інструментів політики та каналів і процедур фінансування. У цьому зв'язку Комітет регіонів може відігравати певну роль. Яскравим прикладом такого співробітництва є проект INTI-Cities, що був побудований для оцінки політики, практики та механізмів місцевої інтеграції» [136; 137]. Проект був успішно апробований у муніципалітетах Гельсінкі, Роттердаму, Мальти, Дюссельдорфу, Генуї та Ліону. Крім того, був розроблений проект DIVE для оцінки того, як муніципалітети використовують принципи різноманіття та рівності, коли вони діють як роботодавці, покупці товарів та послуг, політики та постачальники послуг. «Орієнтир DIVE був застосований на місцях в Амстердамі, Лідсі, Берліні та Римі. Міста, які взяли участь у проекті DIVE, отримали зобов'язання щодо створення Хартії про інтеграцію

міст. Регіон Валенсія має правові рамки, що передбачають активну співпрацю між різними суб'єктами для інтеграції нових осіб. Крім того, між регіональним урядом, профспілками та асоціацією роботодавців було підписано «Пакт про імміграцію» щодо активної участі трудових мігрантів, а «Місцевий пакт для інтеграції» об'єднує органи влади муніципального і регіонального рівнів для посилення співробітництва та має забезпечити узгодженість дій, розроблених у різних сферах, для підтримки інтеграції» [134].

Окрім того, Європейський фонд інтеграції громадян третіх країн виявився цінним у підтримці зусиль держав-членів, щоб дозволити громадянам третіх країн виконувати умови щодо місця проживання та полегшити їх інтеграцію. «Для багаторічної фінансової системи Європейська Комісія пропонує спростити структуру інструментів витрат шляхом зменшення кількості програм до дворівневої структури, включаючи Фонд міграції та притулку. Одною з компонент є заходи, спрямовані на підтримку інтеграції громадян третіх країн. Фінансування також має зовнішній вимір, що охоплює діяльність як в ЄС, так і в третіх країнах (що викликає неузгодженість політичних думок в країнах-донорах імміграції). У центрі уваги сучасного фінансування ЄС на інтеграцію є місцевий, адресний підхід у підтримку послідовних стратегій, спеціально розроблених для сприяння інтеграції на місцевому рівні. Ці стратегії впроваджуються переважно місцевими або регіональними органами влади та недержавними суб'єктами з урахуванням їх конкретної ситуації. Результати вимірюються за наступними критеріями: підвищення рівня зайнятості іммігрантів; рівень освіти; соціальне залучення; активне громадянство (реалізація політичних прав, залученість до політичної діяльності). Отже, держави-реципієнти повинні забезпечити комплексні стратегії інтеграції, розроблені та впроваджені з ефективним залученням всіх місцевих та регіональних зацікавлених сторін до підходу «знизу вгору»» [134].

Основною проблемою «місцевої» інтеграції іммігрантів є відсутність юридичної компетенції у сфері інтеграції у муніципалітетів в більшості європейських країн. «Проте саме місцеві органи самоврядування формують

середовище, сприяючи або навпаки підриваючи перспективи інтеграції. Однак, незважаючи на широкий спектр можливих заходів, існують певні фактори ризику, а саме: яким чином муніципалітети планують інтегрувати іммігрантів (як окрему політичну силу та напрямок або опосередковано, лише шляхом залучення до інших політик), які фактори враховувати при інтеграції іммігрантів, з якими перешкодами можуть зустрітися муніципалітети, а також вплив стосунків між владою, іммігрантами, громадянським суспільством та негромадськими організаціями на інтеграцію. Також об'єктивною є проблема, яким чином визначити ступінь інтеграції на основі запропонованих критеріїв. Тобто, можна зробити висновок, що політика інтеграції іммігрантів має вироблятися кожним муніципалітетом окремо, виходячи з перспективних можливостей розвитку регіону, однак можна виокремити основні або спільні напрямки, за якими вона може відбуватися. Основними сферами інтеграції іммігрантів на рівні місцевої громади мають бути політико-правова, соціально-економічна та культурно-релігійна» [138].

Дії та політика органів місцевого самоврядування в цих трьох сферах можуть бути різними в різних містах однієї країни, і вони також можуть змінюватися з часом. «Показовим є приклад Греції, яка ініціювала створення Рад з інтеграції мігрантів як окремого органу місцевого самоврядування, спеціально спрямованого на досягнення певної мети (боротьба з негативними наслідками міграційної кризи, створення позитивного впливу імміграційних процесів за допомогою інтеграції). Незважаючи на недостатню політичну силу та певні юридичні обмеження, формування таких Рад в муніципалітеті свідчить про наміри влади та громадянського суспільства сприяти інтеграції. Також на базі 4 міст в Греції (Афіни, Салоніки, Іракліон та Патрас) створений форум, на якому асоціації іммігрантів можуть повідомляти про свої проблеми і взаємодіяти з іншими зацікавленими сторонами в місті. Якщо розглядати Ради з інтеграції іммігрантів як центральний елемент політики місцевої інтеграції, то ступінь їх впливу варіюється в різних муніципалітетах. Вибір муніципального органу цілком залежить від виборної муніципальної влади, а

також для здійснення чіткої та активної політики інтеграції мігрантів. Принципово важливим для здатності іммігрантів успішно претендувати та досягати рівного ставлення є надбання основних інструментів, перш за все вивчення мови суспільства-реципієнта, культурних традицій (в тому числі, і політичних), надбання моральних та правових норм. Інтеграція також передбачає, що державні органи активно і рішуче забезпечують рівність і недискримінацію. Водночас національні та місцеві органи влади повинні також враховувати конкретні потреби та умови, з якими стикаються різні групи іммігрантів. Проте, муніципалітети, особливо в районах, де проживає значна кількість іммігрантів, мають значну свободу дій і свободу впливу або сприяння інтеграції. Відсутність політики також слід розуміти як один політичний варіант, визначений бездіяльністю. Політика інтеграції також залежить від критичних аспектів (економічних, політичних, соціальнокультурних), які необхідно враховувати» [136].

У контексті масового припливу біженців до Греції у 2015 та 2016 роках, роль муніципалітетів набула свіжої виразності. «Муніципальні органи ефективно допомагали в наданні послуг прийому новачкам. Водночас вони стали головною мішенню опозиції з боку сегментів населення-реципієнта та окремих політичних партій правого спрямування, які чинять опір створенню центрів прийому та розміщення біженців. Яскравим прикладом трансформацій є проект 2015–2018 рр. для міст Південного Середземномор'я «Середземноморські міграційні профілі і діалог між містами» (С2С), спрямований на поліпшення інтеграції іммігрантів та суспільства-реципієнта на рівні міст в регіоні, в тому числі за допомогою доступу до прав людини. Очільником проекту виступає ICMPD (Міжнародний центр по розробці міграційної політики), а з 2018 року проект вступив у свою другу фазу до 2021 року, в якій міста зможуть реалізувати позитивний потенціал міграційного процесу на місцевому та національному рівнях. Середземноморський регіон стикається з беспрецедентним потоком мігрантів і біженців, а також перетворюються з регіону-транзиту в регіон-реципієнт. Така трансформація

створює нові проблеми для цих країн і для місцевих органів влади в містах південного Середземномор'я. У цьому контексті необхідно адаптувати місцеву політику, навчати муніципальних службовців і координувати свої дії з організаціями громадянського суспільства для вирішення нового завдання: зробити міграційний процес активом для місцевого розвитку. Проект розробляє нову ініціативу «місто-місто», за допомогою чого створюється мережа з 10 міст (п'ять в Європі і п'ять в Південному Середземномор'ї) та допомагає їм у вирішенні своїх пріоритетів в області планування міграції в рамках децентралізованого співробітництва і солідарності, об'єднуючи зусилля місцевих адміністрацій та муніципалітетів» [139].

Однак, як відомо, така тенденція не є новою для Європи, оскільки Португалія запроваджує таку політику з 90-х років ХХ ст. у зв'язку зі специфічним історико-політичним розвитком. «Основні питання інтеграції іммігрантів зорієнтовані на: правових засадах, зайнятості, доступності до житла, португальській мові та навчанні, медицини, створенні організацій громадянського суспільства для посилення інтеграції. Інтеграція мігрантів поширюється на всі сектори міст Португалії, а «Стратегічна хартія» 2014 року, розглядає імміграцію та різноманітність як потенціал «розвитку і соціокультурної згуртованості» міста» [140].

Щодо політичної інтеграції іммігрантів при формуванні локальної міграційної політики, то, на думку дисертанта, необхідно звернути увагу на аспекти залучення представників імміграційних громад до муніципалітетів (органів місцевого самоврядування) та які саме громади були залучені (які обмежені і з якої причини). Не менш важливою складовою є стратегія політики інтеграції, яку розробили органи місцевого самоврядування на основі загальнодержавної, та чинники, що вплинули саме на цей вибір. Наступною складовою має стати можливість функціонування рад з питань інтеграції іммігрантів, їх політичне обґрунтування. Не кожна країна на місцевому рівні здатна забезпечити діяльність таких рад, однак і не кожна країна їх потребує. Європейські країни з посиленим впливом право-радикальних сил вірогідно

виключать такий аспект зі своїх муніципалітетів, але в такому випадку його можна замінити діяльністю платформ вільного доступу, де іммігранти зможуть висловити власну позицію. «Яскравим полярним прикладом роботи муніципалітетів є Швеція та Данія. У Швеції існує політика «старту» для біженців, яка дозволяє новоприбулим біженцям, шукачам притулку та їх родичам вільно вибирати, в якому регіоні Швеції вони хочуть жити, за умови, що вони зможуть знайти своє власне житло в цьому конкретному місці. У Данії біженці, шукачі притулку, та їхні родичі розподілені якомога більш рівномірно між муніципалітетами країн, і вони повинні залишатися в призначеному муніципалітеті протягом трьох років, перш ніж зможуть вільно пересуватися країною. Таким чином, місце проживання іммігранта в Данії вирішує країна, натомість в Швеції рішення залишається за іммігрантом» [141].

Не менш важливим кроком для створення позитивних наслідків міграційних процесів є управління деструктивними імміграційними об'єднаннями – анклавом, гетто, кварталами, які є наслідками невдалої інституціоналізації. Українська дослідниця У. Садова визначила цикл факторів самоорганізації іммігрантів, який включає в себе «походження, причини, становлення, розвиток, метаморфози та руйнування з подальшою трансформацією» [142, с. 116]. Ця схема найкраще відтворює процеси, які відбуваються з імміграційною громадою протягом тривалого проживання в країні-реципієнті. Варто зазначити: якщо проекти щодо створення Рад з питань імміграції при муніципалітетах та управлінні імміграційними процесами стосуються лише легальних іммігрантів з визначеним статусом, то модель управління результатами самоінтеграції дозволяє залучити нелегальних іммігрантів з метою підвищення їх рівня правової та політичної культури, залучення до життя громадянського суспільства країни-реципієнта, зменшення рівня злочинності та терористичної загрози тощо. «Підвищення рівня демократизації (розвиток інститутів громадянського суспільства, які будуть надавати певний захист) та інформатизації (можливість комунікації) створюють позитивні наслідки самоорганізації та виводять її на новий рівень.

Помилки державної міграційної політики, створення гетто та імміграційних таборів в регіонах, низький рівень соціальної зайнятості для іммігрантів, безконтрольність грошових переказів та порушення прав і свобод людини тягне за собою негативні наслідки міграційних процесів в регіоні» [142].

Варто повністю погодитись з позицією А. Солодько, що, незважаючи на те, що іммігранти в рамках самоорганізації отримують певні переваги та права, все ж необхідно «на рівні регіонів створення взаємообов'язків у трикутнику регіональні інститути – інститути громадянського суспільства – органи самоорганізації іммігрантів». Продовжуючи аналіз позитивних і негативних наслідків самоорганізації іммігрантів, дослідник цілком ретельно вважає, що «деструктуризація самоорганізації іммігрантів виникає внаслідок зникнення спільної мети шляхами її досягнення, трансформації державної міграційної політики з можливим завданням нової мети, зміщенням пріоритетів тощо. Дослідники процесів інтеграції в Західній Європі прийшли до одностайної думки, що процес інтеграції буде успішним тільки за умови одночасної участі різноякісних акторів. На сьогодні загальновизнаною є участь таких акторів: державні інститути національного, регіонального та локального рівнів; приватний капітал; неурядовий сектор; об'єднання, які представляють інтереси мігрантів» [118].

Оскільки політика інтеграції є двосторонньою, «країни походження також можуть відігравати роль у підтримці процесу інтеграції трьома способами: політика інтеграції на моменті еміграції; підтримка іммігрантів в країнах-реципієнтах (посольства, консульства та дипломатичні представництва, які працюють в одному напрямку з політикою інтеграції країни-реципієнта); організація політики повернення іммігрантів на Батьківщину. Серед механізмів сприяння інтеграції на рівні країн-донорів можна виокремити декілька напрямків. Один із них – інформаційний, який включає в себе інститути з питань громадянства (оформлення документів, інформаційна допомога та безпека), центри підвищення кваліфікації тощо. З цим механізмом не погоджуються переважна кількість дослідників, однак

варто визнати, що міграційні процеси є класичними та незмінними за своїм походженням, тому викоринити їх неможливо, особливо в умовах глобалізації та інформаційної відкритості країн. Тому така допомога суттєво зменшить рівень нелегальної міграції, але за умови існування двостороннього договору з країною-реципієнтом з метою стабілізації демографічної ситуації та упередження політичного, економічного та соціального дисбалансу. В рамках таких угод є можливість забезпечення повернення мігрантів в країну-донор та введення механізму циркулярної міграції» [143].

«Популяризація моделі циркулярної міграції як перспективного напрямку політичного впливу на міграційні процеси почалася з 2005 року на Глобальному форумі з міграції та розвитку, де обговорювалися питання з метою глибшого опрацювання проблематики» [144]. «Модель циркулярної міграції потребує особливих міграційних каналів, які дозволяють відносно вільно пересуватися між країною-донором та країною-реципієнтом. В класичних моделях міграції це досягається за умови укладання двосторонніх міжнародних договорів, практика подвійного громадянства, заохочення до повернення на одне й те саме місце роботи тощо. Однак така модель виключає країни-транзиту та змішані країни (одночасно є країнами-донорами міграції та країнами реципієнтами). Також існують певні проблеми з практикою подвійного громадянства, оскільки зазвичай такої практики взагалі немає або вона існує у вигляді біпатризму (кожна країна визнає особу лише своїм громадянином») [138].

Модель циркулярної міграції передбачає чергування здійснення транскордонного транзиту за будь-якої причини та повернень до країни-донора на певний проміжок часу з можливістю здійснення такого транзиту повторно завдяки роботі відповідних політичних інститутів в умовах глобалізації. О. Малиновська визначає циркулярну міграцію як «неодноразово повторювані міжнародні переміщення, за яких виїзди за кордон змінюються поверненнями на батьківщину» [133, с. 186]. Завдання країни-донора та країниреципієнта забезпечити роботу політичних інститутів завдяки

формуванню законодавчої бази, міграційних профілів та міграційної політики в цілому, створенню кадрової системи та матеріально-технічного забезпечення, а також інтеграційної складової процесу.

«В широкому політичному дискурсі існує консенсус щодо моделі циркулярної міграції як інструменту задоволення інтересів кожної з трьох сторін міграційного процесу: країн-донорів, країн-реципієнтів та безпосередньо іммігрантів («win-win-win solution»). Позитивним явищем такої моделі є формування урядами країн-реципієнтів такої міграційної політики, яка забезпечить необхідну кількість трудових мігрантів без надання політичних прав та без включення їх до частини громадянського суспільства. Це дозволяє зменшити рівень напруженості в осередку громадянського суспільства країни-реципієнта, а також дає можливість сформувати позитивні риси міграційного процесу. Щодо країн-донорів, то емігранти продовжують підтримувати з нею тісний економічний та політико-культурний зв'язок, що також позитивно оцінюється з боку експертів. Щодо негативних наслідків, з точки зору політики, то циркулярна міграція не здатна вирішити проблеми з міграційними конфліктами в суспільстві, оскільки міграційний конфлікт є специфічною та окремою формою конфлікту, що є досить швидким у своєму формуванні» [133].

«До політичної причини міграційного конфлікту призводить низький рівень політичної культури іммігранта. Тому політика інтеграції в контексті міграційної необхідна навіть при застосуванні моделі циркулярної міграції. Важкість проведення інтеграційних заходів полягає в тому, що іммігрант підтримує стійкий зв'язок з власною країною-донором» [134]. «Для забезпечення функціонування моделі циркулярної міграції має виникнути або бінарна політична інтеграція на рівні обох країн, або країна-реципієнт має сформувати стійку систему санкцій щодо порушень, що включатиме в себе діяльність політичних інститутів, громадських об'єднань, профспілок та нормативно-правову базу. Але в контексті управління міграційними процесами та побудови міграційної політики циркулярна міграція є

перспективною моделлю для подолання кризи в цій сфері, поєднуючи зусилля політичних інститутів та громадянського суспільства. Окремим механізмом управління міграційним процесом та використання його позитивного потенціалу може стати залучення діаспори та сприяння транснаціональному підприємництву через більш динамічну стратегію підприємців, що працюють як в країнах-членах ЄС, так і в країнах-партнерах. В свою чергу цей механізм призводить до сталого інвестування та розвитку країн-донорів. Однак запровадження такого механізму можливо лише завдяки ефективній роботі політичних інститутів та представництв на місцях» [133].

Європейські країни також мають певні проблеми з політикою інтеграції як напрямком міграційної політики, але проблема полягає у виділенні ідеальної моделі інтеграції, що зменшить рівень конфліктних ситуацій в суспільстві. Вертикаль практичної реалізації інтеграційної політики є більш розвиненою через присутність політичних інститутів, громадських / НГО організацій на всіх етапах впровадження. Система державного управління є менш розгалуженою, що сприяє більшій довірі серед мігрантів, спрощує доступ до інформації та має більш локальну дію.

Позитивним вирішенням ситуації є створення моделі комплексного управління імміграційними процесами в рамках політики децентралізації, тобто надання більших повноважень регіональним та місцевим політичним інститутам з питань міграції. На думку А. Солодька, це вирішить проблему диференціації питань на кожному з рівнів. «Наприклад, актуальність питання на регіональному рівні та абсолютна байдужість на місцевому. До того ж є різні моделі ефективної взаємодії між рівнями: питання може ефективно вирішитись на місцевому (локальному) рівні, не потребуючи централізованого вирішення. Окрім того, ідеології політичних партій та лобіювання інтересів є частиною формування цієї моделі політики інтеграції. Недоліком цієї моделі може стати важкість координування акторами, але серед переваг – висока підтримка її з боку мігрантів» [118, с. 21].

Отже, політика інтеграції є невід'ємною частиною міграційної політики держави та має реалізовуватися на рівнях всіх політичних інститутів. Створити ідеальну модель політики інтеграції не є можливим, оскільки вона буде носити адресний і конкретний характер в кожній окремій країні. Іммігранти не є консолідованою цілісністю, тому до інтеграції необхідно залучати як іммігрантів з визначеним статусом, так і нелегальних мігрантів (опосередковано, що дасть змогу виявити їх та надати визначення). Окремим є питання самоорганізації іммігрантів, оскільки цей процес є характерним для будь-якого типу міграцій априорі, але може носити як деструктивний, так і конструктивний характер. Завдання політики інтеграції залучити такий вид організації до роботи громадянського суспільства шляхом включення їх до соціально-політичної інфраструктури. Специфікою політики інтеграції буде те, що вона активно здійснюється на місцевому рівні, тому і політичні інститути на місцях є основними структурами імплементації такої політики. В умовах децентралізації запровадження політики інтеграції на місцях дозволяє отримати високий індекс інтеграції, натомість в країнах, де пріоритет надається загальнодержавним політичним інститутам, цей індекс менший, а також є меншими позитивні наслідки імміграції.

Дослідження базується на моделі глобальної міжнародної міграції, яка базується на синергетичному підході. На відміну від більш поширеного підходу, у цій моделі відмовляються від концепцій країн-донорів та країн-реципієнтів. Кожна країна в моделі, до і під час кожної ітерації, розглядається і як потенційний постачальник, і як потенційний отримувач міжнародних мігрантів. Висхідною гіпотезою при побудові цієї моделі міграційних потоків є припущення, що можна визначити ступінь взаємного залучення міграційних потоків між парами країн у певний момент, що визначить напрямок та інтенсивність міграційних потоків для наступного прогнозованого періоду.

За допомогою створеної моделі матриці парних індексів взаємної привабливості країн ЄС для мігрантів розроблялись на кожен п'ятий рік з 2020 по 2050 рік. На основі цих матриць та відповідно до середнього сценарію ООН

щодо демографічного розвитку був побудований сценарій прогнозування тенденцій та обсягів легальної міграції на кожні п'ять років до 2050 р., враховуючи всі країни ЄС (та сусідні) та країни, що оцінюються як джерело міграції. Були визначені прогнозовані значення із загальної кількості міжнародних мігрантів у кожній із країн ЄС до 2050 року.

Загальна кількість іммігрантів у досліджуваних європейських країнах збільшиться з 64 мільйонів у 2015 році до 80 мільйонів людей у 2050 році. У середньому частка міжнародних мігрантів у цих країнах становить:

- у 2015 році - 9% мігрантів (із загальної кількості населення);
- у 2050 році - 12% мігрантів.

У 2015 році найбільша кількість мігрантів була в Німеччині, Франції, Великобританії, Іспанії та Італії; від 11 до 5 мільйонів за спаданням; і 10 мільйонів у Російській Федерації. У 2050 р., За прогнозами, найбільшу кількість мігрантів буде виявлено майже в одних і тих же країнах - Німеччині (13 млн.), Франції (10,7 млн.), Великобританії (8,1 млн.) та Іспанії (5,8 млн.). Однак Швейцарія займе 4-е місце серед країн, які прийняли найбільшу кількість мігрантів.

Аналіз кількості міжнародних мігрантів відносно загальної чисельності населення країн є більш інформативним. У 2015 році відсоток мігрантів серед населення європейських країн коливається від 25% (Швейцарія) до 0,6% (Румунія). Прогнозується, що у 2050 р. зміна у відсотковій частці мігрантів відносно загальної чисельності населення країни коливатиметься від 50% (Швейцарія) до 0,8% (Сербія).

Давайте розглянемо детальний розподіл країн за відсотком мігрантів у їхньому населенні: у 2015 році п'ятіркою країн за найбільшою часткою міжнародних мігрантів були Швейцарія (25,5% мігрантів від загальної кількості населення), Швеція (14,4%), Австрія (14,2%), Німеччина (14,1%) та Норвегія (12,2%). У 2030 р. склад п'ятірки країн із найбільшим відсотком міжнародних мігрантів зміниться на Швейцарію (34%), Бельгію (19%), Німеччину (15%), Австрію (15%) та Нідерланди (15%).

Бельгія та Нідерланди швидко рухаються до вершини списку. У 2040 році прогнозується ще більший відсоток мігрантів у Бельгії та Нідерландах. П'ятіркою лідерів стануть Швейцарія (42%), Бельгія (23%), Нідерланди (19%), Німеччина (16%) та Австрія (15%).

У 2050 р. п'ятірка країн із найбільшою кількістю мігрантів повторює конфігурацію 2040 р. Це будуть: Швейцарія (50%), Бельгія (27%), Нідерланди (24%), Німеччина (18%) та Австрія (15%). Але, зауважимо, згідно з прогнозом, навіть у 2050 р. не так багато країн, у яких відсоток міжнародних мігрантів перевищує звичні на сьогодні цифри (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Співвідношення (у %) кількості мігрантів до загальної чисельності населення
(за прогнозами ООН)

Країна	Рік							
	2015	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Австрія	14.19	15.15	15.32	15.23	15.16	15.15	15.17	15.23
Білорусь	10.84	10.99	11.20	11.47	11.78	12.09	12.39	12.67
Бельгія	11.59	13.88	16.34	18.55	20.67	22.76	24.82	26.88
Болгарія	1.27	1.41	1.47	1.54	1.62	1.71	1.80	1.89
Чехія	3.66	4.24	4.67	5.08	5.53	5.97	6.41	6.85
Данія	8.58	8.76	8.76	8.65	8.52	8.41	8.33	8.24
Фінляндія	4.47	5.1	5.65	6.22	6.83	7.46	8.12	8.79
Франція	11.43	12.05	12.67	13.31	13.70	14.12	14.60	15.11
Німеччина	14.03	14.45	14.82	15.26	15.77	16.33	16.96	17.65
Греція	6.06	6.13	6.23	6.34	6.45	6.56	6.69	6.84

Продовження таблиці 3.1

Угорщина	4.4	5.19	6.35	7.57	8.84	10.15	11.49	12.86
Італія	8.33	8.34	8.37	8.43	8.49	8.57	8.68	8.81
Нідерланди	9.72	10.96	13.08	15.22	17.33	19.45	21.59	23.73
Норвегія	12.2	12.95	12.69	12.23	11.83	11.50	11.20	10.92
Польща	1.41	1.41	1.43	1.46	1.50	1.54	1.59	1.64
Португалія	6.74	7.36	8.03	8.57	9.15	9.83	10.62	11.56
Румунія	0.62	0.73	0.82	0.88	0.91	0.94	0.98	1.02
Росія	7.06	7.43	7.85	8.32	8.83	9.34	9.81	10.27
Сербія	0.65	0.66	0.67	0.69	0.71	0.73	0.76	0.78
Словаччина	3.17	3.57	3.93	4.10	4.19	4.28	4.39	4.50
Іспанія	12.18	12.17	12.23	12.34	12.44	12.56	12.72	12.95
Швеція	14.37	14.49	14.27	14.00	13.74	13.47	13.18	12.89
Швейцарія	25.54	27.87	30.78	34.17	38.00	42.09	46.12	49.98
Україна	9.32	9.57	9.86	10.22	10.63	11.05	11.47	11.90
Великобританія	10.9	11.19	11.16	11.06	10.97	10.89	10.81	10.76

Джерело: складено автором на основі [148]

Окрім п'яти лідерів, ще десять країн (включаючи Україну, Білорусь та Росію) до 2050 року матимуть у своєму населенні понад 10% міжнародних мігрантів; ці країни - Франція, Іспанія, Швеція, Угорщина, Білорусь, Україна, Португалія, Норвегія та Сполучене Королівство Великобританії та Північної Ірландії.

Цікаво відзначити, що протягом періоду з 2015 по 2050 рр. Україна та Білорусь залишаються в середині списку, серед населення яких 9–12% міжнародних мігрантів. У той же час на початку розглянутого періоду всі країни-члени ЄС знаходяться внизу списку, в яких частка мігрантів становить 0,6–4%. Згідно з нашим прогнозом, лише Угорщина буде активно поповнювати своє населення іноземними мігрантами, а до 2050 року вона випередить кілька західноєвропейських країн за співвідношення мігрантів серед населення, включаючи Португалію, Великобританію та Італію.

Таблиця 3.2

Прогноз кількості міжнародних мігрантів (відсортовано за загальною кількістю нових мігрантів до 2050 року) (у мільйонах)

Країна	Рік								Загальна кількість нових мігрантів у країні
	2015	2020	2025	2030	2035	2040	2045	2050	
Франція	7.36	7.92	8.48	9.05	9.46	9.88	10.31	10.75	3.39
Росія	10.13	10.62	11.09	11.54	11.98	12.41	12.81	13.20	3.07
Швейцарія	2.12	2.41	2.76	3.15	3.59	4.07	4.54	5.01	2.89
Нідерланди	1.64	1.88	2.28	2.68	3.07	3.45	3.82	4.18	2.53
Бельгія	1.31	1.61	1.93	2.23	2.52	2.80	3.09	3.37	2.06
Німеччина	11.32	11.62	11.85	12.10	12.36	12.63	12.89	13.15	1.83
ВБ	7.05	7.46	7.65	7.76	7.84	7.93	8.02	8.11	1.06
Угорщина	0.43	0.50	0.60	0.70	0.80	0.89	0.98	1.07	0.64

Продовження таблиці 3.2

Португалія	0.70	0.75	0.80	0.84	0.89	0.94	1.00	1.07	0.37
Чехія	0.39	0.45	0.49	0.53	0.57	0.61	0.65	0.68	0.30
Фінляндія	0.25	0.28	0.32	0.36	0.39	0.43	0.47	0.51	0.26
Іспанія	5.62	5.62	5.64	5.67	5.70	5.73	5.77	5.80	0.19
Австрія	1.21	1.31	1.34	1.35	1.35	1.35	1.35	1.35	0.14
Швеція	1.41	1.47	1.49	1.51	1.52	1.52	1.53	1.53	0.13

Джерело: складено автором на основі [148]

Слід також зазначити, що, згідно з нашим прогнозом, будь-яке суттєве збільшення фактичної кількості міжнародних мігрантів до 2050 року відбуватиметься лише в наступних країнах (таблиця 3.2): Франція, Російська Федерація, Швейцарія, Нідерланди та Бельгія - більше 2 мільйонів людей; Німеччина, Сполучене Королівство Великобританії та Північної Ірландії та Угорщина - понад півмільйона людей. Нарешті, у ще шести країнах прогнозоване збільшення кількості міжнародних мігрантів до 2050 року становитиме більше ста тисяч осіб: Португалії, Чехії, Фінляндії, Іспанії, Австрії та Швеції. В інших країнах збільшення відсотка міжнародних мігрантів буде спричинене не стільки збільшенням їх абсолютної кількості, скільки зменшенням прогнозованого місцевого населення.

Коротко розглянемо держави, які є головними джерелами міжнародних мігрантів для країн ЄС.

– Швейцарія: у 2020 році основними джерелами міжнародних мігрантів у Швейцарії будуть Німеччина, Італія, Португалія, Франція, Сербія, Туреччина, Австрія, Іспанія та Бразилія. Громадяни цих країн становитимуть понад 80% усіх міжнародних мігрантів у Швейцарії. У 2050 році 80% із передбачених 5 мільйонів іноземних мігрантів у Швейцарії становитимуть

громадяни лише шести країн. Це Німеччина, Італія, Португалія, Австрія, Франція та Сербія.

– Бельгія: у 2020 році майже 90% міжнародних мігрантів у Бельгії будуть з Франції, Нідерландів, Італії, Румунії, Марокко, Польщі та Іспанії. У 2050 р. понад 80% із передбачених 3,3 млн. іноземних мігрантів у Бельгію прибудуть з Румунії, Нідерландів, Болгарії, Гвінеї, Франції, Італії та Марокко. Варто зазначити, що, наприклад, Польща не буде серед основних джерел міграції у Бельгію.

– Нідерланди: ця країна характеризується надзвичайною нечіткістю джерел міжнародних мігрантів. Так, у 2020 році 80% міжнародних мігрантів в Нідерландах будуть прибувати з 11 країн: Польщі, Туреччини, Марокко, Індонезії, Німеччини, Російської Федерації, Китаю, Бельгії, Сполученого Королівства Великобританії та Північної Ірландії, Іраку та Афганістану. У 2050 р. понад 80% із передбачуваних 4,1 млн. іноземних мігрантів в Нідерландах прибудуть з Польщі, Греції, Угорщини, Туреччини, Марокко, Індонезії, Німеччини та Російської Федерації.

– Франція: ця країна (як і Нідерланди) характеризується великою кількістю джерел міжнародних мігрантів. У 2020 році до джерел 80% міжнародних мігрантів (із 7,3 мільйона) у Франції належать одинадцять країн: Алжир, Марокко, Португалія, Туніс, Італія, Іспанія, Туреччина, Німеччина, Сполучене Королівство Великобританії та Північної Ірландії, Бельгія та Мадагаскар. У 2050 р. понад 80% із передбачених 10,7 млн. іноземних мігрантів у Франції прибудуть з тих самих одинадцяти країн, але дещо в іншому порядку (за зменшенням): Алжир, Марокко, Португалія, Італія, Бельгія, Туніс, Іспанія, Туреччина, Швейцарія, Німеччина та Мадагаскар.

ВИСНОВКИ

Новий історичний етап глобалізації викликав онтологічні зміни МЕМ. У загальному вигляді міжнародна міграція населення розглядається як процес руху (переміщення) населення між країнами різних типів незалежно від характеру і цілей. Відповідно до мігрантів (від лат. *migrantis* – той, що переселяється) відносять усіх осіб, що мігрують. Критичний аналіз існуючих визначень понять «міжнародна трудова міграція» і «міжнародна міграція робочої сили», а також низки закономірностей розвитку глобальних міграційних процесів дозволив встановити необхідність визначення дефініції «міжнародна економічна міграція», яка має більш широкий контекст.

Для уточнення сутності МЕМ слід брати до уваги такі її головні характеристики, як: адаптивний характер; мобільність (гнучкість); екзистенціальний аспект; просторовий аспект. Характерні риси МЕМ як економічного явища тісно пов'язані з його характеристиками як процесу, зумовленого глобалізацією. Основними серед них є: стихійність, хаотичність і стохастичність. Вони пояснюються формуванням глобального простору, побудованого на ліберальних принципах, у межах якого здійснюються трансакції та мобільність робочої сили.

Основними характеристиками глобальної міграційної системи є: ієрархічність – складається із систем нижчого порядку; тісний зв'язок із зовнішнім середовищем – система залежить від тенденцій розвитку загального середовища глобального простору й сама утворює зовнішнє середовище для багатьох процесів і явищ; безперервність еволюції – система, генеруючи зміни, одночасно адаптується до змін зовнішнього середовища, еволюціонує, змінюючи склад своїх елементів, трансформуючи якісні параметри відповідно до вимог навколишнього світу; складність – містить безліч компонентів, що взаємопов'язані та взаємодіють між собою і змінюються не тільки спільно, а й автономно; інтегрованість – складний компонентний характер системи,

заснований на інтеграції, яка зумовлює наявність коопераційних та синергетичних ефектів при взаємодії її компонентів; безповоротність розвитку – зважаючи на об'єктивність глобалізації і безперервність процесу трансформації системи, її повернення в колишній стан є практично неможливим; флюктуативність – можливість системи за певних умов швидко переходити в інший стан, конфігурація якого невідома, що створює деяку невизначеність.

Д. Массей виділяє чотири історичних періоди в розвитку міжнародної міграції:

- період меркантилізму;
- індустріальний період;
- період обмеженої міграції;
- період постіндустріальної міграції.

Ефекти впливу міжнародної міграції в економіці країни-реципієнта:

1) позитивні:

- збільшення робочої сили в економіці, зростання обсягів виробництва, внутрішнього ринку (за рахунок збільшення доходів);
- додаткове надходження інтелектуального капіталу та знань в економіку;
- згладжування структурних диспропорцій на ринку праці;
- амортизація циклічного процесу безробіття;
- покращення вікової структури робочої сили у короткотерміновій і довготерміновій (щодо міграції сімей) перспективах;
- зростання конкурентоспроможності продукції за рахунок нижчої вартості праці мігрантів порівняно з місцевими працівниками;
- економія на пенсіях та інших соціальних виплатах (у разі тимчасової міграції).

2) негативні:

- збільшення бюджетного навантаження за рахунок додаткових соціальних витрат (переважно у разі постійної міграції, міграції сімей і наявності «сильної пастки безробіття»);

- збільшення бюджетного навантаження за рахунок «сильної» та «локальної» пасток безробіття;
- зростання тіньового сектору економіки;
- додаткові витрати на нейтралізацію посилення соціального напруження та криміналізації (переважно у разі нелегальної міграції).

Ефекти впливу міжнародної міграції на економіку країни-донора:

1) позитивні:

- Зменшення напруги на місцевому ринку праці;
- інвестиції потенційних мігрантів у освіту; – зниження рівня безробіття (і/або збільшення заробітної плати); – зниження бюджетного навантаження за рахунок виплат з безробіття та інших бюджетних витрат (освіта, охорона здоров'я);
- зростання доходів населення за рахунок трансфертів мігрантів;
- попит на внутрішньому ринку товарів і послуг за рахунок трансфертів;
- інвестиції родин мігрантів за рахунок трансфертів;
- можливість повернення кваліфікованих робітників, які здобули досвід та освіту за кордоном («безплатно»);
- зниження рівня бідності.

2) негативні:

- «Відтік мізків», кваліфікованих кадрів, як наслідок
- технологічне відставання;
- зменшення ВВП;
- можливе зростання інфляції за великої переваги зовнішніх трансфертів;
- скорочення робочої сили у довготерміновій перспективі.

За даними Євростату, за останні 5 років кількість іммігрантів у країни ЄС збільшилась на 71,4%, а кількість емігрантів – на 86,73%. Найбільшу міграційну кризу країни ЄС відчули у 2015-2016 рр., а вже у 2017 р. спостерігається значне скорочення міграційних потоків до них. У 2017 р. в ЄС прибуло 205 тисяч нелегальних мігрантів, що на 28% менше, аніж у 2014 р.,

який передував міграційній кризі. Порівняно із 2016 р. скорочення становить 63%.

Найбільша кількість іммігрантів за всі роки досліджуваного періоду спостерігається у 2015 р. (4,7 млн осіб), емігрантів – у 2017 р. (3,1 млн осіб).

Наростання міграційних потоків із неблагополучних країн третього світу у високорозвинені держави зумовлюється не лише політичною нестабільністю у світі і воєнними конфліктами, але й економічними чинниками та бажанням осіб, що шукають притулку, покращити власні умови життя та наблизитися до європейських стандартів.

За останні 5 років лідером із надходження мігрантів виступає Німеччина (у 2019 р. – 917 тис. осіб, або 20,86% від загальної кількості іммігрантів у країни ЄС).

Всі чинники «тяжіння» до Європи можна умовно розбити на чотири групи:

- історично сформовані причини, обумовлені, в першу чергу, імміграцією в Європу населення колишніх колоній;
- економічні чинники, які включають виплати та допомоги, які можуть отримати іммігранти в країнах прийому, а також компенсацій на інші потреби, забезпечуючи більш високий рівень життя, ніж в країнах результату;
- соціокультурні чинники, які полягають у возз'єднанні сімей, формуванні стійкого образу «кращого життя» в країнах Європи через соціальні мережі мігрантів і т. п. ;
- гуманітарні чинники (політика гостинності, толерантності, забезпечення прав і свобод біженців).

Соціально-економічні наслідки міграційної кризи в Європі:

- найбільш очевидним наслідком міграційного кризи стало різке зниження соціального статусу і рівня населення;
- зросла терористична загроза. В Європі поширенням країни переконання, що разом з мігрантами проникають терористи і вербувальники;

- дестабілізація громадської безпеки;
- відбуваються протести проти імміграції.

Базовим документом, який офіційно закріпив положення щодо питань міграції в ЄС, є Маастрихтський договір (1992 р.).

Для вирішення проблеми біженців в довгостроковій перспективі можна запропонувати три можливих варіанти:

- 1) добровільна репатріація (повернення кого-небудь або повернення чого-небудь з іншої країни на батьківщину);
- 2) розселення;
- 3) місцева інтеграція.

«Інтеграція – це варіативна складова соціалізації іммігрантів, з можливостями варіації від мультикультуралізму до асиміляції, а також політики повного / часткового виключення. Одним з найбільш важливих факторів, які перешкоджають процесу інтеграції, А. Солодько вважає ставлення суспільства-реципієнта до іммігрантів.

Кожна країна в рамках міграційної політики має відмінності у впровадженні політики інтеграції, що регулюється національно-історичним розвитком цієї країни.

Міграційні процеси та політика інтеграції значною мірою регулюють на рівні держави, використовуючи централізоване управління процесами. Не менш важливим кроком для створення позитивних наслідків міграційних процесів є управління деструктивними імміграційними об'єднаннями – анклавом, гетто, кварталами, які є наслідками невдалої інституціоналізації.

Політика інтеграції є невід'ємною частиною міграційної політики держави та має реалізовуватися на рівнях всіх політичних інститутів. Створити ідеальну модель політики інтеграції не є можливим, оскільки вона буде носити адресний і конкретний характер в кожній окремій країні. Іммігранти не є консолідованою цілісністю, тому до інтеграції необхідно залучати як іммігрантів з визначеним статусом, так і нелегальних мігрантів (опосередковано, що дасть змогу виявити їх та надати визначення).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ивахнюк И. В. Международная трудовая миграция : учеб. пособие / И. В. Ивахнюк. – М. : Экономический факультет МГУ, ТЕИС, 2005. – 286 с.
2. Миграция украинцев в Сибирь и Дальний Восток в системе российско-украинских миграционных связей / [Руденко Л. Г., Мисевич К. Н., Фащевский Н. И. и др.] ; отв. ред. Л. Г. Руденко. – Иркутск – Киев, 2007. – 110 с.
3. Колосницына М. Г. Международная трудовая миграция: теоретические основы и политика регулирования / М. Г. Колосницына, И. К. Суворова // Экономический журнал ВШЭ. – 2005. – № 4. – С. 543–565.
4. Цапенко И. Социально-политические последствия международной миграции населения / И. Цапенко // Мировая экономика и международные отношения. – 1999. – № 3. – С. 52–63.
5. Oberg M. Early conflict prevention in ethnic crises, 1990–1998 / M. Oberg, F. Moller, P. Wallensteen // Conflict management and peace science. – 2009. – Vol. 26. – № 1. – P. 67–91.
6. Иванов Н. Глобализация и общество: проблемы управления / Н. Иванов // Мировая экономика и международные отношения. – 2008. – № 4. – С. 3–15.
7. Загашвили В. На пороге нового этапа экономической глобализации / В. Загашвили // Мировая экономика и международные отношения. – 2009. – № 3. – С. 15–23.
8. Кириченко Э. От «утечки умов» к глобальному «круговороту умов» / Э. Кириченко // Мировая экономика и международные отношения. – 2008. – № 10. – С. 3–11.
9. Преображенская Н. М. Философские аспекты миграционных процессов / Н. М. Преображенская // Вестник Московского университета. Серия 7 «Философия». – 2004. – № 5. – С. 76–90.

10. Богомолов О.Т. Мировая экономика в век глобализации : учебник / О. Т. Богомолов. – М. : Экономика, 2007. – 359 с.
11. Иноземцев В. Л. Иммиграция в современном мире: новая проблема нового столетия [Электронный ресурс] / В. Л. Иноземцев // Социологические исследования.– 2003.– №4.– С. 64-72. – Режим доступа: <http://demoscope.ru/weekly/2003/0121/analit01.php>.
12. Иноземцев В. Л. Иммиграция: новая проблема нового столетия. Методологические аспекты [Текст] / В. Л. Иноземцев // Социологические исследования. – 2003. – №6. – С. 29-38.
13. Massey D. S. Patterns and Processes of International Migration in the 21st Century / D. S. Massey.– USA : University of Pennsylvania, 2003.– 42 p.
14. Solimano A. Globalization, history and international migration: a view from Latin America / A. Solimano.– Word Commission on the Social Dimension of Globalization, Policy Integration Department, 2004.– Paper № 37. – 33 p.
15. Guardia N. D. Labour Migration Patterns in Europe: Recent Trends, Future Challenges / N. D. Guardia K. Pichelmann // European Commission. DirectorateGeneral for Economic and Financial Affairs.– 2006.– №256. – 52 p.
16. Цевух Ю. А. Международная миграция рабочей силы в контексте глобализации мирохозяйственных связей / Ю. А. Цевух // Simpozionul stiintific altinerilor cercetatori, Ed. a 9-a, - Ch. : ASEM, 2011. – С. 67-69.
17. Щербакова Е. В 2005 году число мигрантов в мире приближалось к 191 миллиону человек [Электронный ресурс] / Щербакова Е. // Демоскоп Weekly. Электронная версия бюллетеня Население и общество.– 2006.– № 243-244. – Режим доступа: <http://demoscope.ru/weekly/2006/0243/barom01.php>.
18. Хижный Э. К. Роль иммиграции в формировании трудовых ресурсов стран Западной Европы в конце XX – начале XXI века // Актуальные проблемы Европы. Западная Европа перед вызовом иммиграции. Сб. науч.трудов / РАН ИНИОН ; Центр науч.-информ. исследований глобальных и региональных проблем. Отд. Западной Европы и Америки ; редкол. : Т. С. Кондратьева, И. С. Новоженова (ред.-сост.) и др. – М., 2005, Вып. 1. – 220 с.

19. Курунова Ю. О. Сучасна міграція як форма і чинник розвитку міжнародних економічних відносин в мовах глобальних трансформацій / Ю. О. Курунова, С. О. Якубовський // Економіка і управління в умовах глобальних трансформацій: колективна монографія / [О. В. Горняк та ін.]; за заг. ред. О. В. Горняк. – Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2013. – С. 335- 348.

20. Молодикова И. Н. Основные этапы и методы регулирования трудовой миграции в западноевропейских странах [Электронный ресурс] / Молодикова И.Н. // Демоскоп Weekly. Электронная версия бюллетеня Население и общество. – 2003.– № 121-122. – Режим доступа: <http://demoscope.ru/weekly/2003/0121/analit02.php#16>.

21. Molodikova I. Patterns of migration in Europe in the 21st Century / I. Molodikova // Networking for sustainable spatial development of the European continent. European spatial planning and landscape. – 2005.– № 79. – P.61 – 72.

22. Thaut L. EU Integration & Emigration Consequences: The Case of Lithuania / L. Thaut // International Migration.– 2009.– Vol. 47(1). – P.191– 233.

23. Effect of new EU regulations on labour immigration. European industrial relations observatory on-line / S. Vogel.– Cologne Institute for Economic Research (IW Köln), 2013. – 3 p.– [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.eurofound.europa.eu/eiro/2013/02/articles/de1302029i.htm>.

24. Kahanec M. Migration in an enlarged EU: A challenging solution? / M. Kahanec, K. F. Zimmermann // European Commission. Directorate-General for Economic and Financial Affairs. Economic paper 363.– 2009. – 56 p.

25. Traser J. Report on the free movement of workers in EU-25. Who's afraid of EU enlargement? / J. Traser, T. Venables.– Belgium : European Citizen Action Service, 2005.– 50 p.

26. Ratnesar R. Knocking on Europe's Door. Despite efforts to keep them out, an influx of immigrants is recasting the Continent's identity. European economies need more of them [Electronic resource] / Ratnesar R. // Time Europe. – 2000.– Vol. 155, №25.– Mode of access: <http://www.time.com/time/europe/magazine /2000/0703/immigration.html>.

27. Пилинський Я. Перспективи соціального розвитку регіонів. Випуск 7 : [зб. ст.] / [за ред. Я. Пилинського]. – К.: Стилос, 2008. – 167 с.

28. Державна служба статистики України: [міграційний рух населення] // Офіц. веб-сайт, 1998-2015.– [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

29. Lorant K. The demographic challenge in Europe [Electronic resource] / K. Lorant.– Brussels, 2005.– P. 32. – Mode of access: <http://www.europarl.europa.eu/inddem/docs/papers/The%20demographic%20challenge%20in%20Europe.pdf>.

30. Beets G. The Global Economic Crisis and International Migration: An Uncertain Outlook / G. Beets, F. Willekens // European Commission. DirectorateGeneral “Employment, Social Affairs and Equal Opportunities”. Unit E1 – Social and Demographic Analysis, 2009. – 14 p.

31. ООН опублікувала доклад о том, что происходило с международной эмиграцией в условиях кризиса [Электронный ресурс] / Демоскоп Weekly. – 2010.– № 433-434. – Режим доступа: <http://demoscope.ru/weekly/2010/0433/gazeta08.php>.

32. Tsevukh Y. International labor migration in a period of global economic crisis / Y. Tsevukh // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – Випуск 106. Ч. I (у двох частинах). – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка Інститут міжнародних відносин, 2012. – С.171-178.

33. European Comission. Eurostat / [Electronic resource]. – Mode of access: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.

34. Hatton T. J. What Fundamentals Drive World Migration? / T. J. Hatton, J. G. Williamson.– World Institute for Development Economics Research ; United Nations University : Discussion Paper, 2003.– 23 p.

35. Курунова Ю. О. Сучасні тенденції міжнародної міграції в США / Ю. О. Курунова, А. П. Дамаксина // Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство. Ч. 2 : матеріали II міжнародної

науково-практичної конференції. – Львів: Центр американських студій ФМВ ЛНУ ім. І. Франка, 2015. – С. 317 – 319.

36. Петрова Т. Стан та проблеми регулювання зовнішніх трудових міграцій в Україні / Т. Петрова // Україна: аспекти праці. – 2009.– №3.– С. 37-44.

37. Петрова Я. В. Міжнародна міграція населення як складова глобалізації та інтеграції сучасного суспільства / Я. В. Петрова // Вісник ОНУ.– 2008.– Т. 13, №5. – С. 851-857.

38. Пэнг Уэн Дзе. Экономическая глобализация и процессы трудовой миграции [Электронный ресурс] / Пэнг Уэн Дзе // Журнал международного права и международных отношений.– 2010.– №2.– С. 94-99. – Режим доступа: <http://evolutio.info/content/view/1697/232/>.

39. Farrell D. Sizing the emerging global labor market [Electronic resource]/ D. Farrell, M. Laboissière, J. Rosenfeld // McKinsey Quarterly Eurostat.– 2005.– Vol.2.– P.93-103. – Mode of access: https://www.mckinseyquarterly.com/Sizing_the_emerging_global_labor_market_1635#foot6.

40. International Organization for Migration. About migration / [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.iom.int>.

41. Глущенко Г. И. Влияние международной трудовой миграции на развитие мирового и национального хозяйства.– М.: ИИЦ «Статистика России», 2006.– 130 с.

42. Цапенко И. Международная миграция специалистов и студентов / И. Цапенко // Вопросы экономики.– 2005.– № 7.– С. 66-81.

43. Цевух Ю. О. Розвиток міграційних процесів в країнах Європи / Ю. О. Цевух // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць ОДЕУ. – О., 2011. – № 3 (43). – С. 213-218.

44. Михайлов С. В. Европа: От временных иностранных рабочих к новым этническим меньшинствам / С. В. Михайлов // Актуальные проблемы Европы.– 2005.– № 1.– С. 45-68.

45. Коновалов В. Международная трудовая миграция и экономический рост / В. Коновалов // Человек и труд. – 2010. – № 12. – С. 27–31.

46. Мойсей В. І. Зовнішні ефекти міжнародної міграції трудових ресурсів / В. І. Мойсей // Технологический аудит и резервы производства. – 2015, № 2/6 (22). – С. 87–93.

47. Мойсей В.І. Ефекти міжнародної міграції в економіках країнреципієнтів / В.І. Мойсей // Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. – К., 2014. – С. 71–73.

48. Краузе О. Зовнішня трудова міграція населення України / О. Краузе // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 2(27). – С. 26–30.

49. Руденко Н. В. Вплив зовнішньої трудової міграції на розвиток національних ринків праці / Н. В. Руденко // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2010. – Вип. 22. – С. 136–142.

50. Гайдуцький А.П. Міграційний капітал: теорія, методологія, практика: [монографія] / А.П. Гайдуцький; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К.: Інфосистем, 2010. – 446 с.

51. Ровенчак О. А. Міжнародна міграція крізь призму її причин і наслідків / О. А. Ровенчак // Вісник Львівського університету. – 2009. – Серія : соціологія. – Вип. 3. – С. 125–142.

52. Петроє О.М. Міжнародна трудова міграція: аналіз ситуації та наслідків для України / О.М. Петроє, В.Т. Васільєв // Вісник НАДУ . – 2015. – № 4. – С. 93–100 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/2016/01/2015_4_14_ukr.pdf.

53. Акімов Д. Соціальні основи трудової міграції: західна та східна моделі / Д. Акімов // Віче. – 2009. – № 14. – С. 2–3.

54. Бабич Д. Відтік мізків: Топ-5 країн, куди емігрують кращі українські фахівці / Д. Бабич // Голос.Уа – Режим доступу: http://ua.golos.ua/social_problem/13_02_14_utechka_mozgov_top5_stran_kuda_emigriruyut_luchshie_ukrainskie_spetsialisty.

55. Офіційний сайт європейської статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
56. Цевух Ю. О. Вплив міжнародної трудової міграції на національний ринок праці / Ю. О. Цевух // Емпіричні підходи щодо вивчення рівня добробуту у країнах СНД; зб. наук. праць міжнар. наук.-практ. семінару; Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. – О., 2012. – С. 61-63.
57. Borjas J. T. Native Internal Migration and the Labor Market Impact of Immigration [Electronic resource] / J. Borjas // The journal of human resources. – 2006.– Vol. 2.– P. 221-258. – Mode of access: <http://www.hks.harvard.edu/fs/gborjas/publications/journal/JHR2006.pdf>
58. Martin Ph. Migrants in the global labor market / Ph. Martin.– University of California, Davis. – 2005. – 59 p.
59. Kahanec M. Lessons from Migration after EU Enlargement [Electronic resource] / M. Kahanec, A. Zaiceva, K. F. Zimmermann.– Discussion Paper, 2009.– №4230.– Mode of access: <ftp.iza.org/dp4230.pdf>
60. Weinstein E. Migration For The Benefit of All: Towards a New Paradigm for Migrant Labor / E. Weinstein // International Labor Review. – 2002.– Vol. 141, №3. – P. 224-252.
61. Аллахвердиева Л. Миграция и рынок труда. Методология и методы изучения миграционных процессов: [учебное пособие] / Л. Аллахвердиева, В. Габзалилова. – М.: Центр миграционных исследований, 2007.– 370 с.
62. Card D. The Impact of the Mariel Boatlift on the Miami Labor Market / D. Card // Industrial and Labor Relations Review.– 1990.– Vol. 43.– P. 245-257.
63. The Local Labour Market Effects of Immigration in the UK [Electronic resource] / C. Dustmann, C. F. Fabri, I. Preston, J. Wadsworth. – London : Home Office Online Report 06/03, 2004.– Mode of access: <http://eprints.ucl.ac.uk/14331/1/14331.pdf>

64. Holger Bonin. Wage and Employment Effects of Immigration to Germany: Evidence from a Skill Group Approach IZA Bonn Discussion Paper / Holger Bonin // Discussion Paper.– 2005.– №1875. – 30 p.

65. Castles S. The Age of Migration, Fourth Edition: International Population Movements in the Modern World / S. Castles, M. J. Miller.– The Guilford Press ; Fourth Edition edition, 2009. – 369 p.

66. Kahanec M. The Post-Enlargement Migration Experience in the Baltic Labor Market / M. Kahanec, K. F. Zimmermann.– Central European University, Budapest, Hungary, Institute for the Study of Labor (IZA), CELSI, Bratislava, Slovakia, IZA and Bonn University, Bonn, Germany, 2011.– 336 p.

67. Цевух Ю. О. Вплив міжнародної трудової міграції на національний ринок праці / Ю. О. Цевух // Емпіричні підходи щодо вивчення рівня добробуту у країнах СНД; зб. наук. праць міжнар. наук.-практ. семінару; Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. – О., 2012. – С. 61-63.

68. Курунова Ю. О. Причини і наслідки міжнародної міграції в країнах Балтії / Ю. О. Курунова // Добробут націй в умовах глобальної нестабільності: матеріали третьої міжнародної науково-практичної конференції.– Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. – 2013. – С. 85-87.

69. Курунова Ю. О. Міжнародна міграція робочої сили та міграційна політика / Ю. О. Курунова // Міжнародні економічні відносини: навчальний посібник / Колектив авторів ; за ред. С. О. Якубовського, Ю. О. Ніколаєва – Одеса : Одеський національний університет, 2015. – С. 153-171.

70. Цевух Ю. О. Міжнародна трудова міграція в період фінансовоекономічної кризи / Ю. О. Цевух // Російсько-Українське порубіжжя: стан та перспективи співробітництва : матеріали наук.-практ. конф. – Х.: Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2011. – С. 317- 319.

71. Грабинський І. М. Особливості політики інтеграції мігрантів на ринку праці Португалії / І. М. Грабинський, І.В. Єлейко // Економічний простір: зб. Наук. праць. - 2015.– №98. - С.5-15.

72. World migration report 2011. Communicating Effectively about Migration [Electronic resource] // International Organization for Migration (IOM). – 2011.– 184 p.– Mode of access: http://publications.iom.int/bookstore/free/WMR2011_English.pdf

73. Цевух Ю. О. Особливості участі ЄС та України в міжнародній трудовій міграції / Ю. О. Цевух // Науковий вісник Одеського державного економічного університету. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2011. – №6 (131). – С. 124-133.

74. Рязанцев, С.В. Міграційний криза і формування мусульманських громад в Європі: тенденції та наслідки / С. В. Рязанцев // Наукове вид. Москва: ФГБУН ІСПІ РАН, 2016. - 28 с.

75. Кошкіна, А.П. Міграційний криза в Європі / під ред. А. П. Кошкіна. - Вип. 6. - Москва: ФГБОУ ВО «РЕУ ім. Г. В. Плеханова ». - 2016. - С. 92

76. Белокреніцькій, В.Я. «Конвергенція цивілізацій» і перспективи зростання ісламського світу [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.perspektivy.info/history/konvergencija_civilizacij_i_perspektivy_rosta_is-lamskogo_mira_2014-02-11.htm

77. Договір про Європейський Союз. [Online]. Доступно: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_029

78. Солодзько, А. Глухий кут європейської міграційної політики, Ліга. [Online]. Доступно: <http://blog.liga.net/user/asolodko/article/17964.aspx>

79. International Migration Report 2013, UN Department of Economic and Social Affairs. Population Division [Online]. Доступно: <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications>

80. Звіт Агентства ООН у справах біженців. [Online]. Доступно: <http://www.unhcr.org/56701b969.html>

81. Кількість біженців у світі досягла рекордної позначки, Тиждень.уа. – 2016. [Online]. Доступно: <http://tyzhden.ua/News/167847>
82. Mediterranean Update: Ship wrecks off Libya, Greece, Missing Migrants Project. [Online]. Доступно: <https://www.iom.int/news/mediterranean-update-shipwrecks-libya-greece>.
83. Pop, V., 2015. EU Plans Special Summit on Sunday to Discuss Migration Crisis, Wall Street Journal, №10. [Online]. Доступно: <http://www.wsj.com/articles/eu-plans-special-summit-on-sunday-to-discuss-migration-crisis-1445419506>
84. Statistics on enforcement of immigration legislation. Офіційний сайт Євростату. [Online]. Доступно: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Statistics_on_enforcement_of_immigration_legislation.
85. Migration and home affairs. Eurostat. [Online]. Доступно: http://www.appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submit_View_Table_Action.do/pdf/migration/migrationreport2013/Full_Document_final.pdf
86. Гібернау, М., 2012. Ідентичність націй, Київ: Темпора, 304 с.
87. Міграційна політика ЄС: основні невирішені питання, Deutsche Welle. [Online]. Доступно: <http://www.dw.com/uk/міграційна-політика-єс-основні-невирішені-питання/a-18677044>
88. Кимлічка, В., 2001. Лібералізм і права меншин, Харків: Центр освітніх ініціатив, 176 с.
89. Глобальна проблема біженців. ЄС і Туреччина вже домовились. [Online]. Доступно: <http://www.ukropua.net/userpublications/16350-globalna-problema-bizhencev-yes-turechchina-vzhe-domovilisya-a-scho-dal.html>
90. Малиновська, О., 2014. Міграційна політика Європейського Союзу: виклики та уроки для України, Київ: НІСД, 48 с.
91. Нелегальна міграція: Реалії ЄС у галузі трудових відносин. [Online]. Доступно: <http://www.europeans.org.ua/migracia.html>
92. Криза з мігрантами: ЄС зібрався на саміт, BBC Ukrainian. [Online]. Доступно: http://www.bbc.com/ukrainian/politics/2015/09/150923_migrants_rl

93. Європейський Союз : політика, економіка, право : Навч. посібник / За ред. Н. В. Антонюк, М. М. Микієвича. – Львів, 2005. – 532 с
94. Шамраєва В. М. Основні етапи формування спільної міграційної політики ЄС / В. М. Шамраєва. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/tppd/2009-1/zmist/R_2/Shamraeva.pdf
95. Загальна Декларація прав людини, прийнята і проголошена в резолюції 217 А (III) Генеральної Асамблеї від 10 грудня 1948 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015
96. Фомов Д. Особливості міграційного простору Європи та політика ЄС / Д. Фомов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://iac.org.ua/osoblivosti-migratsiynogo-prostoru-yevropi-ta-politika-yes/>
97. Міграційна політика країн Європи. Велике заміщення народів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ukr.media/+3978/252754/>
98. Массей Д. Синтетическая теория международной миграции. Мир в зеркале международной миграции. М., 2002. № 10. С. 103–109.
99. Харитоненко Г.І., Дмитренко В.М. Європейська міграційна криза: статистика, цифри та факти. Економічний форум. 2018. № 2. С. 7–9.
100. Beine M., Docquier F., Rapoport H. Measuring International Skilled Migration: A New Database Controlling for Age of Entry. The World Bank Economic Review. 2007. № 2. P. 249–254.
101. Шумилов О. В. Международное трудовое и миграционное право СНГ: дисс. ... канд. юр. наук. М., 2007. 96 с.
102. Колосницына М. Г., Суворова И. К. Международная трудовая миграция: теоретические основы и политика регулирования. Экономический журнал ВШЭ. – 2005. № 4. С. 543–565.
103. Курій Л.О. Регулювання міграційного перерозподілу людського потенціалу на міжнародному та національному рівнях. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2014. № 3, Т. 2. С. 70–74.

104. Волоско Я.О. Міжнародна трудова міграція населення: причини виникнення та наслідки для економіки. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2015. №7(824). С. 21–26.

105. Новый Верховный комиссар ООН призвал Европу путем общих усилий решить проблему беженцев. // Центр новостей ООН. – Режим доступа: <http://www.un.org/russian/news/story.asp?NewsID=25208&Kw1=беженцы#.VsbGV-bQOCI>.

106. Future-proof migration management: European Commission sets out way forward: Press release. Brussels: European Commission. Available at: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-5132_en.htm.

107. Офіційні статистичні матеріали сайту Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

108. Прокопчук Д. ЗМІ: кількість шукачів притулку в ЄС скоротилася вдвічі [Електронний ресурс] // Deutsche Welle. – 2017. – 30.12. – Режим доступу: <http://p.dw.com/p/2q7om>.

109. Ляшенко О. М. Особливості трудової міграції України [Електронний ресурс] / О. Ляшенко, Ю. Шампанюк // Молодий вчений. – 2016. – № 4. – С. 121-125. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_4_32.

110. Кравченко, Л.І. Міграційний криза в Європі // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://rusrand.ru/analytics/migracionnyu-krizis-v-evrope>

111. Мігранти «наступають». Чотири наслідки для старенької Європи. [Електронний джерело]. - Режим доступу: <http://obozrevatel.com>

112. Штомпка П. (2005) Социология. Анализ современного общества. Москва: Логос. 664 с.

113. Мукомель В. И. (2018) Миграционные исследования: социологическое измерение. Научные исследования в области этничности, межнациональных отношений и истории национальной политики. Материалы

сессии Научного совета РАН по комплексным проблемам этничности и межнациональных отношений. Москва: ИЭА РАН. 315 с.

114. European Pact on Immigration and Asylum. URL: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2013440%202008%20I NIT>

115. Дослідження з питань інтеграції, злочинів на ґрунті ненависті та дискримінації різних категорій мігрантів. Міжнародна організація з міграції (МОМ), Представництво в Україні (2014). URL: <http://iom.org.ua/sites/default/files/study.pdf>

116. Борінштейн Є. Р. (2015) Социокультурные основания политической социализации . Перспективи. Соціально-політичний журнал. № 4. С. 16–22.

117. Берри Д. Аккультурация и психологическая адаптация: обзор проблемы. URL: http://rl-online.ru/articles/3_4-01/198.html

118. Солодько А. Аналіз політики інтеграції біженців та осіб, які потребують додаткового захисту. 37 с. URL: https://cedos.org.ua/system/attachments/files/000/000/061/original/CSR_integration_rhttps://cedos.org.ua/system/attachments/files/000/000/061/original/CSR_integration_report.pdf?1419578850

119. Кукатас Ч. Теоретические основы мультикультурализма. URL: <http://www.inliberty.ru/library/265-teoreticheskie-osnovy-multikulturashylizma>

120. Оврамец М. А. (2015) Чинники імміграції в політиці Європейського Союзу на початку XXI ст. (концептуальний та праксеологічний виміри): автореферат дисертації ... кандидата політичних наук. 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. Миколаїв. 22 с

121. Чесноков А. С. (2010) Специфика политического регулирования иммиграционных процессов в современном мире: дис. ... д. полит. н. специальность: 23.00.02. Екатеринбург. 303 с.

122. Социальные риски иммиграции. Институт национальной стратегии. URL: <https://drive.google.com/file/d/0BIBxJ4pEuWLNm5oMDI2RGJuR1U/view>

123. Алмонд Г., Верба С. Гражданская культура и стабильность демократии. URL: http://www.civisbook.ru/files/File/1992-4-Almond_Verba.pdf
124. Гражданство как концепт и институт: что, как и зачем изучать. Гражданство и иммиграция: концептуальное, историческое и институциональное измерение. / Под ред. В. С. Малахова, А. Ф. Яковлевой (2013). Москва: Канон+. С. 6–32.
125. Alba R., Nee V. (1997) Rethinking Assimilation Theory for a New Era of Immigration. *International Migration Review*. Vol. 31, N 4. P. 826–874.
126. Commission and OECD present report on the local integration of migrants. European Union, 2018. URL: <https://www.oecd.org/cfe/regionalpolicy/OECD-migration-local-factsheet.pdf>
127. The Action Plan on the integration of third-country nationals. URL: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/legalmigration/integration_en
128. Денисюк С. Напрями розвитку міграційної політики в Україні. URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/FP_index.htm_2008_3_20.pdf
129. Heckmann F. Integration and integration policies network feasibility study. 2006. 277 p. URL: <http://www.efms.unibamberg.de/pdf/INTPOL%20Final%20Paper.pdf>
130. Carrera S. Integration as a two-way process in the EU? Assessing the relationship between the European integration fund and the common basic principles on integration. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/5090482.pdf>
131. Наслідки міграційних процесів: нові виклики та можливості для регіонів. За ред. У. Я. Садової (2015). Львів. 252 с.
132. Municipalities and People on the Move Cities' Development Policies for Successful Local Management of Migration and Displacement. New York: UNDP, 2017.
133. Малиновська О. А. (2018) Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії. Київ: НІСД. 472 с.

134. EUROCITIES strategic framework 2014–2020: towards an EU urban agenda for cities. URL: <http://www.eurocities.eu/eurocities/publications/EUROCI TIES-strategic-framework-2014-2020-towards-an-EU-urban-agenda-for-citiesWSPO-9T2CS9>

135. Communication from the commission to the European parliament, the council, the European economic and social committee and the committee of the regions. Brussels. 20.7.2011. URL: https://webgate.ec.europa.eu/multisite/homeaff airs/sites/homeaffairs/files/doc_centre/immigration/docs/agenda/1_en_act_part1_v 10.pdf

136. City migration profile. URL: https://www.uclg.org/sites/default/files/lisbon_city_migration_profile_executive_s ummary_en.pdf

137. City migration profile. Lisbon executive summary. International Centre for Migration Policy Development (ICMPD), United Cities and Local Governments (UCLG) and United Nations Human Settlements Programme (UN- HABITAT). URL: https://www.uclg.org/sites/default/files/lisbon_city_migration_p rofile_executive_summary_en.pdf

138. Hellgren Z. Immigrant Integration as a Two-Way Process: Translating Theory into Practice GRITIM-UPF Working Papers Number 23, Spring 2015. URL: https://www.upf.edu/documents/3329791/3455370/wps23_Hellgren.pdf/6245d37c -4ec3-4899-ac0f-78c837ae9f20

139. Mediterranean city-to-city migration dialogue, knowledge and action urban challenges and opportunities for the Mediterranean region policy recommendations. URL: https://www.uclg.org/sites/default/files/policy_recommen dations_opportunities_for_the_mediterranean_region.pdf

140. City migration profile. Lisbon executive summary. International Centre for Migration Policy Development (ICMPD), United Cities and Local Governments (UCLG) and United Nations Human Settlements Programme (UN- HABITAT). URL: https://www.uclg.org/sites/default/files/lisbon_city_migration_p rofile_executive_summary_en.pdf

141. Myrberg Gunnar Local challenges and national concerns: municipal level responses to national refugee settlement policies in Denmark and Sweden. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0020852315586309>

142. Наслідки міграційних процесів: нові виклики та можливості для регіонів. За ред. У. Я. Садової (2015). Львів. 252 с

143. Political and social participation of immigrants through consultative bodies. URL: https://www.coe.int/t/dg3/migration/archives/Documentation/Series_Community_Relations/Participation_public_life_report_en.pdf

144. World Migration Report 2010. The future of Migration: Building Capacities for Changes. Geneva: IOM, 2010. URL: https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2010_english.pdf

145. Європа вводить аналог Green Card. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.imcl.ru/europe/070914_bluecard.php

146. Новий закон для іноземців: працювати в Німеччині зможуть (майже) всі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://p.dw.com/p/3YPXN>

147. Італія оголосила масову легалізацію трудових мігрантів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/05/14/7251648/>

148. Trends in International Migrant Stock: Migrants by Destination and Origin (2015), United Nations, Department of Economic and Social Affairs. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/empirical2/migrationflows.shtml#>

149. Абзалова Л. Ф. Правовые аспекты иммиграционной политики в странах Европейского Союза : Четвертые Валентеевские чтения : Сборник докладов (Книга 2) Л. Ф. Абзалова – М. : МАКС-Пресс, 2005. – 266 с.